

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Právnická fakulta

Katedra trestního práva

Rigorózní práce

Dovolání v trestním řízení
Extraordinary Appeal in Prosecution

Mgr. Kateřina Danielová

2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Ostravě dne 7.9.2009

Mgr. Kateřina Danielová

Poděkování:

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu JUDr. Rudolfo Vokonouvi, CSc. za vstřícný, laskavý a trpělivý přístup, a cenné připomínky, kterými mi pomáhal v průběhu psaní celé mé práce.

Obsah:

Úvod	6
1. Historie opravných prostředků	8
2. Opravné prostředky, jejich charakteristika a rozdělení	14
3. Základní zásady trestního řízení	16
3.1. Úvod	16
3.2. Základní zásady v opravném řízení	17
3.2.1. <i>Opravné prostředky a jejich účel</i>	17
3.2.2. <i>Zásady opravného řízení</i>	19
4. Dovolání v trestním řízení	25
4.1. Podstata a charakteristické rysy dovolání	26
4.2. Přípustnost dovolání	29
4.2.1. <i>Rozhodnutí soudu druhého stupně, jež je možno napadnout dovoláním</i>	32
4.2.2. <i>Nepřípustnost dovolání</i>	42
4.3. Důvody dovolání	43
4.3.1. <i>Jednotlivé dovolací důvody</i>	47
4.4. Soud rozhodující o dovolání	68
4.5. Osoby oprávněné podat dovolání	69
4.6. Lhůta a místo podání dovolání	74
4.7. Obsah dovolání	78
4.8. Zpětvzetí dovolání	81
4.9. Řízení před soudem prvního stupně	83
4.10. Rozhodnutí dovolacího soudu	87
4.10.1. <i>Odmítnutí dovolání</i>	87
4.10.2. <i>Rozsah přezkumné činnosti Nejvyššího soudu</i>	94
4.10.3. <i>Zamítnutí dovolání</i>	95
4.10.4. <i>Zrušení rozhodnutí, jeho části a řízení mu předcházejícího ...</i>	97
4.10.5. <i>Přikázání věci k novému projednání a rozhodnutí</i>	99
4.10.6. <i>Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci</i>	102
4.10.7. <i>Nepřípustnost dalších opravných prostředků</i>	104

4.11. Řízení u dovolacího soudu, veřejné a neveřejné zasedání	105
4.11.1. <i>Odložení a přerušování výkonu rozhodnutí, potřebné šetření</i>	105
4.11.2. <i>Podmínky dovolání v neprospěch obviněného</i>	106
4.11.3. <i>Veřejné a neveřejné zasedání Nejvyššího soudu</i>	107
4.12. Řízení po přikázání věci	110
5. Vztah dovolání k ostatním mimořádným opravným prostředkům a ústavní stížnosti	113
5.1. Vztah dovolání a stížnosti pro porušení zákona	113
5.2. Vztah dovolání a obnovy řízení	114
5.3. Vztah dovolání a ústavní stížnosti	115
6. Slovenská právní úprava dovolání	117
6.1. Charakteristika opravných prostředků	117
6.1.1. <i>Zásady opravných prostředků</i>	117
6.1.2. <i>Druhy opravných prostředků</i>	118
6.2. Dovolání dle slovenské právní úpravy	119
6.2.1. <i>Osoby oprávněné podat dovolání</i>	120
6.2.2. <i>Dovolací důvody, lhůta a náležitosti dovolání</i>	121
6.2.3. <i>Řízení u dovolacího soudu</i>	124
6.2.4. <i>Rozhodnutí dovolacího soudu</i>	125
6.3. Komparace české s slovenské úpravy	126
Závěr	128
Resumé	133
Klíčová slova	134
Seznam literatury	135

Úvod

Dovolání v trestním řízení je poměrně novým mimořádným opravným prostředkem, který je v praxi poměrně často využíván zejména obviněnými a rovněž je také často zaměňován s třetím stupněm opravného řízení a to i přes to, že se jedná o velice formalizovaný mimořádný opravný prostředek sloužící k nápravě těch nejzávažnějších právních vad zákonem stanoveného okruhu rozhodnutí soudu druhého stupně.

Dovolání bylo do trestního řádu zavedeno zejména za účelem zrovnoprávnění stran trestního řízení, kdy se do té doby nemohl obviněný vlastní iniciativou domáhat přezkumu rozhodnutí ze strany Nejvyššího soudu. V civilním soudním řízení bylo dovolání zavedeno podstatně dříve, proto možnost podat dovolání v trestním řízení vedlo dle důvodové zprávy k novele trestního řádu také ke zrovnoprávnění obou těchto řízení.

Téma rigorózní práce jsem si vybrala právě z výše uvedeného důvodu, tedy proto, abych z pohledu praxe v advokátní kanceláři zpracovala podrobně charakteristiku tohoto mimořádného opravného prostředku a to zejména s přihlédnutím k judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky, která vzhledem k poměrně problematickému vztahu dovolání a ústavní stížnosti stojí často proti sobě.

Tato práce vzhledem ke svému tématu je převážně teoretická, přičemž je rozčleněna do 6 kapitol. Obsahem první kapitoly je historie opravných prostředků, která slouží k nastínění toho, jak dlouhá cesta ve vývoji právní kultury vedla k tomu, aby každé rozhodnutí nejen v trestním řízení bylo možno napadnout řádným nebo i mimořádným opravným prostředkem. V druhé kapitole se věnuji opravným prostředkům, které zná český právní řád a jejímu rozdělení. Vzhledem k tomu, že téma této rigorózní práce je rozsáhlé, je tato kapitola omezena na stručnou charakteristiku pojmu opravné prostředky a taxativní výčet opravných prostředků dle trestního řádu. Obsahem třetí kapitoly jsou základní zásady trestního řízení, neboť tyto se prolínají celým trestním řízením od jeho počátku, kdy tak naplňují účel opravných prostředků. Existují specifické zásady trestního řízení, které jsou charakteristické pouze pro řízení opravné a tyto jsou v této kapitole podrobně rozebrány a jejich praktická aplikace je dokreslena platnou judikaturou Nejvyššího a Ústavního soudu České republiky. Čtvrtá kapitola je jádrem této práce a obsahuje pojednání o dovolání v trestním řízení. Členění kapitol odráží paragrafové znění zákonné úpravy obsažené v trestním řádu a teoretický

popis jednotlivých paragrafů je doplněn o rozhodnutí Nejvyššího a Ústavního soudu, jejich komparaci a problematický vztah. Teoretická problematika je tak doplněna praktickými rozhodnutími, které svou povahou sjednocují rozhodovací činnosti soudů nižších stupňů a zároveň zpřesňují zákonné znění právní úpravy dovolání a poskytují odpovědi na sporné otázky. Judikatura týkající se dovolání je poměrně rozsáhlá, a to i přes to nebo právě proto, že dovolání je v našem právním řádu zakotveno od začátku roku 2002 a právě četnost rozhodnutí Nejvyššího a Ústavního soudu byla pro téma této práce důležitá. Dovolání není jediným mimořádným opravným prostředkem dle českého právního řádu, proto jeho vztah k dalším mimořádným opravným prostředkům je obsahem šesté kapitoly této práce a stručná charakteristika dovolání a dalších opravných prostředků dle slovenského právního řádu je obsažena v kapitole sedmé, kdy v jejím závěru je srovnání české a slovenské právní úpravy. Na Slovensku byl již s účinností od 1.1.2006 přijat nový trestný zákon a trestný poriadok, který již mj. neobsahuje stížnost pro porušení zákona a proto srovnání české a slovenské právní úpravy může vyznívat pro český trestní řád poněkud kriticky.

1. Historie opravných prostředků

Vývoj opravných prostředků, jejich využívání a rozdělení na řádné a mimořádné je důsledkem dlouhého vývoje právní kultury. Historie opravných prostředků je rozsáhlou tematikou, přičemž její podrobný popis nespadá do tématu této práce, přesto by měla být v práci zabývající se jedním z mimořádných opravných prostředků, alespoň stručně obsažena.

V *době raně feudální* nebylo řízení rozlišeno na civilní a trestní, což ovlivňovalo také možnost stran domáhat se nápravy rozhodnutí, které se jim jevilo jako vadné. Soudní moc vykonával tzv. *knížecí soud*, žádost o nápravu rozhodnutí tedy směřovala přímo ke knížeti, kdy tento opravný prostředek by se z dnešního pohledu jevil jako mimořádný s prvky milosti, který nezávisel příliš na právní úpravě, ale spíše na celkové politické situaci a vůli panovníka. Soudní proces byl ovlivňován soukromou iniciativou, kdy jen z podnětu konkrétní osoby mohl být spor zahájen a rovněž vítěz rozhodoval o případném trestu pro neúspěšnou stranu sporu (vítěz mohl souhlasit s tím, aby byl odsouzený propuštěn z vězení, byl mu změněn trest smrti na jiný apod.). Městské právo období feudalismu nebylo ovlivněno svrchovaností panovníka ani šlechty a proto zde existovala možnost stran napadat vadné rozhodnutí zvláštním opravným prostředkem *odvoláním*, ovšem odvolací řízení bylo striktně formální a vzhledem k velmi vysokému soudnímu poplatku bylo dostupné jen pro úzkou skupinu bohatých měšťanů.

Ve *stavovském období* docházelo k posílení postavení šlechty a soudcovská moc rovněž začala spadat do kompetence šlechty. Od 14. století bylo zakotveno právo šlechty vypovědět panovníkovi poslušnost a nejvyšším soudním tribunálem pro šlechtu se stal *Soud zemský*, jehož rozhodnutí již byla konečná a nebylo možno je napadat žádným opravným prostředkem. Král neměl žádnou možnost ovlivnit rozhodnutí Soudu zemského, naopak jeho rozhodnutím sám podléhal. Opravným prostředkem v tomto období bylo *napadnutí soudce pro nesprávný výrok*, což vyvolalo samostatný soudní spor mezi soudcem a stěžovatelem, tzv. hanobitelem, kdy se přezkoumávala správnost výroku, z dnešního pohledu již pravomocného, neboť možnost podání odvolání neexistovala. Pokud hanobitel nesprávnost výroku prokázal, tento musel být revidován,

ovšem v opačném případě byla jeho stížnost kvalifikována jako hanobení soudce, což byl zločin trestaný smrtí. Soudní spory byly nadále ovlivňovány soukromou iniciativou, takže uzavření smíru či narovnání bylo mezi stranami sporu možno v kterémkoli stádiu řízení.

Městské právo mělo stále zachováno možnost podání odvolání, které však nebylo v žádném případě totožné s pojmem odvolání v dnešním slova smyslu. V té době bylo právo rozděleno na dvě právní oblasti – *norimberskou a magdeburskou*, podle níž byl určen soud, který rozhodoval o odvolání.¹ V roce 1548 byl zřízen panovníkem Ferdinandem I. *apelační soud* (tzv. rada nad apelacemi), který byl zamýšlen jako odvolací soud zpočátku pro Čechy a následně i pro Moravu a Slezsko. Tento apelační soud byl orgán složený pouze ze soudců z povolání, přičemž rozhodoval jak o otázkách viny a trestu, tak o otázkách dílčích, např. povolení tortury, uvalení vazby apod. Řízení u apelačního soudu bylo ovládáno zásadou písemnosti a přezkoumána byla pouze ta zjištění soudů prvních stupňů obsažena ve spise, na jehož podkladě mohl apelační soud rozhodnutí zrušit nebo potvrdit, případně také změnit. Uplatňování kasačního principu, tedy vrácení soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí věci, však bylo pouze výjimečné. Tento soud měl velký význam zejména z hlediska sjednocování rozhodovací činnosti městské justice.

Charakteristiku mimořádného opravného prostředku by mohla splňovat žádost o *přezkoumání soudního rozhodnutí panovníkem*, který měl svrchovanou moc. Žadatel se však nemohl na panovníka obracet kdykoli, ale pouze po nález apelačního soudu, s jehož rozhodnutím nebyl spokojen.

V období *absolutismu* dochází k byrokratizaci soudní moci a zavedení opravných prostředků, kdy strana nespokojená s výrokem soudu mohla vyvolat nové řízení a rozhodnutí soudu vyšší instance. Zpočátku byl systém dvouinstanční, postupem času již trojinstanční. V Obnoveném řízení zemském (1627 Čechy, 1628 Morava) byla zavedena *revize* jako opravný prostředek, kterým strany napadaly neplatnost či zmatečnost soudního rozsudku. Josefinský hrdelní řád (1707) připouštěl možnost *apelace*, resp. *provokace*, která směřovala proti odsuzujícímu rozsudku k apelačnímu soudu. Změna nastala díky Hrdelnímu řádu Marie Terezie, kterým byl zaveden *rekurs*

¹ V norimberské právní oblasti byl odvolacím soudem soud Starého Města Pražského, v oblasti magdeburské se jednalo o Soud litoměřický, který se ve sporných případech obracel o právní naučení ke kmetské stolici magdeburské. Ta podávala ke spornému případu pouze svůj právní názor, který se ale postupně stal rozhodnutím o odvolání, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně změněn nebo potvrzen.

k *panovníkovi* a žádost o milost byla spojena s odvoláním. Byl zřízen druhý apelační soud v Brně a tyto dva soudy postupně získávaly pravomoc rozhodovat o odvoláních a dalších opravných prostředcích. Nad nimi stál *Nejvyšší soudní úřad ve Vídni* (Oberste Justizstelle) jako kasační dvůr s pravomocí rušit rozhodnutí soudů nižších stupňů.

V 18. století dochází k oddělení trestního a civilního práva a také k jejich oddělené kodifikaci, kdy samostatný trestní řád byl vydán roku 1788 císařem Josefem II. Tímto trestním řádem byla zavedena *zmateční stížnost*, která směřovala k Vrchnímu kriminálnímu soudu. Řízení před tímto soudem bylo stále ovládáno zásadou písemnosti. V případě těžkých zločinů měly soudy nižších stupňů obecnou povinnost předložit spisový materiál k přezkoumání. Trestní řády z roku 1850 a 1873 zaváděly mnoho změn v opravných prostředcích, zejména jejich rozdělení na *řádné* (odvolání a zmateční stížnost) a *mimořádné* (obnova řízení a zmateční stížnost pro zachování zákona), jejichž rozdělení bylo na základě stejného kritéria jako v dnešních době, tj. zda směřovaly proti rozhodnutí nepravomocnému či pravomocnému. Dalším typem opravného prostředku byl *odpor*, který směřoval proti rozhodnutí vneseného v řízení, u kterého nebyl obžalovaný přítomen a neměl tak možnost si rozsudek vyslechnout. Následně byla zavedena ještě *stížnost*, kterou se vytykala nesprávnost výroku o náhradě nákladů trestního řízení. Mezi mimořádné opravné prostředky bylo kromě výše uvedeného řazeno ještě *žádost o navrácení v předešlý stav pro zameškanou lhůtu*.

Tato úprava opravných prostředků platila s dílčími drobnými úpravami až do roku 1948, resp. roku 1950, kdy byl přijat nový *trestní řád zák. č. 87/1950 Sb.* Vzhledem k tomu, že se jedná o nedávnou minulost a právní úpravu předcházející současné právní úpravě, budou opravné prostředky rozebrány detailněji.

Tímto trestním řádem byl zaveden jednotný opravný prostředek *odvolání*, který byl přípustný proti všem rozsudkům prvního stupně s výjimkou rozsudků v řízení stanném. Odvoláním bylo možno napadat nesprávnost všech výroků rozsudku jak po stránce skutkové tak po stránce právní. Odvolání tedy bylo ovládáno revizní zásadou, neboť soud z podnětu odvolání musel přezkoumat rozsudek po všech stránkách a dbát na to, aby byly odstraněny veškeré vady řízení, které mohly způsobit nesprávnost kteréhokoli výroku. Při řízení o odvolání bylo předpokládáno rovněž rozsáhlé dokazování v souladu s apelačním principem, je tedy možno říci, že odvolací řízení bylo dalším hlavním líčením. Odvolací soud mohl odvolání zamítnout, napadený rozsudek mohl být zrušen a nahrazen novým rozhodnutím odvolacího soudu, jen výjimečně byl

uplatněn kasační princip, tedy vrácení věci soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. O odvolání proti rozsudku okresního soudu rozhodoval soud krajský, o odvolání proti rozhodnutí soudu státního rozhodoval soud nejvyšší. V řízení se uplatňovaly zásady zákazu reformationis in peius a princip beneficium cohaesionis.

Dalším opravným prostředkem byla *stížnost*, která jako řádný opravný prostředek směřovala proti usnesení státního či okresního prokurátora a státního či okresního soudu ovšem pouze v případě, kdy byla tato možnost u konkrétního rozhodnutí připuštěna zákonem. Při rozhodování o stížnosti mohlo být využito autoremedury, jinak rozhodoval bezprostředně nadřízený orgán, který mohl stížnost zamítnout, nebo napadené usnesení zrušit a nahradit je vlastním rozhodnutím, nebo zrušit a věc vrátit orgánu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

Mimořádnými opravnými prostředky dle trestního řádu z roku 1950 byly *stížnost pro porušení zákona* a *obnova řízení*. *Stížnost pro porušení zákona* mohl podat pouze generální prokurátor proti pravomocnému rozhodnutí prokurátora nebo soudu, přičemž vždy směřovala k Nejvyššímu soudu, který o ni rozhodoval ve veřejném zasedání. Pokud shledal stížnost pro porušení zákona jako důvodnou, napadené rozhodnutí zrušil a buď sám rozhodl, nebo nařídil nové jednání u orgánu, o jehož rozhodnutí šlo. Nejvyšší soud mohl také nařídít, aby ve věci rozhodoval jiný prokurátor nebo jiný soud. V případě zjištění porušení zákona ve prospěch obžalovaného bylo rozhodnutí Nejvyššího soudu omezeno na konstatování, že zákon porušen byl, ale napadené rozhodnutí zůstávalo v platnosti, za podmínky, že byla stížnost podána po uplynutí 6 měsíců od právní moci napadeného rozhodnutí. V případě stížnosti pro porušení zákona proti rozhodnutí v neprospěch obžalovaného, mohl Nejvyšší soud rozhodnout o odložení nebo přerušení výkonu trestu. *Obnova řízení* byla přípustná proti pravomocnému rozsudku bez ohledu na zprošťující nebo odsuzující výrok nebo proti usnesení soudu o zastavení trestního stíhání. Úprava byla podobná současné právní úpravě, neboť podmínkou obnovy byly nové skutečnosti či důkazy, které soud dříve neznal a které byly sto odůvodnit jiné rozhodnutí o vině a trestu. Zároveň byla také obnova řízení možná v případě, kdy se v průběhu trestního řízení soudce nebo prokurátor dopustil trestného porušení úřední povinnosti a toto jeho jednání mohlo mít vliv na původní rozhodnutí. Návrh na obnovu řízení mohl být podán přímo obžalovaným, nebo osobami, které v jeho prospěch mohly podat odvolání a to pouze ve prospěch obžalovaného, v jeho neprospěch mohl podat návrh na obnovu pouze prokurátor. O návrhu na povolení obnovy řízení rozhodoval soud, který rozhodoval ve

věci v prvním stupni. Pokud shledal návrh na povolení obnovy důvodným, původní rozhodnutí ve věci usnesením zrušil, přičemž proti tomuto usnesení byla přípustná stížnost. Po právní moci usnesení o povolení obnovy bylo pokračováno v tzv. obnoveném řízení na základě původní obžaloby, pokud prokurátor nevzal obžalobu zpět, čímž by se věc vrátila zpět do přípravného řízení. Pokud bylo obnovené řízení zahájeno z podnětu návrhu na obnovu řízení ve prospěch obžalovaného, platila zásada zákazu reformationis in peius týkající se výše trestu. Trestní řád upravoval také tzv. zkrácené hlavní líčení, které se mohlo za souhlasu prokurátora a obžalovaného konat ihned po vyhlášení usnesení o povolení obnovy. Osoby, které byly oprávněny ke stížnosti proti usnesení o povolení obnovy se musely tohoto práva výslovně vzdát.

Obnova řízení byl ovládána zásadou beneficium cohaesionis ve prospěch spoluobžalovaného, kterému prospíval důvod povolení obnovy řízení.

Trestní řád zák. č. 64/1956 Sb. převzal výše uvedenou úpravu opravných prostředků, ale postupně rozšířil revizní princip na všechny opravné prostředky vyjma obnovy řízení a také zavedl povinnost soudu projednávajícího opravný prostředek, přihlížet i k vadám, které nebyly opravným prostředkem vytýkány. U odvolání byl apelační princip nahrazen principem kasačním, kdy odvolací soud, pokud shledal podmínky, měl zrušit napadené rozhodnutí a věc vrátit orgánu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Tento trestní řád rovněž upřesnil a rozvedl úpravu návrhu na obnovu řízení a stížnosti pro porušení zákona. Nově byla stanovena povinnost Nejvyššího soudu obligatorně přezkoumávat rozhodnutí ukládající trest smrti. Toto přezkoumání mělo charakter přezkoumání rozsudku na základě podané stížnosti pro porušení zákona.

U *obnovy řízení* byly rozšířeny možnosti podat návrh na obnovu i na trestní věci, v nichž bylo trestní stíhání zastaveno usnesením prokurátora, kdy o tomto návrhu rozhodoval soud, který by podle zákona rozhodoval o podané obžalobě. Možnosti podání návrhu na obnovu byly rozšířeny i na výrok o přiznané náhradě škody. Důvody pro povolení obnovy byly obdobné jako dle zák. č. 87/1950 Sb., přičemž u usnesení prokurátora o zastavení trestního stíhání se mělo jednat o skutečnosti nebo důkazy takové kvality, aby mohly odůvodnit podání obžaloby. Obnova řízení ve prospěch obžalovaného byla přípustná bez omezení, včetně smrti obžalovaného, ta rovněž nebyla na překážku obnově řízení. V neprospěch obžalovaného byla obnova vyloučena, pokud došlo k zániku trestnosti, trestní stíhání bylo nepřípustné v důsledku abolicie prezidenta

republiky anebo pokud obžalovaný zemřel. Řízení o povolení obnovy a následné řízení obnovené bylo upraveno shodně dle předchozí právní úpravy, přičemž soud nově mohl vrátit věc prokurátorovi k došetření, pokud to považoval pro objasnění věci za potřebné vzhledem k nově vyvstalým skutečnostem a důkazům. Pokud byla povolena obnova řízení po pravomocném usnesení prokurátora o zastavení trestního stíhání, nebo byla-li věci vrácena prokurátorovi k došetření, pokračovalo se v přípravném řízení. V opačných případech se konalo řízení před soudem, který rozhodl o povolení obnovy řízení v prvním stupni a to na základě původní obžaloby. Řízení bylo ovládáno zásadou *beneficium cohaesionis* a zákazu *reformationis in peius* týkající se uloženého trestu, pokud bylo obnovené řízení povoleno ve prospěch obžalovaného.

Po této úpravě následoval již zákon o trestním řízení soudním (*trestní řád*) č. **141/1961 Sb.**, ve znění pozdějších předpisů, který s početnými novelami zejména po roce 1990 platí v České republice dodnes. Svou koncepcí navázal na úpravu dřívějších trestních řádů, kterou dále prohluboval.

2. Opravné prostředky, jejich charakteristika a rozdělení

Opravný prostředek je v souladu s ust. § 12 odst. 6 tr. řádu dispozitivním úkonem strany trestního řízení nebo jiné oprávněné osoby, které zákon umožňuje žádat přezkoumání rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení zpravidla nadřízeným orgánem. Bez tohoto úkonu nelze opravné řízení konat, nebo není plně ovládáno zásadou oficiality (zásada oficiality se uplatňuje až v průběhu opravného řízení), jeho začátek je ovládán zásadou dispozitivní. Pro podání opravného prostředku nevyžaduje zákon žádnou zvláštní formu, lze jej uplatnit v jakékoli formě stanovené obecně pro podání s obecnými náležitostmi.

V českém trestním právu procením existuje uzavřený taxativní výčet opravných prostředků a to:

- a) stížnost – ust. § 141 a násl. tr. řádu
- b) odvolání – ust. § 245 a násl. tr. řádu
- c) odpor – ust. § 314g tr. řádu
- d) dovolání – ust. § 265a a násl. tr. řádu
- e) stížnost pro porušení zákona – ust. § 266 a násl. tr. řádu
- f) obnova řízení – ust. § 277 a násl. tr. řádu

Opravné prostředky uvedené pod písm. a) – c) jsou řazeny do skupiny řádných opravných prostředků, neboť směřují proti dosud nepravomocnému rozhodnutí, přičemž podání odporu je poněkud specifickým opravným prostředkem, neboť jeho podáním nenastává devolutivní účinek, ale napadený trestní příkaz se v celém rozsahu ruší a soud nařídí projednání trestní věci v hlavním líčení. Opravné prostředky uvedené pod písm. d) – f) jsou řazeny do skupiny mimořádných opravných prostředků, neboť směřují proti rozhodnutí již pravomocnému a jsou určeny k nápravě zásadních vad napadeného rozhodnutí.

Existuje specifický opravný prostředek, který je uplatňován v případě vydání do ciziny dle ust. § 391 a násl. tr. řádu. O vydání rozhoduje krajský soud, který po právní moci rozhodnutí vše předkládá ministru spravedlnosti, který pokud má pochybnosti

o správnosti postupu krajského soudu, může věc předložit Nejvyššímu soudu České republiky k přezkoumání (ust. § 397 odst. 5 tr. řádu).

Za opravné prostředky nelze považovat jiné procesní úkony určené k nápravě vad nebo změny rozhodnutí orgánu činných v trestním řízení, např. žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu dle ust. § 157a tr. řádu, žádost o milost dle ust. § 366 a násl. tr. řádu, žádost o doplnění nebo opravu protokolu dle ust. § 95 odst. 3 tr. řádu apod.

Opravný prostředkem není ani ústavní stížnost dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a ust. § 72 a násl. zák. č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu a to i přesto, že na základě ústavní stížnosti může být zrušeno rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení. Ústavní stížnost je upravena právními předpisy ústavního práva a není tedy možno ji zařadit do okruhu opravných prostředků trestního práva procesního.

Účelem této práce není rozbor ať již řádných nebo mimořádných opravných prostředků mimo dovolání, jsem přesvědčena, že pro účely této práce je stručný přehled opravných prostředků, které český právní řád zná, dostačující.

3. Základní zásady trestního řízení

3.1. Úvod

Základní zásady trestního řízení byly součástí trestního řádu již v době jeho vzniku, ale často nebyly v praxi užívány, neboť často byla zdůrazňována třídní podstata trestního řízení. Toto mělo odrážet vůli dělnické třídy a poskytovat ochranu společenským vztahům, na kterých měla dělnická třída a všechen lid enormní zájem. Faktem zůstává, že dřívější trestní řízení, kde sice byly základní zásady trestního řízení součástí trestního řádu, ale ne vždy byly aplikovány, sloužilo v mnoha případech jako účinný nástroj proti „nepřátelům“ socialistického zřízení. Tento můj názor je utvářen dojmy z politických procesů v 50. letech 20. století, ale přestože praktické zkušenosti z té doby nemám, domnívám se, že v „běžných“ trestních řízeních byly zásady využívány.

Při řízení trestním je třeba vždy mít na paměti, že trestní právo procesní slouží jako nástroj k naplnění trestního práva hmotného, které by bez trestního procesu bylo nepoužitelné. Trestní právo hmotné je zase zákonnou formou ospravedlnění omezujících a donucujících zásahů do svobody jednotlivce ze strany orgánů činných v trestním řízení. Oba tyto nástroje – trestní právo hmotné a trestní právo procesní – musí být, nebo spíše by měly být, v rovnováze tak, aby nedocházelo k nepřiměřeným represivním zásahům ze strany státních orgánů do základních práv a svobod člověka, ale také aby státní orgány nebyly bezmocné při opodstatněném a zákonném postupu proti pachatelům trestných činů, nebo obviněným, bude-li použit pojem trestního práva procesního.

Účelem této práce není pojednání o základních zásadách trestního řízení, dle mého názoru je nutno o zásadách vztahujících se k mimořádným opravným prostředkům pojednat, neboť základní zásady trestního řízení prolínají nebo spíše by měly prolínat veškerá stadia trestního řízení, tedy i řízení opravné a naplňovat tak jejich účel. Základní zásady trestního řízení jsou pravidelně charakterizovány jako vůdčí právní ideje, které jsou v důsledku své povahy základem, na kterém je vybudována organizace trestního řízení a úpravy činnosti jeho orgánů. Tím je dán i jejich význam, neboť na nich spočívá celé trestní právo procesní.² Základní zásady trestního řízení jsou nutnou součástí demokratického trestního procesu a dle teorie by jako takové měly být

² Šámal, P.: *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha, Codex Bohemia. 1999, str. 44

respektovány všemi, kterou jsou jimi ovlivňováni a zamezit tak libovůli subjektu vykonávajícího pravomoci v trestním řízení. V České republice a v mnoha dalších státech je významným pramenem pro stanovení zásad ústava. V České republice se jedná o ústavní zákon 1/1993 Sb., Ústava České republiky a předpis č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen Listina základních práv a svobod nebo Listina).³ Ústava České republiky a Listina obsahují mnoho ustanovení týkajících se trestního procesu, neboť tento se již z povahy věci dotýká základních práv a svobod.⁴ V čl. 10 Ústavy České republiky je stanoveno, že ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a svobodách, jimž je Česká republika vázaná, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem. Základní zásady trestního řízení tak musí respektovat také tyto mezinárodní smlouvy.⁵

3.2 Základní zásady v opravném řízení

3.2.1 Opravné prostředky a jejich účel

V průběhu trestního řízení se setkávají protichůdné názory stran (státního zástupce, obžalovaného, poškozeného) a i přes pečlivý postup orgánů činných v trestním řízení, znalost a respektování právních předpisů, může dojít k pochybení a omylu. S rozhodováním o vině a trestu je spojen výrazný zásah do práv a svobod člověka (např. odnětí svobody, majetkové tresty, zákaz činnosti, vyhoštění aj.) Opravné řízení jako součást trestního řízení má zvyšovat záruky zákonnosti a spravedlnosti rozhodnutí vydaných orgány činnými v trestním řízení. Právo na opravné prostředky je začleněno do mezinárodních dokumentů, konkrétně čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 14 odst. 5 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, které stanoví: „*Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího*

³ Listina byla přijata hlasováním Federálního shromáždění společně s ústavním zákonem č. 23/1991 Sb., není ovšem ani jeho přílohou ani jeho součástí. Po rozpadu Československé federativní republiky byla Listina prohlášena za součást ústavního pořádku, aniž by byl nějak specifikován způsob jejího přijetí či právní status listiny; není tedy zřejmé, zda se jedná o součást ústavního zákona, zákon nebo ústavní zákon zvláštního druhu a není ani zřejmý postup při jejím přijímání, vyhlášení nebo změnách. Vzhledem ke skutečnosti, že Listina byla měněna ústavním zákonem č. 162/1998 Sb., dá se tedy považovat za ústavní zákon.

⁴ zejména ve vztahu k mimořádným opravným prostředkům: čl. 40 odst. 5 Listiny – zásada *ne bis in idem*. Nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevylučuje uplatnění mimořádným opravných prostředků v souladu se zákonem.

⁵ zejména ve vztahu k mimořádným opravným prostředkům: čl. 2 Protokolu 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 14 odst. 5 Mezinárodního paktu o politických právech

stupně. Výkon tohoto práva, včetně důvodů, pro něž může být vykonáno, stanoví zákon.“⁶ a „Každý, komu bylo dokázáno, že se dopustil trestného činu, má právo, aby důkazy a rozsudek byly přezkoumány vyšším soudem.“⁷

Podstata opravných prostředků spočívá v tom, že o rozhodnutí vydaném orgánem v prvním stupni rozhoduje orgán vyššího stupně, který má vyšší kvalifikační předpoklady a na podkladě podaného opravného prostředku přezkoumá zákonnost a odůvodněnost rozhodnutí nižšího orgánu činného v trestním řízení a posoudí také správnost postupu řízení, které rozhodnutí předcházelo.

Výsledkem je pak buď potvrzení prvostupňového rozhodnutí jako bezvadného po skutkové, právní i procesní stránce, nebo v případě zjištění vad zrušení napadeného rozhodnutí a jeho nahrazení novým či jiná modifikace; může se jednat o výsledek činnosti orgánu rozhodujícího o opravném prostředku nebo o rozhodnutí prvostupňového orgánu poté, co je mu věc vrácena k novému projednání a rozhodnutí.

Nesprávnost rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení může spočívat buďto ve vadách **skutkových** (error in facto), soud v rámci opravného řízení zkoumá, zda rozhodnutí, proti němuž směřuje opravný prostředek, spočívá na skutkovém stavu, který byl zjištěn v dostatečném rozsahu a postupem v souladu se zákonem. Dále ve vadách **právních** (error in iure), kdy je zkoumáno, zda k právnímu posouzení skutkového stavu byly zvoleny odpovídající právní předpisy, které byly správně vyloženy a aplikovány; a ve vadách **procesních** (error in procedendo), kdy orgán činný v trestním řízení porušil procesní předpisy stanovené trestním řádem nebo jinými normami, kterými se měl řídit před vydáním svého rozhodnutí.

Každá nesprávnost rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení může v rámci konkrétního případu existovat samostatně nebo ve vzájemné kombinaci. Výše popsané vady mohou být buďto podstatné, které závažným způsobem porušují zákon a ovlivňují správnost vydaného rozhodnutí a zpravidla vedou ke zrušení napadeného rozhodnutí; nebo na vady nepodstatné, které nemají vliv na správnost napadeného rozhodnutí, stát se sice neměly, ale jsou odstranitelné jiným postupem a proto nevedou ke zrušení orgánů činného v trestním řízení v prvním stupni.

Činnost orgánu vyššího stupně při přezkoumávání napadeného rozhodnutí má odlišný charakter od řízení v prvním stupni, vzhledem k tomu, že orgán vyššího stupně vychází ze skutkového stavu zjištěného v dřívějším řízení, který je posuzován z hlediska

⁶ Protokol č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 2 odst. 1

⁷ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, čl. 14 odst. 5

správnosti a úplnosti. Tento skutkový stav je doplňován nadřízeným orgánem jen v nezbytném rozsahu v závislosti na druhu opravného prostředku a to tak, aby bylo možno spolehlivě rozhodnout o opravném prostředku, tzn. že zde není vytvářen nový skutkový stav.

V teoriích českého trestního práva procesního a v odborné literatuře je rozlišován trojí účel opravného řízení. **Bezprostřední účel** směřuje k přezkoumání konkrétního napadeného rozhodnutí a napravení vad skutkového zjištění, právního posouzení a procesního postupu. **Širší účel** spočívá zejména v prověření rozhodovací činnosti orgánů nižšího stupně orgány vyššího stupně a na základě výsledků opravných řízení dochází ke zevšeobecnění poznatků z rozhodovací praxe a k sjednocování výkladu a aplikace zákonů a jiných právních předpisů. Tato rozhodnutí soudů vyšší instance tvoří významnou část judikatury. **Všeobecným účelem** opravného řízení je realizace účelu celého trestního řízení dle § 1 trestního řádu, tj. aby byl skutkový stav zjištěn bez důvodných pochybností, zjištěn a odsouzen skutečný pachatel trestného činu a uložen přiměřený trest, případně i další opatření (např. náhrada škody, ochranné opatření). Opravné řízení tak slouží k vzájemné kontrole orgánů činných v trestním řízení, správnosti postupu těchto orgánů a zajištění ochrany práv a oprávněných zájmů osoby obviněného i ostatních osob zúčastněných na řízení.

3.2.2 Zásady opravného řízení

V opravném řízení se uplatňují základní a specifické zásady trestního řízení. Základní zásady se netýkají pouze opravného řízení, ale prolínají celý trestním řízení, ovšem nacházejí své uplatnění rovněž v průběhu opravného řízení. Specifické zásady a principy mají obecný charakter, ale jsou uplatňovány a ovlivňují pouze opravné řízení.

Mezi *základní zásady trestního procesu*, které se dotýkají také opravného řízení jsou řazeny:

- zásada řádného zákonného procesu,
- zásada zajištění práva na obhajobu,
- zásada oficiality,
- zásada presumpce nevinny,
- zásada veřejnosti,

- zásada bezprostřednosti a ústnosti.

Vzhledem k tématu této práce nebudu základní zásady trestního řízení detailněji rozebírat, ale věnuji pozornost spíše *specifickým zásadám opravného řízení*, které jsou charakteristické pouze pro tuto fázi trestního řízení. Jedná se o:

- revizní princip,
- apelační (reformativní) princip,
- kasační princip,
- devolutivní účinek,
- suspenzivní účinek,
- princip beneficium cohaesionis,
- zákaz reformationis in peius,
- princip „jednoho napadení“⁸

Revizní princip stanoví rozsah, v jakém je napadené rozhodnutí orgánu nižšího stupně přezkoumáváno z podnětu podaného opravného prostředku. Tento revizní princip je možno ještě dále dělit na revizní princip přezkoumávání a přezkoumávání bez provedení revizního principu. V druhém případě bude napadené rozhodnutí přezkoumáváno pouze z důvodů výslovně uvedených v opravném prostředku nebo stanovených zákonem. Na základě revizního principu je orgán rozhodující o opravném prostředku povinen přezkoumat všechny výroky napadeného rozhodnutí, správnost jednotlivých výroků. Je povinen vzít do úvahy veškeré skutkové i právní (hmotněprávní i procesněprávní) vady a přezkoumat event. vady řízení, které vydání napadeného rozhodnutí předcházelo, které mohly mít za následek vadnost rozhodnutí nebo to, že některý výrok zcela chybí. Uplatnění revizního principu má tedy za následek přezkoumání napadeného rozhodnutí v celém rozsahu a ze všech relevantních hledisek a to i v případě, kdy oprávněná osoba podávající opravný prostředek důvody pro přezkoumání neuvedla, nevytkla konkrétní vady rozhodnutí nebo předcházejícímu řízení nebo podala opravný prostředek bez bližšího odůvodnění.

Revizní princip je možno dále rozdělit na úplný nebo omezený; uplatnění úplného revizního principu má za následek přezkoumání celého rozhodnutí i ve vztahu

⁸ Jedná se o zásadu, že jedna osoba může tímtež opravným prostředkem napadnout rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení pouze jednou. Tento název principu jsem použila pro zjednodušení v rámci přehledu jednotlivých zásad.

k osobám, které opravný prostředek nepodaly, v případě omezeného revizního principu je přezkoumávána jen ta část rozhodnutí, která se týká osoby podávající opravný prostředek.

Pokud je napadeného rozhodnutí přezkoumáváno bez uplatnění revizního principu je rozhodující orgán vázán rozsahem a důvody vymezenými v opravném prostředku, a zněním zákona. Nad tento rámec je možno rozhodnutí přezkoumat pouze v případě, kdy vytýkané vady mají podklad v jiné části rozhodnutí než v té napadené.

Principy apelační a kasační se v opravném řízení vztahují ke způsobu vyřizování opravného prostředku orgánem vyššího stupně. *Apelační (reformativní) princip* spočívá v tom, že orgán rozhodující o opravném prostředku po zjištění vad napadeného rozhodnutí nebo řízení, které mu předcházelo, zruší rozhodnutí a rozhodne nově sám. V tomto opravném řízení je možno přezkoumávat vady skutkové i právní, skutkový stav zjištěný prvostupňovým orgánem může být měněn, neboť orgán vyššího stupně může provádět rozsáhlejší dokazování. Výhodou uplatnění tohoto principu je větší hospodárnost a rychlost řízení, neboť nedochází ke zrušování rozhodnutí a vracení orgánům prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí, naopak nevýhodou je rozsáhlé dokazování prováděné orgánem druhého stupně, které může výrazně změnit skutkový stav zjištěný v nalézacím řízení a to zejména s přihlédnutím ke skutečnosti, že rozhodnutí orgánu rozhodujícího o opravném prostředku již není možno napadnout řádným opravným prostředkem. V případě uplatnění *kasačního principu* orgán rozhodující o opravném prostředku napadené rozhodnutí zruší a věc vrátí k novému projednání a rozhodnutí orgánu prvního stupně, neboť skutkový stav zjištěný orgánem prvního stupně je pro nadřízený orgán závazný. Kasační princip byl původně určen pouze k nápravě právních vad, nyní je v českém trestním řízení používán i k nápravě vad skutkových. Tento princip klade důraz na řízení před prvostupňovým orgánem, kde dochází k rozsáhlému dokazování ke zjištění skutkového stavu, pro nejrozsáhlejší aplikaci základních zásad trestních řízení, ale zároveň umožňuje oprávněné osobě, aby mohla podat opravný prostředek. Nevýhodou uplatnění tohoto principu je nehospodárnost řízení a to zejména v případě, kdy dochází k opakovanému zrušování napadeného rozhodnutí a jeho vracení orgánu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí věci.

Devolutivní účinek je důsledkem podání opravného prostředku a spočívá v tom, že o účinně podaném opravném prostředku rozhoduje jiný orgán, zpravidla nadřízený, než ten, který vydal napadené rozhodnutí. Účelem devolutivního účinku je přezkoumání rozhodnutí orgánem, který má (nebo měl by mít) vyšší odbornou úroveň. Devolutivní účinek je možno rozdělit na centralizovaný a decentralizovaný podle toho, zda bude o opravném prostředku rozhodovat jediný nadřízený orgán či nikoli. Centralizovaný devolutivní účinek je typický pro mimořádné opravné prostředky – dovolání a stížnost pro porušení zákona, kdy vždy rozhoduje Nejvyšší soud České republiky. Z devolutivního účinku existuje výjimka v podobě tzv. autoremedury, jejíž podstatou je vyřízení opravného prostředku orgánem, který jej vydal a proti němuž opravný prostředek směřuje. *Tento orgán může opravný prostředek sám přezkoumat a vydat nové rozhodnutí, které opravnému prostředku v plném rozsahu vyhoví. Toto nové rozhodnutí je stále považováno za rozhodnutí orgánu prvního stupně.*⁹

Suspenzivní účinek opravného prostředku spočívá v tom, že může způsobit odklad výkonu napadeného rozhodnutí zpravidla do doby rozhodnutí o opravném prostředku. Tento účinek nastává u těch napadených rozhodnutí, kdy by jejich výkonem byl zmařen účel opravného prostředku, nebo by jejich nepřiznání znamenalo neodčinitelnou újmu.¹⁰

Princip beneficium cohaesionis znamená v překladu dobrodiní záležejícího v souvislosti. Tento princip spočívá v tom, že podá-li jedna z oprávněných osob opravný prostředek, je možno rozhodnutí na základě tohoto opravného prostředku změnit i osobě, která opravný prostředek nepodala a to v případě, že jí prospívá stejný důvod pro změnu jako v případě osoby, která opravný prostředek podala. *Důvod podle zásady beneficium cohaesionis musí být pro všechny v zákoně zmíněné osoby společný a nesmí jít o důvod, který je u každé z těchto osob zkoumat individuálně.*¹¹

Je možno konstatovat, že v případě, kdy je opravný prostředek podán pouze jedním z více obviněných a u ostatních nabude právní moci, představuje uplatnění

⁹ č. 55/95-II. Sb. rozh. tr.

¹⁰ Dovolání obecně suspenzivní účinek nemá, tzn. napadené rozhodnutí lze vykonat i přes podané dovolání. V případě nepříznivých účinků (typicky v případě určitých druhů trestů), který by výkon rozhodnutí mohl mít, může Nejvyšší soud v souladu s ust. § 265h odst. 3 tr. řádu rozhodnout o odložení nebo přerušení výkonu rozhodnutí. Nejvyšší soud o tomto návrhu rozhoduje pouze na základě návrhu předsedy senátu soudu prvního stupně.

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 4 Tz 65/2002 ze dne 23.10.2002

zásady *beneficium cohaesionis* přulom do nezměnitelnosti pravomocného rozhodnutí a také překročení přezkumné pravomoci orgánu rozhodujícího o opravném prostředku, který je vázán rozsahem a důvody uvedenými v opravném prostředku. Pro uplatnění principu *beneficium cohaesionis* je třeba splnit tyto podmínky: v řízení o opravném prostředku bylo vyhověno alespoň jedné osobě, která podala opravný prostředek nebo v jejíž prospěch byl opravný prostředek podán, dále se musí jednat o společný důvod (viz. výše) a orgán vyššího stupně rozhoduje zároveň o všech osobách, kterých se týká společný důvod (nemůže se například jednat o spoluobviněného, jehož věc byla vyloučena ze společného řízení). Za splnění těchto podmínek se princip *beneficium cohaesionis* uplatní obligatorně tak, aby byla chráněna zákonná práva a zájmy osob, o kterých se v trestním řízení rozhoduje.

Zákaz reformationis in peius je zákazem změny k horšímu a chrání postavení osoby, která podala opravný prostředek nebo v jejíž prospěch byl opravný prostředek podán oprávněnou osobou tak, aby nedošlo ke zhoršení tohoto postavení nejen v řízení o opravném prostředku, ale také v event. řízení, které by nastalo po zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení orgánu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Tento zákaz neplatí, pokud vedle opravného prostředku podaného ve prospěch konkrétní osoby, byl podán rovněž i opravný prostředek v její neprospěch. Pokud by tato zásada nebyla uplatňována, mohlo by toto vést k obavám oprávněných osob z podávání opravných prostředků.

Zásada zákazu reformationis in peius se uplatňuje pouze na výsledek řízení, nikoli na jeho průběh, tzn. že např. je možno provádět v opravném řízení důkazy v neprospěch obviněného. Pokud je obviněnému snížena sazba podmíněného trestu odnětí svobody i zkušební doba a současně zvýšen peněžitý trest, nebude se jednat o porušení zákazu reformationis in peius.¹² Nerespektování této zásady v oblasti trestněprávní odpovědnosti může věc posunout do ústavněprávní roviny, neboť se může zhoršit procesní postavení obviněného, a to jen v důsledku využití práva na opravný prostředek, čímž dojde k porušení práva na spravedlivý proces.¹³ Tento zákaz však není možno chápat tak, že pokud byl opravný prostředek podán ve prospěch obviněného, nelze doplnit popis rozhodných skutkových zjištění ve výroku o vině v napadeném rozhodnutí o skutkové okolnosti charakterizující určité znaky skutkové podstaty

¹² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č.j. 5 Tdo 570/2006 ze dne 24.5.2006

¹³ Nález Ústavního soudu České republiky č.j. II ÚS 304/04 ze dne 8.6.2006

trestného činu, jímž byl uznán vinným a to okolnosti, které se nenacházely v tzv. skutkové větě výroku o vině (případně nebyly rozvedeny v odůvodnění napadeného rozhodnutí). *Doplnění rozhodných skutkových zjištění samo o sobě nezhoršuje postavení obviněného, pokud takto nedošlo ke změně rozsahu ani závažnosti jednání, zpřísnění právní kvalifikace ani uloženého trestu apod.*¹⁴

Princip „jednoho napadení“ znamená, že oprávněná osoba může jedno rozhodnutí napadnout jedním konkrétním rozhodnutím pouze jednou, přestože překážky pro podávání návrhu nejsou v trestním řádu stanoveny tak striktně jako v případě občanského soudního řádu. Trestní řád nevyjadřuje výslovně překážku věci zahájené a věci rozhodnuté, trestní zásada ne bis in idem se omezuje jen na zákaz opětovného stíhání za tentýž skutek. U řádných opravných prostředků je v zásadě podávání návrhu omezeno právní mocí rozhodnutí, které by mohlo být napadáno. V případě odvolání však platí výjimka v případě, kdy státní zástupce vezme zpět odvolání podané v jeho prospěch. V tom případě mu běží nová lhůta k podání odvolání a to od doručení usnesení soudu, že zpětvzetí odvolání státního zástupce bylo vzato na vědomí. Obviněný musí být poučen o právu podat odvolání bez ohledu na to, zda předtím již odvolání podal. V případě mimořádných opravných prostředků upravují možnost jejich podání příslušná zákonná ustanovení.¹⁵ Tento princip se však neuplatní v případě podání stejného opravného prostředku proti novému rozhodnutí orgánu, kterému byla věc na základě opravného prostředku přikázána k novému projednání a rozhodnutí.

¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č.j. 11 Tdo 1158/2005 ze dne 18.1.2006

¹⁵ V případě dovolání se jedná o ust. § 265n tr. řádu, stížnost pro porušení zákona ut. § 266 odst. 1 a obnova řízení ust. § 286 odst. 2.

4. Dovolání v trestním řízení

Dovolání je mimořádný opravný prostředek, jehož prostřednictvím je možno napadat pravomocná rozhodnutí, tudíž stejně jako u stížnosti pro porušení zákona a obnovy řízení představuje průlom do právní moci rozhodnutí, tudíž zájem na změně rozhodnutí stíženého takovými vadami musí převážet nad zájmem na stabilitě a nezměnitelnosti pravomocného soudního rozhodnutí. Mimořádnost tohoto opravného prostředku je zdůrazňována také taxativním výčtem důvodů, pro které je možno podat dovolání, jeho obsah je formalizován, obviněný jej může podat pouze prostřednictvím obhájce a v rámci centralizovaného devolutivního účinku o podaném dovolání vždy rozhoduje Nejvyšší soud České republiky.

Dovolání je „nejmladším“ mimořádným opravným prostředkem v českém právním řádu, neboť bylo zavedeno novelou trestního řádu zákonem č. 265/2001 Sb. (účinnou ke dni 1.1.2002) a je upraveno v hlavě sedmnácté trestního řádu.

Do doby výše uvedené novely se žádná z procesních stran nemohla domáhat zrušení pravomocného rozhodnutí s výjimkou obnovy řízení, přičemž podání návrhu na obnovu řízení je vázáno na vymezené podmínky, které ne vždy jsou splněny tak, aby bylo možno obnovy řízení dosáhnout. Podnět k tomu, aby se pravomocným rozhodnutím soudu zabýval Nejvyšší soud České republiky mohl podat pouze ministr spravedlnosti a to v rámci stížnosti pro porušení zákona. Žádná z procesních stran trestního řízení nemohla podat podnět k Nejvyššímu soudu České republiky¹⁶, což vytvářelo nerovnováhu mezi civilním a trestním řízením, neboť v civilním řízení byla možnost dovolání již zakotvena. Účelem novely trestního řádu, jež zavádí dovolání, bylo mimo jiné také sblížení civilního a trestního řízení, neboť důvody, pro které mohou strany v občanském soudním řízení podat dovolání, svědčí také stranám v trestním řízení.

Novela trestního řádu tak, jak se stala jeho součástí v podobě zákona č. 265/2001 Sb. prošla během legislativního procesu procesem řady změn. V původním návrhu mělo být dovolání určeno k nápravě vad rozhodnutí soudu, ale také státního zástupce, který by rozhodl v druhém stupni. Pokud by byl ovšem tento návrh takto schválen, je zřejmé, že by ze strany moci soudní docházelo k zásahům a ovlivňování rozhodnutí moci

¹⁶ Strany trestního řízení měly pouze možnost podat neformální podnět ministru spravedlnosti k podání stížnosti pro porušení zákona. Samotné podání stížnosti již je zcela v kompetenci ministra spravedlnosti, který nemusí sdělovat, zda stížnost podal či nikoli a toto své rozhodnutí jakkoli odůvodňovat.

výkonné, kam patří rovněž soustava státních zastupitelství. Pouze orgány činné v trestním řízení jsou oprávněny rozhodovat o tom, zda trestní stíhání vůči určité osobě má být zahájeno či nikoli, ale v případě schválení návrhu novely trestního řádu, by toto rozhodnutí přezkoumávala moc soudní, což by mohlo vést také k narušení rovnováhy mezi moci výkonnou a soudní. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí orgánu činných v trestním řízení musí podléhat přezkumu, bylo zavedeno ust. § 174a tr. řádu¹⁷, které Nejvyššímu státnímu zástupci umožňuje do tří měsíců od právní moci rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o zastavení trestního stíhání nebo postoupení věci. Po zrušení takového usnesení pokračuje v řízení státní zástupce, který rozhodoval v prvním stupni a je vázán právním názorem a pokyny nejvyššího státního zástupce. Tímto ustanovením byl zachován princip dělby moci a zároveň k nápravě vadných rozhodnutí dochází v rámci státního zastupitelství bez zásahů zvenčí.

Projednáním návrhu zákona v ústavněprávním výboru Poslanecké sněmovny došlo k rozšíření důvodů dovolání, zejména o důvod obsažený v ust. § 265b odst. 2 tr. řádu (byl-li uložen trest odnětí svobody na doživotí). Tento dovolací důvod však neznamená automatické přezkoumání nejvyššího trestu, neboť podání dovolání je vázáno na činnost stran trestního řízení,¹⁸ ale umožňuje podat dovolání vždy, když je uložen trest, který představuje zásadní zásah do práv obviněného bez toho, aniž by se podání dovolání muselo opírat o jakýkoli další dovolací důvod.

Kromě rozšíření důvodů pro podání dovolání byl rozšířen také počet důvodů pro odmítnutí dovolání o důvod, že dovolání bylo podáno z jiného než zákonem stanoveného dovolacího důvodu. Tento důvod je v současnosti Nejvyšším soudem nejčastěji využíván. Po projednání v ústavněprávním výboru byla rovněž zakotvena možnost Nejvyššího soudu rozhodovat v neveřejném zasedání, což přispělo k urychlení práce Nejvyššího soudu. Toto ustanovení není v rozporu se zásadou veřejnosti, neboť s postupem dle ust. § 265r odst. 1 písm. c) tr. řádu musí souhlasit jak státní zástupce tak obviněný.

Přestože v průběhu legislativního procesu byly patrné snahy dovolání z navrhované novely trestního řádu zcela vypustit, byl návrh zákona schválen

¹⁷ Toto ustanovení bylo zavedeno stejnou novelou trestního řádu provedenou zák. č. 265/2001 Sb.

¹⁸ Do účinnosti zákona č. 178/1990 Sb., tedy do 30.6.1990, musel předseda senátu soudu, jež rozhodoval v prvním stupni v souladu s ust. § 316 tr. řádu, automaticky předložit k přezkoumání všechny spisy ve věci, kde byl uložen trest smrti. Tyto spisy pak přezkoumával v souladu s ust. § 316 odst. 2 tr. řádu Nejvyšší soud Československé socialistické republiky a to z hlediska vad předcházejícího řízení, které mohly ovlivnit výrok o trestu. Na toto přezkumné řízení byly aplikovány ustanovení o stížnosti pro porušení zákona.

v Poslanecké sněmovně i v Senátu, přičemž ve Sbírce zákonů vyšel 31.7.2001 s účinností od 1.1.2002.

4.1. Podstata a charakteristické rysy dovolání

Jak již bylo uvedeno, dovolání je mimořádným opravným prostředkem, kterým je možno dosáhnout nápravy nejzávažnějších právních vad napadeného rozhodnutí nebo řízení mu předcházejícího. Musí se vždy jednat o vady hmotněprávní nebo procesně právní, nikoli však vady skutkové. Dovolací soud je vázán skutkovým stavem tak, jak jej zjistily soudy prvního a druhého stupně a tento skutkový stav mu nepřísluší již dále hodnotit. Zdůrazňuji, že dovolání je mimořádným opravným prostředkem, striktně formalizovaným, s taxativně vymezenými dovolacími důvody, tedy v žádném případě se nejedná o „třetí instanci“ či o další přezkoumání předcházejících rozhodnutí.

Z praxe advokátní koncipientky vím, že u klientů často tento názor převládá a žádají si podání dovolání i přes poučení o tom, jaké jsou náležitosti tohoto mimořádného opravného prostředku a jaká je šance na „úspěch“ v případě takto podaného dovolání a jak se obviněnému zvýší náklady trestního řízení¹⁹. Obviněný musí vždy podávat dovolání prostřednictvím svého obhájce, což má zajistit kvalifikované podání dovolání. V této souvislosti se nabízí otázka, co převažuje v případě, kdy si obviněný přeje podat dovolání i přes to, že byl náležitě poučen o všech okolnostech. V souladu s ust. § 3 odst. 1 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů²⁰ je advokát, potažmo i advokátní koncipient, vázán právními předpisy a v jejich mezích příkazy klienta. Ust. § 16 zákona o advokacii stanoví práva a povinnosti advokáta tak, že tento je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny; těmito pokyny však není vázán, pokud jsou v rozporu s právním nebo stavovským předpisem, o čemž musí advokát klienta poučit. Je zřejmé, že pokud si klient žádá podání dovolání i přes to, že toto podání nemá zcela zjevně žádnou šanci na úspěch, nejedná o rozpor s právním nebo stavovským předpisem, advokát by tedy měl respektovat a plnit pokyny klienta. Na druhou stranu, dovolání podané prostřednictvím obhájce (jímž může být toliko advokát) má být

¹⁹ Vyhláška 432/2002 Sb., kterou byla novelizována vyhláška č. 312/1995 Sb., o stanovení paušální částky nákladů trestního řízení, stanovila v ust. § 3a odst. 1 písm. b) paušální částku v řízení o zcela bezvýsledně podaném dovolání ve výši 10.000,- Kč. Tuto částku je obviněný povinen zaplatit státu v případě zcela bezvýsledně podaného odvolání a vzhledem ke skutečnosti, že dovolání může být podáno pouze prostřednictvím obhájce, zvyšuje tato novelizace ještě více odpovědnost obhájce za kvalitně podané dovolání.

²⁰ dále jen zákon o advokacii

zárukou kvalifikovaného podání. Když však neexistují žádné relevantní důvody pro podání dovolání a i přes veškerá poučení trvá klient na jeho podání, nemůže se jednat o kvalifikované podání, které pokud bych tuto úvahu rozvíjela dále, jistým způsobem může „kazit“ jméno a pověst advokáta. Jsem přesvědčena, že na tuto otázku neexistuje přesná odpověď a v rámci této práce si dovoluji jen konstatovat, že na základě vlastní, dosud krátké zkušenosti jsou dovolání podávána v souladu s přáním klienta i tehdy, pokud nemají naději na úspěch. Nezbyvá než věřit, že soudci Nejvyššího soudu jsou obeznámeni s „povahou“ klientů a pohlížejí na některá „marná“ podání shovívavě.

Dovolání může směřovat pouze proti pravomocným rozhodnutím soudu druhého stupně ve věci samé. Rozhodnutí ve věci samé jsou vymezena v ust. § 265a tr. řádu; jedná se o výčet taxativní, který není možno jakkoli rozšiřovat. V případě, že bude dovoláním napadeno jiné než zákonem dovolené rozhodnutí, bude dovolání odmítnuto v souladu s ust. § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu. Na rozdíl od řádných opravných prostředků dovolání nemá suspenzivní účinek, tzn. že nenastává automaticky odklad výkonu rozhodnutí nebo jeho přerušování. O odkladu nebo přerušování výkonu rozhodnutí rozhoduje Nejvyšší soud buď bez návrhu nebo na základě návrhu předsedy senátu soudu prvního stupně.

Jak jsem již několikrát uvedla, dovolání je striktně formalizovaný mimořádný opravný prostředek a to nejen z důvodu taxativně stanovených rozhodnutí, jež mohou být napadnuty dovoláním a taxativním výčtem dovolacích důvodů, ale také z důvodu značně omezeného okruhu osob, které jej mohou podat a nemožnost prominutí zmeškání lhůty pro podání dovolání. Tato lhůta činí 2 měsíce; na jednu stranu se tato lhůta jeví jako dostatečně dlouhou, ale záleží na konkrétních okolnostech každého jednotlivého případu. Do budoucna by se dle mého názoru dalo uvažovat o prodloužení lhůty pro podání dovolání ve prospěch obviněného a to podle vzoru slovenské právní úpravy, o níž bude pojednáno v samostatné kapitole.

Zásada zákazu reformationis in peius se uplatní nejen v samotném dovolacím řízení, ale také v řízení, které následuje poté, co je napadené rozhodnutí a řízení mu předcházející zrušeno a dochází k novému projednání a rozhodnutí věci. Princip beneficium cohaesionis je uplatňován ve stejném rozsahu jako u odvolacího řízení; ust. § 265k odst. 2 odst. 2 tr. řádu výslovně odkazuje na ust. § 261 tr. řádu, které princip beneficium cohaesionis zakotvuje.

Dovolání je ovládáno centralizovaným devolutivním účinkem; o všech dovoláních rozhoduje vždy Nejvyšší soud České republiky, který tak svou rozhodovací činností plní jednu ze svých nejvýznamnějších funkcí – sjednocování judikatury nižších soudů. Nejvyšší soud je vázán důvody a obsahem podaného dovolání, přičemž obojí je možno měnit pouze po dobu trvání lhůty k podání dovolání. Rozhodování o dovolání je ovládáno zejména kasačním principem, neboť nejčastějším způsobem rozhodování Nejvyššího soudu, pokud dovolání vyhoví, je zrušení rozhodnutí a vrácení věci k novému projednání a rozhodnutí. Princip apelační je uplatňován pouze v omezené míře, jeho aplikaci umožňuje ust. § 265m tr. řádu.

Podmínky pro podání dovolání a jeho charakteristické znaky jen zvýrazňují mimořádnost tohoto opravného prostředku, který má sloužit pouze k nápravě těch nejzávažnějších právních vad tak, aby byl respektován zájem státu i společnosti na nezměnitelnosti napadeného rozhodnutí, ale aby zároveň tento mimořádný opravný prostředek umožňoval stranám trestního řízení dosáhnout spravedlnosti a nápravy závažných vad napadeného rozhodnutí.

4.2. Přípustnost dovolání

Dovoláním lze napadnout pravomocné rozhodnutí soudu ve věci samé, jestliže soud rozhodl v druhém stupni a zákon to připouští. Z ust. § 265a odst. 1 tr. řádu je zřejmé, že se v každém případě musí jednat o rozhodnutí soudu druhého stupně, tzn. že možnost podání dovolání je vázána na to, že podání dovolání předcházelo dvojinstanční řízení. Není možno podat dovolání v případě, kdy soud druhého stupně o řádném opravném prostředku vůbec nerozhodoval, neboť nebyl vůbec podán, ale ani v případě, kdy o řádném opravném prostředku rozhodnuto bylo, ale dovolatel má výhrady toliko proti rozhodnutí soudu prvního stupně.²¹ Nejčastěji bývá dovolání podáno nesprávně proti rozhodnutí soudu prvního stupně, pokud soud druhého stupně v souladu s ust. § 256 tr. řádu odvolání jako nedůvodné zamítl a důvody uplatňované v dovolání se týkají převážně rozhodnutí soudu prvního stupně. Ale i v tomto případě je třeba postupovat v souladu s ust. § 265a odst. 1 tr. řádu a dovolání podat proti zamítavému usnesení soudu druhého stupně a to i přesto, že dovolací důvody a veškeré námitky směřují proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Pokud Nejvyšší soud neshledá důvody pro odmítnutí

²¹ Hrachovec, P.: Dovolání v trestním řízení – první rok v praxi. Bulletin advokacie 2003, č. 5, str. 7 a násl.

dovolání tak, jak jsou uvedeny v ust. § 265i odst. 1 písm. a) – f) trestního řádu, přezkoumá také rozsudek soudu prvního stupně, neboť se jedná o řízení předcházející napadenému rozhodnutí.

Formulaci podaného dovolání tak, že je napadán rozsudek soudu prvního stupně „ve znění“ nebo „v návaznosti na“ rozhodnutí (rozsudek, usnesení) soudu druhého stupně není sice formálně správně, neboť přímo má být napadáno pouze rozhodnutí soudu druhého stupně, ale tato formulace je ze strany Nejvyššího soudu respektována a tolerována, neboť z takového podání je zřejmé, že se je napadáno také rozhodnutí soudu druhého stupně. Ovšem pokud by bylo dovolání napadeno pouze rozhodnutí soudu prvního stupně, bude toto dovolání jako nepřípustné v souladu s ust. § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu odmítnuto.

Dovolání je třeba vždy podat proti rozhodnutí pravomocnému. V české právní úpravě je právní moc složena ze dvou složek a to ze složky formální a složky materiální.²² Formální složka právní moci znamená nezměnitelnost pravomocného rozhodnutí, tzn. že není možno uplatnit již žádný řádný opravný prostředek. Význam materiální složky právní moci spočívá v závaznosti pravomocného rozhodnutí pro každý subjekt, jehož se týká. Vzhledem ke skutečnosti, že dovolání je možno podat pouze proti rozhodnutí soudu druhého stupně, je právní moc rozhodnutí vždy spojena s rozhodnutím soudu druhého stupně (ať již je řádný opravný prostředek zamítnut, nebo soud druhého stupně rozhodl sám rozsudkem²³). *Dovolání je mimořádný opravný prostředek. Jeho mimořádnost spočívá kromě jiného v tom, že ho lze podat pouze proti pravomocnému rozhodnutí. Podmínkou přípustnosti dovolání je též to, že předcházelo dvouinstanční řízení. Je proto logické, že musí být podáno proti tomu rozhodnutí, jímž byla právní moc konstituována, což je v podmínkách dvouinstančního řízení vždy rozhodnutí soudu druhého stupně.*²⁴

Nastávají ale také situace, kdy soud druhého stupně rozhodne pouze částečně. *Za situace, kdy odvolací soud částečně zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o vině a v celém výroku o trestu a v tomto rozsahu jej vrátil prvostupňovému soudu k novému projednání a rozhodnutí, nabyla právní moci jen odvolacím soudem*

²² Císařová, D. a kol.: Trestní právo procesní. Aspi, 2008

²³ Vzhledem k tomu, že je v případě rozhodování o řádném opravném prostředku užívána kombinace kasačního a apelačního principu, může v praxi docházet často k tomu, že je napadeného rozhodnutí z podnětu řádného opravného prostředku zrušeno a vráceno soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí ve věci, tento rozhodne a proti tomuto novému rozhodnutí je podáván nový řádný opravný prostředek, proto je nabytí právní moci ve vztahu k dovolání definováno velice zjednodušeně pouze vzhledem pro potřeby této práce.

²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Tdo 817/2002 ze dne 23.10.2002

*nedotčená část výroku o vině, proti které však není dovolání ve smyslu ust. § 265a odst. 2 písm. a) tr. řádu přípustné, jelikož nezbytnou částí odsuzujícího rozsudku je nejen výrok o vině, ale i výrok o trestu. Je tedy třeba vyčkat i rozhodnutí o trestu, případně o ochranném opatření nebo upuštění od potrestání. Lhůta k podání dovolání pak běží i ohledně úplného výroku o vině až od doručení rozhodnutí, v rámci kterého byl uložen i trest.*²⁵ I přes to, že se toto usnesení Nejvyššího soudu vztahuje spíše k rozhodnutím, které je možno napadnout dovoláním, uvádím toto usnesení již v tomto kontextu, kdy na základě rozhodnutí o řádném opravném prostředku nabývá právní moci pouze část rozhodnutí.

Rovněž vzhledem k dvouinstančnosti trestního řízení není možno podat dovolání proti trestnímu příkazu, neboť tento nabývá právní moci již před soudem prvního stupně a není součástí taxativního výčtu rozhodnutí, proti kterým je dovolání přípustné. Navíc odpor proti trestnímu příkazu není typickým opravným prostředkem, neboť podání odporu nevyvolává přezkum trestního příkazu soudem druhého stupně, ale tento je v celém rozsahu automaticky zrušen a soud prvního stupně postupuje tak, jako by trestní příkaz nebyl nikdy vydán; ve věci je nařízeno hlavní líčení. Dovolání není možno podat ani proti přípisu soudu (ať už je nazván jako „vyrozumění“ či „oznámení“), kterým je obviněnému (nebo jeho obhájci) sděleno, že odpor byl podán opožděně nebo osobou neoprávněnou a trestní příkaz nabývá právní moci a stává se vykonatelným. *Proti trestnímu příkazu není dovolání přípustné, protože nejde o rozhodnutí, které bylo učiněno v druhém stupni (§ 265a odst. 1 TrŘ), a není uvedeno ani v taxativním výčtu rozhodnutí ve věci samé (§ 265a odst. 2 TrŘ). Změny pravomocného trestního příkazu se lze domáhat jen na podkladě stížnosti pro porušení zákona (§ 266 a násl. TrŘ) neb o návrhu na obnovu řízení (§ 277 a násl. TrŘ). Podobně ani přípis okresního soudu označený např. jako „vyrozumění“, že odpor proti trestnímu příkazu byl podán opožděně nebo osobou neoprávněnou a že se trestní příkaz stal pravomocným a vykonatelným, nelze podřadit pod žádné rozhodnutí ve věci samé, proti kterým zákon připouští dovolání.*²⁶

²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 766/2006 ze dne 26.7.2006 podobně porov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 982/2003 ze dne 9.10.2003

²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 789/2002 ze dne 16.10.2002

Přestože od účinnosti novely trestního řádu provedené zák.č. 265/2001 Sb. uplynulo již přes sedm let a lhůta pro podání dovolání u těchto rozhodnutí již dávno uplynula, jsem přesvědčena, že je třeba zde uvést, že dovoláním je možno napadnout pouze rozhodnutí, která nabyly právní moci až za účinnosti této novely. Dle časové působnosti trestního řádu je ovládána zásadou, že procesní úkony se v průběhu trestního řízení provádějí podle trestního řádu účinného v době, kdy je úkon prováděn. *Dovoláním lze napadnout pravomocné rozhodnutí soudů uvedené v ust. § 265a odst. 1, odst. 2 tr. řádu jen v případech, jestliže toto rozhodnutí, jímž soud rozhodl v druhém stupni, bylo vydáno za účinnosti novely trestního řád provedené zák. č. 265/2001 Sb., kterou bylo dovolání jako nový mimořádný opravný prostředek do systému opravných prostředků zavedeno.*²⁷ Pokud se jedná o rozhodnutí, které nabylo právní moci ještě před účinností novely, ale doručeno bylo až po její účinnosti, uplatní se stejný postup. *Není zde rozhodující datum doručení, ale datum nabytí právní moci.*²⁸

4.2.1. Rozhodnutí soudu druhého stupně, jež je možno napadnout dovoláním

Ust. § 265a odst. 2 písm. a) tr. řádu

Toto ustanovení stanoví, že dovoláním je možno napadnout rozsudek, jímž byl obžalovaný shledán vinným a uložen mu trest, popřípadě ochranné opatření nebo bylo upouštěno od potrestání. V případě tohoto rozhodnutí se jedná o odsuzující rozsudek v souladu s ust. § 122 odst. 1 tr. řádu, který byl vynesena na základě podané obžaloby (návrhu na potrestání). Obviněný byl shledán vinným z trestného činu a za toto jednání mu byl uložen některý z trestu stanovených v ust. § 27 tr. zákona nebo trestní opatření, jedná-li se o mladistvého obviněného. Pro podání dovolání není důležité, zda byl uložen trest nepodmíněný či trest s podmíněným odkladem event. s dohledem. Místo trestu může pro účely tohoto ustanovení po konstatování viny následovat uložení ochranného opatření nebo může být rozhodnuto o upuštění od potrestání, event. podmíněné upuštění od potrestání s dohledem. Odsuzujícím rozsudkem bude rovněž rozsudek vydaný v souladu s ust. § 277 tr. řádu poté, co obviněný trval na projednání věci a bylo pokračováno v zastaveném trestním stíhání. V případě tohoto rozhodnutí není ukládán trest ani ochranné opatření, ani není upuštěno od potrestání.

²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 2/2002 ze dne 31.1.2002

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 386/2002 ze dne 13.8.2002

Vzhledem k ust. § 265a odst. 1 je zřejmé, že se musí jednat o odsuzující rozsudek, který vynesl soud druhého stupně v souladu s ust. § 259 odst. 3 tr. řádu.²⁹ Pokud by se v tomto případě jednalo o odsuzující rozsudek soudu prvního stupně, není možno jej napadat dovoláním samostatně; je možno napadat pouze usnesení, jímž byl opravný prostředek zamítnut. V tomto případě by se nejednalo o rozhodnutí dle ust. § 265a odst. 2 písm. a) tr. řádu, ale o rozhodnutí dle písm. h) téhož ustanovení, o kterém bude pojednáno dále. Dovolání podané pouze proti rozhodnutí soudu prvního stupně by bylo v souladu s ust. § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu odmítnuto jako nepřipustné.

Pokud bude zrušen rozsudek prvního stupně částečně ve výroku o vině a celý výrok o trestu a v této části bude vrácen soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí, je třeba vyčkat nového rozhodnutí tak, aby byla jedním rozhodnutím jak konstatována vina, tak uložen trest, ochranné opatření nebo bylo upuštěno od potrestání.³⁰

Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že u obviněného musí být konstatována vina, která tedy musí být nade vši pochybnost prokázána a musí (nebo nemusí) být uložen trest nebo ochranné opatření případně být upuštěno od potrestání. Ochranné opatření upravuje ust. § 72, 72a a 73 tr. zákona (ochranné léčení, zabezpečovací detence a zabránění věci) a ust. § 22 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů³¹. Upuštění od potrestání je upraveno v ust. § 24 a 25 tr. zákona a § 11 a násl. zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Ještě jednou zde musím uvést, že tento rozsudek (pokud rozhodoval soud druhého stupně), může být rozhodnutím, proti němuž je dovolání přípustné, pouze v případě, kdy je konstatována vina a trest. *Rozhodnutí odvolacího soudu o odvolání podaném proti rozsudku, jímž soud podle ust. § 384d tr. řádu rozhodl o výkonu trestu uloženého rozsudkem cizího státu, nelze napadnout dovoláním. Nejde totiž o rozhodnutí ve věci samé ve smyslu ust. § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) – h) tr. řádu, protože*

²⁹ Odvolací soud může rozhodnout rozsudkem (tedy uplatnit apelační princip) pouze tehdy, je-li možno nové rozhodnutí učinit na podkladě skutkového stavu, který byl v napadeném rozhodnutí správně zjištěn a popřípadě na základě důkazů provedených před odvolacím soudem doplněn či změněn. Je možná odchylka od skutkových zjištění soudu prvního stupně, ale jen tehdy, jestliže byly v odvolacím řízení provedeny znovu důkazy podstatné pro skutkový stav nebo byly provedeny takové důkazy, které nebyly provedeny při hlavním líčení.

³⁰ viz. pozn. 25

³¹ dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže nebo ZSM

*rozsudkem vydaným podle ust. § 384d tr. řádu obviněný nebyl uznán vinným ani mu nebyl uložen trest.*³²

Ust. § 265a odst. 2 písm. b) tr. řádu

Dle tohoto ustanovení je možno dovoláním napadat rovněž rozsudek, jímž byl obžalovaný obžaloby zproštěn. Zproštění obžaloby upravuje trestní řád v ust. § 226 písm. a) – e), které důvody pro zproštění obžaloby uvádí v pořadí, jak jsou pro obviněného příznivé.

U tohoto rozhodnutí nastává stejná situace jako u předchozího, tedy musí se jednat o rozsudek soudu druhého stupně. Druhostupňový soud může takový rozsudek vynést, pokud zruší rozsudek soudu prvního stupně v souladu s ust. § 258 odst. 1, případně odst. 2 tr. řádu a dle ust. § 259 odst. 3 sám rozhodne. V případě, že by zprošťující rozsudek vynesl soud prvního stupně, muselo by být dovolání podáváno proti usnesení soudu druhého stupně, kterým by bylo odvolání zamítnuto nebo odmítnuto dle ust. § 253 odst. 1, odst. 3 tr. řádu nebo ust. § 256 tr. řádu a jednalo by se o rozhodnutí dle ust. § 265a odst. 1 písm. h) tr. řádu.

Odvolání proti zprošťujícímu rozsudku bude nejčastěji podáváno ze strany státního zástupce v neprospěch obviněného, přestože se obviněný může odvolat proti zprošťujícímu rozsudku v případě, že se pro sebe domáhá příznivějšího důvodu zproštění. Totéž platí pro dovolání – *obviněný může dovoláním napadnout též zprošťující rozhodnutí, pokud se domáhá toho, aby byl zproštěn z důvodu, který je pro něj příznivější.*³³ Příznivějšího důvodu zproštění však obviněný nemůže dosáhnout, pokud byl zproštěn obžaloby z důvodů ust. § 226 písm. a) nebo písm. c) tr. řádu; prvním důvodem je, že se skutek vůbec nestal, druhý sice tvrdí, že se skutek stal, ale pachatelem je někdo jiný. Příznivějšího postavení nemůže obviněný dosáhnout. Pokud by z tohoto důvodu podával dovolání (neboť odvolání podané z tohoto důvodu by bylo odmítnuto), bylo by toto dovolání odmítnuto jako dovolání podané osobou neoprávněnou dle ust. §

³² Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 27/2004 ze dne 17.2.2004 – text usnesení je uváděn ve znění k datu jeho vydání, dnes platí toto usnesení ve vztahu k příslušným ustanovením o přeměně trestu dle ust. § 451 tr. řádu a řízení o uznání cizozemského rozhodnutí dle ust. § 452 tr. řádu.

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 31/2005 ze dne 21.2.2005. Jen pro úplnost k dalšímu výkladu týkajícího se dovolacích důvodů uvádím další část tohoto usnesení. Jestliže byl obviněný zproštěn obžaloby z důvodu předpokládaného ust. § 226 písm. b) tr. řádu (tj. že se stal skutek, který však není trestným činem), pak prostřednictvím dovolacího důvodu uvedeného v ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu se nemůže domáhat zproštění podle ust. § 226 písm. a) tr. řádu, neboť v takovém případě ve skutečnosti napadá soudy učiněná skutková zjištění tvrzením, že se v žalobním návrhu uvedený skutek nestal. Dovolání je v takovém případě podáno z jiného než zákonného důvodu.

265i odst. 1 písm. c) tr. řádu nebo v souladu s ust. § 265i odst. 1 písm. f) tr. řádu, neboť projednání dovolání by postavení obviněného nemohlo zásadně ovlivnit a otázka, která má být z podnětu dovolání řešena, nemá po právní stránce zásadního významu.

V praxi ale předpokládám, že dovolání proti zprošťujícímu rozsudku nebude ze strany obviněných podáváno příliš často a i přesto, že existují důvody pro zproštění obžaloby pro obviněné příznivější a méně příznivé, u téměř všech obviněných převládá ten názor, že důležitý je zprošťující rozsudek a nikoli důvod zproštění.

Ust. § 265a odst. 2 písm. c) tr. řádu

Dovolání je možno podat také proti usnesení o zastavení trestního stíhání, jednání se o rozhodnutí soudu druhého stupně. Rozhodnutí o zastavení trestního stíhání může učinit v přípravném řízení státní zástupce obligatorně z důvodu uvedených v ust. § 172 odst. 1 tr. řádu nebo fakultativně dle ust. § 172 odst. 2 tr. řádu. Tato rozhodnutí státního zástupce však není možno napadnout dovoláním, neboť nespĺňuje podmínky ust. § 265a odst. 1, odst. 2 tr. řádu. Je možno využít jiných mimořádných opravných prostředků při splněních zákonných podmínek na ně kladených nebo může být rozhodnutí zrušeno jako nezákonné rozhodnutím nejvyššího státního zástupce v souladu s ust. § 174a odst. 1 tr. řádu.

Soud může stejně jako státní zástupce o zastavení trestního stíhání rozhodnout obligatorně dle ust. § 188 odst. 1 písm. c) tr. řádu po předběžném projednání obžaloby, dle ust. 223 odst. 1 tr. řádu v hlavním líčení, pokud je trestní stíhání nepřipustné dle ust. § 11 odst. 1 písm. a) – j) tr. řádu a dle ust. § 314c tr. řádu může totéž rozhodnutí učinit samosoudce. Soud může zastavit trestní stíhání fakultativně dle ust. § 188 odst. 2 (po předběžném projednání obžaloby), dle ust. 223 odst. 2 (v hlavním líčení z důvodů dle ust. § 172 odst. 2 tr. řádu) a samosoudce dle ust. § 314c tr. řádu ze stejných důvodů jako soud v hlavním líčení. Soud takto může rozhodnout i mimo hlavní líčení dle ust. § 231 odst. 1, ovšem v případě zastavení trestního stíhání má právo stížnosti proti tomuto usnesení toliko státní zástupce; řádný opravný prostředek v tomto případě obviněnému nepřísluší. *Není-li obviněný vůbec oprávněn napadnout určité rozhodnutí soudu prvního stupně řádným opravným prostředkem, tím spíše tak nemůže učinit dovoláním jako mimořádným opravným prostředkem, třebaže ho zaměří proti rozhodnutí soudu druhého stupně, který ve věci rozhodl a obecně jde o rozhodnutí, jež patří do okruhu*

*uvedeného v ust. § 265a odst. 2 tr. řádu.*³⁴ Pokud by přesto obviněný dovolání proti takovému rozhodnutí podal, bylo by odmítnuto dle ust. § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu.

Rozhodnutí o zastavení trestního stíhání může učinit také odvolací soud a to v souladu s ust. § 257 odst. 1 písm. c) tr. řádu. Soud prvního ani druhého stupně nemůže zastavit trestní stíhání z důvodů uvedených v ust. § 172 odst. 1 písm. písm. a), b), c), e) a f) tr. řádu, neboť v těchto případech může soud rozhodnout pouze o zproštění obžaloby dle ust. § 226 tr. řádu.

Dovolání není přípustné proti rozhodnutí o zastavení trestního stíhání dle ust. § 11 odst. 1 písm. a), b) nebo i) tr. řádu, v ust. § 172 odst. 2 nebo v ust. § 257 odst. 2, pokud obviněný v souladu se svým právem prohlásí, že na projednání věci trvá. Proti takovému usnesení nepřipadá dovolání v úvahu, ovšem je samozřejmě přípustné proti rozhodnutí, kterým bude řízení probíhající na žádost obviněného ukončeno.

Vyjma případu, kdy o zastavení trestního stíhání rozhodl soud druhého stupně, je možno proti tomuto typu rozhodnutí podat dovolání pouze prostřednictvím usnesení soudu druhého stupně, kterým byla zamítnuta nebo odmítnuta stížnost proti takovému usnesení. Je třeba vzít v potaz, že stížnost musí být podána osobou oprávněnou, tak aby bylo usnesení o zamítnutí této stížnosti způsobilým rozhodnutím, které je možno napadnout dovoláním. *Pokud odvolací soud usnesením podle ust. § 148 odst. 1 písm. b) tr. řádu zamítl stížnost proti rozhodnutí nalézacího soudu, přičemž takové rozhodnutí bylo napadeno pouze osobou neoprávněnou, nemá takové rozhodnutí povahu rozhodnutí ve druhém stupni a přípustnost dovolání podle ust. § 265a odst. 1, odst. 2 tr. řádu nepřichází v úvahu.*³⁵

Ust. § 265a odst. 2 písm. d) tr. řádu

Podle tohoto ustanovení je možno dovoláním napadnout usnesení o postoupení věci jinému orgánu. Soud může takové rozhodnutí vynést v souladu s ust. § 188 odst. 1 písm. b) tr. řádu po předběžném projednání obžaloby, pokud jsou zde důvody dle ust. § 171 odst. 1 tr. řádu, dle ust. § 222 odst. 2 tr. řádu v hlavním líčení, samosoudce takto rozhodne v souladu s ust. § 314c odst. 1 písm. a) tr. řádu. Rovněž odvolací soud může rozhodnout o postoupení věci jinému orgánu příslušnému k rozhodnutí v souladu s ust. § 257 odst. 1 písm. b) tr. řádu. Rozhodnutí o postoupení věci není možno vynést mimo hlavní líčení. *Za usnesení o postoupení věci podle ust. § 265a odst. 2 písm. d) tr. řádu*

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 345/2003 ze dne 9.7.2003

³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 561/2003 ze dne 10.6.2003

lze považovat rozhodnutí učiněná soudem podle ust. § 188 odst. 1 písm. b) tr. řádu, § 222 odst. 2 tr. řádu, § 257 odst. 1 písm. b) tr. řádu a § 314c odst. 1 písm. a) tr. řádu, na jejichž základě je věc postoupena jinému orgánu, který není orgánem činným v trestním řízení. Usnesením o postoupení věci jinému orgánu ve smyslu ust. § 265a odst. 2 písm. d) tr. řádu není např. usnesení o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, či rozhodnutí o odnětí věci příslušnému soudu a její přikázání jinému soudu ve smyslu ust. § 25 tr. řádu.³⁶

Soud rozhodne o postoupení věci jinému orgánu (který není orgánem činným v trestním řízení) v případě, že skutek, pro který se trestní stíhání vede, nenaplnuje skutkovou podstatu žádného z trestných činů, ale mohlo by se jednat o přestupek, správní delikt nebo kárné provinění, o němž rozhoduje jiný orgán než soud. Z usnesení Nejvyššího soudu (viz. poznámka 36) je zcela zřejmé, že dovolání není přípustné proti rozhodnutím o příslušnosti soudu apod., v těchto uvedených případech se totiž nejedná o meritorní rozhodnutí, ale tzv. mezitímní rozhodnutí, kterým se věc neřeší a tak nezakládá překážku rei iudicatae.

V případech, kdy rozhodne o postoupení věci soud prvního stupně, je možno podávat dovolání opět pouze proti usnesení druhostupňového soudu, kterým stížnosti proti takovému usnesení zamítl nebo odmítl. V tomto smyslu odkazují na usnesení Nejvyššího soudu (viz. poznámka 35), které přestože se týká usnesení o zastavení trestního stíhání, je možno per analogiam aplikovat i na usnesení o postoupení věci jinému orgánu. Pokud o postoupení rozhodne odvolací soud, je možno podávat dovolání přímo proti tomuto rozhodnutí soudu druhého stupně.

Ust. § 265a odst. 2 písm. e) tr. řádu

Podle tohoto ustanovení je možno podat dovolání proti usnesení, jímž bylo uloženo ochranné opatření. V případě tohoto rozhodnutí není konstatována vina obviněného, neboť pak by se jednalo o rozhodnutí uvedené v ust. § 265a odst. 1 písm. a) tr. řádu. I skutečnost, že soud rozhoduje usnesením napovídá, že nemůže být konstatována vina, neboť o vině je možno rozhodnout toliko rozsudkem. Soud může o uložení ochranného opatření rozhodnout pouze ve veřejném zasedání, neboť se jedná o závažný zásah do práv a svobod jednotlivce a připadá v úvahu tam, kde není konstatována vina obviněného, nebo je ukládáno osobě, jež není a nebyla v postavení

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 1390/2005 odst. I. ze dne 31.10.2005

obviněného (např. zabránění věci) a nebo ukládání ochranného opatření osobě, která není pro nepřičetnost trestně odpovědná za současného splnění podmínek pro uložení ochranného opatření.

Usnesení o uložení ochranného opatření může být vydáno i soudem druhého stupně a to zejména na základě stížnosti státního zástupce, který v řízení před prvostupňovým soudem navrhoval uložení ochranného opatření a soud tomuto návrhu nevyhověl. Bývá pravidlem, že se ochranné opatření ukládá v rozsudku, který, jak již bylo výše uvedeno, může být napaden dovoláním, neboť se jedná o rozhodnutí dle ust. § 265a odst. 2 písm. a) tr. řádu. Pod totéž ustanovení spadá i případ, kdy soud druhého stupně rozhodne o uložení ochranného opatření po částečném zrušení rozsudku soudu prvního stupně nebo i bez tohoto zrušení, a nevrací věc ani v její části soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Druhostupňový soud totiž v tomto případě rozhoduje rozsudkem, takže se jedná o jiný typ rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné.

V každém případě musí být usnesení o uložení ochranného opatření meritorním rozhodnutím; v opačném případě proti takovému rozhodnutí není dovolání přípustné. *Proti usnesení soudu druhého stupně, jímž byla zamítnuta stížnost obviněného proti usnesení soudu prvního stupně, kterým byl obviněný podle ust. 72 odst. 5 tr. zákona propuštěn z ochranného léčení, není přípustné dovolání, neboť rozhodnutí druhostupňového soudu nelze považovat za rozhodnutí ve věci samé ve smyslu ust. § 265a odst. 1, 2 tr. řádu.*³⁷

Ust. § 265a odst. 2 písm. f) tr. řádu

Dovolání je možno podat také proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání. Podmíněné zastavení trestního stíhání spadá mezi tzv. zvláštní druhy řízení upravené v hlavě dvacáté tr. řádu a řadí mezi tzv. odklony neboli alternativní způsob vyřízení trestní věci. Takovéto rozhodnutí může vydat i státní zástupce v přípravném řízení a to v souladu s ust. 307 odst. 1 v návaznosti na ust. § 175 odst. 1 písm. a) tr. řádu. Proti takovému rozhodnutí státního zástupce však není dovolání přípustné (neboť by se jednalo o zásah moci soudní do pravomocí moci výkonné), k nápravě takového rozhodnutí by bylo třeba využít buďto stížnosti pro porušení zákona nebo obnovu řízení.

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 684/2002 ze dne 18.9.2002

Usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání zpravidla vydává soud prvního stupně v souladu s ust. § 307 odst. 1 tr. řádu a to buď dle ust. § 188 odst. 1 písm. f) trestního řádu po předběžném projednání obžaloby, dle ust. § 223a tr. řádu v hlavním líčení, event. mimo hlavní líčení dle ust. § 231 odst. 1 tr. řádu a nebo dle ust. § 314c. odst. 1 písm. a) tr. řádu poté, co přezkoumá obžalobu nebo návrh na potrestání. Proti rozhodnutí prvostupňového orgánu není dovolání přípustné, je tedy třeba odpovědět si na otázku, zda může usnesení o podmíněném zastavení vynést také soud druhého stupně, neboť skutečnost, zda může takto rozhodnout či nikoli není nikde v trestním řádu výslovně upravena. Ust. § 259 tr. řádu upravuje způsoby rozhodnutí soudu druhého stupně poté, co je napadený rozsudek nebo jeho část zrušen. Soud pouze nemůže sám shledat obviněného vinným skutkem, pro nějž byl napadeným rozsudkem zproštěn a shledat obviněného vinným z těžším trestným činem, než jakým ho mohl v napadeném rozsudku shledat vinným soud prvního stupně. Nikde není tedy výslovně stanoveno, že soud druhého stupně nemůže rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání, ovšem odst. 3 tohoto ustanovení umožňuje soudu druhého stupně rozhodnout toliko rozsudkem a o podmíněném zastavení trestního stíhání se rozhoduje pouze usnesením. Na jednu stranu může soud druhého stupně po zrušení napadeného rozsudku dle ust. § 258 tr. řádu postupovat analogicky dle ust. § 223a tr. řádu, ale na druhou stranu ust. § 257 tr. řádu a contrario neumožňuje odvolacímu soudu učinit takové rozhodnutí, pokud ho již předtím neučinil soud prvního stupně. Dle mého názoru, pokud o podmíněném zastavení trestního stíhání nerozhodne soud prvního stupně, nepřísluší odvolacímu soudu takto rozhodovat, neboť zkoumání podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání přísluší toliko soudu prvního stupně (nebo státnímu zástupci v přípravném řízení, což se však netýká podmínek přípustnosti dovolání).

Soud druhého stupně může rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání na podkladě stížnosti proti takovému usnesení a dle ust. § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu zruší usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání a nahradí ho vlastním usnesením o podmíněném zastavení trestního stíhání, např. pokud shledá nutnost stanovit odlišné podmínky apod.

Dovolání je přípustné pouze proti rozhodnutí vydaném dle ust. § 307 tr. řádu, nikoli proti usnesení v souladu s ust. § 308 odst. 1 tr. řádu, kterým se rozhoduje o tom, zda se obviněný osvědčil. V případě, že by bylo zjištěno, že obviněný nevede řádný život a jdou zde důvody pro pokračování v trestním stíhání, není třeba využívat

mimořádných opravných prostředků, v trestním stíhání je možno pokračovat po právní moci rozhodnutí o tom, že se obviněný neosvědčil, pokud bylo vydáno v průběhu stanovené zkušební doby.

Ust. § 265a odst. 2 písm. g) tr. řádu

Toto ustanovení upravuje další rozhodnutí v rámci tzv. odklonu a to usnesení o schválení narovnání. Institut narovnání je stejně jako podmíněné zastavení trestního stíhání upraven v hlavě dvacáté tr. řádu a představuje alternativní způsob vyřízení trestní věci. K takovému rozhodnutí je v přípravném řízení oprávněn rovněž státní zástupce dle ust. § 309 odst. 1 tr. řádu v návaznosti na ust. § 175 odst. 2 tr. řádu. Toto usnesení není možno napadnout dovoláním, co se týče možnosti změny takového usnesení, odkazují na výklad u usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání.

Soud může vydat usnesení o schválení narovnání za totožných podmínek jako v případě usnesení o zastavení trestního stíhání, přičemž napadnout toto usnesení dovoláním je možné jen prostřednictvím rozhodnutí soudu druhého stupně. Co se týče možnosti vydání usnesení o schválení narovnání soudem druhého stupně, pro usnesení o schválení narovnání platí totožné podmínky jako pro usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání, takže může být napadáno jen jako rozhodnutí dle ust. § 265a odst. 2 písm. h) tr. řádu.

Podstatným rozdílem mezi podmíněným zastavením trestního stíhání a narovnáním je ten, že právní mocí usnesení o schválení narovnání se trestní stíhání definitivně zastavuje, neboť rozhodnutí o schválení narovnání obsahuje jako svou součást i rozhodnutí o tom, že se trestní stíhání pro skutek, jehož se narovnání týká, zastavuje. Toto usnesení tedy představuje překážku rei iudicatae a je tedy vyloučeno pokračování v trestním stíhání během zkušební doby.

Ust. § 265a odst. 2 písm. h) tr. řádu

Toto ustanovení upravuje poslední z rozhodnutí, proti kterým je přípustné dovolání. Jedná se o rozhodnutí, kterým byl zamítnut nebo odmítnut řádný opravný prostředek proti rozsudku nebo usnesení uvedeném v ust. § 265a odst. 2 písm. a) – g) tr. řádu, tedy jedná se o všechna předcházející rozhodnutí, pokud je učinil soud prvního stupně. Dovoláním je tedy napadáno rozhodnutí soudu druhého stupně, který nevyhověl řádnému opravnému prostředku a právě prostřednictvím tohoto rozhodnutí druhého

stupně je napadáno i meritorní rozhodnutí nalézacího soudu, které je přezkoumáváno jako součást řízení předcházející napadenému rozhodnutí.

Řádným opravným prostředkem proti rozsudku je odvolání podle ust. § 245 odst. 1 tr. řádu a řádným opravným prostředkem proti usnesení je stížnost dle ust. § 141 odst. 1 tr. řádu. K zamítnutí řádného opravného prostředku může dojít z důvodů formálních (u odvolání dle ust. § 253 odst. 1 tr. řádu, u stížnosti dle ust. § 148 odst. 1 písm. a) a b) tr. řádu) nebo z důvodů materiálních v případě, že řádný opravný prostředek není důvodný (u odvolání dle ust. § 256 tr. řádu, u stížnosti dle ust. § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu). K zamítnutí dochází primárně z důvodů formálních, teprve pokud nejsou shledány žádné formální důvody pro toto zamítnutí, dochází k meritornímu přezkoumání napadeného rozhodnutí a pokud není shledán důvod pro zrušení či změnu napadeného rozhodnutí, je toto zamítnuto z důvodů materiálních jako nedůvodné.

Usnesení o odmítnutí řádného opravného prostředku je přípustné pouze u odvolání v souladu s ust. § 253 odst. 3 tr. řádu, kdy odvolání nesplňuje obsahové náležitosti a odvolatel přes výzvu v přiměřené lhůtě neodstranil nedostatky i přes to, že byl o následku odmítnutí poučen.

Rozhodnutí, kterým byl zamítnut nebo odmítnut řádný opravný prostředek proti stanoveným rozhodnutím soudu prvního stupně, je v praxi velice často využíván. Při jeho aplikaci je však třeba vzít v potaz, kdo byla osoba podávající řádný opravný prostředek, proti jakému výroku odvolání směřovalo či jakým způsobem soud druhého stupně rozhodl. *Pokud obviněný nepodal proti rozsudku soudu I. stupně odvolání a odvolání státního zástupce směřovalo toliko do výroku o trestu, byla přezkumná povinnost odvolacího soudu omezena pouze na výrok o trestu a obviněný je následně oprávněn podat dovolání pouze proti výroku o trestu, případně proti průběhu řízení, které mu předcházelo a podal-li dovolání též proti výroku o vině, jde o dovolání nepřípustné.*³⁸ Takto přísně není omezeno podání dovolání v případě, kdy řádný opravný prostředek směřoval proti všem výrokům napadeného rozhodnutí, ale soud druhého stupně rozhodl pouze částečně. *Zákonná podmínka uvedená v ust. 265a odst. 2 písm. h) tr. řádu, že jde o rozhodnutí, jímž byl zamítnut řádný opravný prostředek, je splněna i tehdy, jestliže odvolacím soudem podle ust. § 258 odst. 1 písm. f), odst. 2 tr. řádu byl k odvolání obviněného (popř. státního zástupce) napadený rozsudek soudu*

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 82/2003 ze dne 5.2.2003

prvního stupně zrušen pouze ve výroku o náhradě škody a současně v ostatních napadených výrocích (např. ve výroku o vině, či ve výroku o trestu) zůstal nedotčen.³⁹ Pokud ovšem odvolací soud přezkoumával napadený rozsudek toliko z podnětu poškozeného pouze ve výrocích o náhradě škody, není dovolání proti takovému rozhodnutí přípustné. *Za přípustné ve smyslu ust. § 265a odst. 2 písm. h) tr. řádu nelze považovat dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže předmětem jeho rozhodování nebyla otázka viny nebo trestu, ale pouze rozhodnutí o nároku poškozeného na náhradu škody. Odvolací soud tak z podnětu odvolání poškozeného přezkoumával pouze výrok týkající se nároku na náhradu škody, zatímco ve výroku o vině a trestu již nabyl rozsudek soudu prvního stupně právní moci.*⁴⁰

4.2.2. Nepřípustnost dovolání

Ust. § 265a tr. řádu neupravuje pouze přípustnost dovolání, ale také jeho nepřípustnost. Podle odst. 3 tohoto ustanovení není možno podat dovolání v neprospěch obviněného jen z toho důvodu, že soud postupuje v souladu se zásadou zákazu reformationis in peius. Pokud je tedy podáno dovolání nejvyšším státním zástupcem v neprospěch obviněného jen z toho důvodu, že soudy prvního a druhého stupně postupovaly v souladu s touto zásadou (jednotlivé důvody budou rozebrány následně), Nejvyšší soud v důsledku ust. § 265a odst. 3 tr. řádu nemůže postupovat v neprospěch obviněného.

Prvním důvodem, pro který (pokud neexistuje žádný další) není možno podat dovolání v neprospěch obviněného, je postup soudu v souladu s ust. § 259 odst. 4 tr. řádu, který upravuje možnost soudu změnit rozsudek soudu prvního stupně v neprospěch obviněného pouze na základě odvolání státního zástupce podaného v neprospěch obviněného (případně ve výroku o náhradě škody na základě odvolání poškozeného). Z výše uvedeného vyplývá, že v případě odvolání podaného státním zástupcem v neprospěch obviněného, může dojít ke zhoršení postavení obviněného, což není porušením zásady zákazu reformationis in peius. Porušením této zásady by bylo, pokud by došlo ke zhoršení postavení obviněného pouze na základě odvolání podaného v jeho prospěch, a to i v řízení, které následuje po zrušení napadeného rozhodnutí

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 1480/2003 ze dne 14.1.2004

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 489/2006 ze dne 17.5.2006 – toto rozhodnutí bylo publikováno v ASPI pod interním číslem 31395, přičemž v textu první věty je uvedeno ... *ve smyslu ust. § 265a odst. 1 písm. a) tr. řádu* ... Tento text jsem nahradila tak, jak jsem přesvědčena, že je správné vzhledem ke smyslu tohoto usnesení a vzhledem k jeho vztahu k ust. § 265a tr. řádu.

v souladu s ust. § 264 odst. 2 tr. řádu. Dalším důvodem je řízení následující po stížnosti pro porušení zákona, kdy nemůže dojít ke zhoršení postavení obviněného, pokud Nejvyšší soud zjistí, že zákon byl porušen dle ust. § 273 tr. řádu v neprospěch obviněného. Poslední důvod se týká řízení po povolení obnovy řízení, který je vyjádřen v ust. § 289 písm. b) tr. řádu, které se však omezuje pouze na trest, neboť obviněnému nemůže být uložen trest přísnější, než jaký mohl být uložen v původním rozsudku.

Podle ust. § 265a odst. 4 tr. řádu není dovolání přípustné jen proti důvodům rozhodnutí, přičemž tato úprava je totožná u všech opravných prostředků. Dovolací důvody dle ust. § 265b tr. řádu je možno opřít pouze o výrokovou část příslušného rozhodnutí popř. o vady řízení, které napadenému rozhodnutí předcházely, nikoli jen o samotné důvody, které vedly soud k tomu, že rozhodl tak, jak je uvedeno ve výrokové části rozhodnutí.

V případě, kdy je rozhodnutí tvořeno několika výroky, je možno podat dovolání proti všem výroky nebo jen proti některým či jen jednomu z nich, ovšem je nutno napadený výrok přesně specifikovat tak, aby byly splněny obsahové náležitosti dle ust. § 265f tr. řádu.

Pokud by bylo podáno dovolání jen proti důvodům rozhodnutí, mohly by nastoupit dva důvody pro jeho odmítnutí – jako nepřipustné dle ust. § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu nebo jako nesplňující náležitosti obsahu dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. d) tr. řádu. Pro podání dovolání není důležitá skutečnost, zda je odůvodnění rozhodnutí rozporuplné, zmatené nebo nesmyslné, v každém případě je vždy třeba postupovat tak, aby dovolání směřovalo proti výrokové části rozsudku.

4.3. Důvody dovolání

Dovolání jako striktně formalizovaný mimořádný opravný prostředek je přípustný pouze z důvodů vyjmenovaných v ust. § 265b tr. řádu. Vymezení dovolacích důvodů je taxativní, nejde je dále rozšiřovat. Některé z dovolacích důvodů jsou určeny k nápravě vad napadeného rozhodnutí, jiné k odstranění vad řízení, které mu předcházelo, popřípadě obou druhů těchto vad najednou.

Právě taxativní výčet dovolacích důvodů dle mého názoru přispívá k tomu, že Nejvyšší soud o podaných dovoláních často rozhoduje pouhým odmítnutím bez toho, aniž by se obsahem podaného dovolání zabýval. S tímto postupem se nejčastěji

setkávám v případě dovolání podaného z důvodu ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, kdy Nejvyšší soud odmítne podané dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. b) tr. řádu, tedy že bylo podáno z jiného důvodu, než který je uveden v ust. § 265b tr. řádu. K tomuto restriktivnímu výkladu dovolacích důvodů ze strany Nejvyššího soudu se vyjádřil několikrát Ústavní soud, přičemž jeho vyjádření týkající se dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu budou uvedena u příslušného dovolacího důvodu. V obecné rovině nad dovolacími důvody se Ústavní soud vyjádřil tak, že dovolací řízení spadá do ústavního rámce spravedlivého procesu a rozhodovací činnost Nejvyššího soudu nesmí narušovat zásadu rovnosti účastníků řízení. Přezkumný rámec musí být vymezen tak, aby nebylo omezeno základní právo dovolatele na přístup k soudu. *Výklad dovolacích důvodů, který a priori odhlíží od procesních vad řízení, jehož výsledek posuzuje a odmítá se jimi zabývat bez ohledu na jejich závažnost, staví postup Nejvyššího soudu mimo ústavní rámec. Ústavní soud již konstatoval, že v ústavním pořádku není zakotveno právo stěžovatele na mimořádný opravný prostředek. Avšak to neznamená, že při existenci takového opravného prostředku, že by jeho posuzování stálo z hlediska ústavnosti mimo rámec spravedlivého procesu, jinými slovy, že se rozhodování o dovolání, byť jen v některé ze svých částí, nachází v ústavněprávním vakuu a že trestní řád nemusí být vykládán ústavně konformním způsobem.*⁴¹

Na druhou stranu je třeba také konstatovat, že obvinění – dovolatelé často zaměňují dovolání s třetím stupněm opravného řízení, nerespektují mimořádnost tohoto opravného prostředku, formální požadavky na něj kladené a podávají dovolání jako další opravný prostředek, kdy považují za úkol Nejvyššího soudu přezkoumat celé dosavadní řízení ze všech hledisek bez ohledu na to, že přezkumná činnost tohoto rozsahu není Nejvyššímu soudu zákonem povolena. Přitom dokazování se dle ust. § 265r odst. 7 tr. řádu v řízení před Nejvyšším soudem zpravidla neprovádí; a provádí-li se, jedná se jen o doplnění důkazy k tomu, aby mohlo být o dovolání rozhodnuto. Dovolání je často podáváno i z těch důvodů, že skutek, z něhož byl obviněný uznán vinným byl zjištěn nesprávně či neúplně a že k provedeným důkazům nemělo být přihlíženo, neboť nebyly provedeny v souladu s procesními předpisy. Ale mezi dovolacími důvody stanovenými v ust. § 265b tr. řádu neexistuje žádný takový důvod

⁴¹ Nález Ústavního soudu ČR č.j. I. ÚS 55/04 ze dne 18.8.2004

a proto není možno uplatňovat tento dovolací důvod a ani jej „schovávat“ pod znění dovolacího důvodu jiného.⁴²

Přezkumná činnost Nejvyššího soudu je koncipována na základě kasačního principu s velmi omezenými prvky principu apelačního, kdy pokud neshledá důvody pro odmítnutí dovolání, nejčastěji rozhodne o zrušení napadeného rozhodnutí nebo jeho části (event. řízení mu předcházejícího) a vrátí věc nižšímu soudu k novému projednání a rozhodnutí v souladu s ust. § 265l odst. 1, odst. 2 tr. řádu. Nejvyšší soud může sám rozhodnout na základě skutkového stavu, který byl zjištěn soudy prvního a druhého stupně, přičemž omezení jeho rozhodovací činnosti jsou vymezena v ust. § 265m tr. řádu.

Jak již bylo uvedeno, dovolání je přípustné pouze z důvodů taxativně vymezených v ust. § 265b tr. řádu, přičemž v odst. 1 tohoto ustanovení jsou formulovány kvalifikované vady napadeného rozhodnutí nebo řízení mu předcházejícího, jejichž nápravy se dovolatel domáhá u Nejvyššího soud. Zvláštní důvod dovolání je vymezen v odst. 2 tohoto ustanovení; jeho zvláštnost spočívá v tom, že je vymezen toliko tím, že byl uložen nepřísnejší druh trestu, tj. trest odnětí svobody na doživotí, takže přezkumnou činností Nejvyššího soudu by měla být odstraněna každá vada, která by mohla vést k nesprávnému rozhodnutí o tomto nejvyšším trestu. Dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 2 tr. řádu není tedy vymezen vadou napadeného rozhodnutí, ale jen druhem trestu, který je obviněnému ukládán. Tento dovolací důvod není automatickým přezkoumáním každého rozhodnutí, kde byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, neboť iniciativa k podání dovolání spočívá na stranách trestního řízení, ale z medializovaných kauz, ve kterých byl uložen tento druh trestu, je zřejmé, že dovolání je v tomto případě spíše pravidlem.

Dovolací důvod musí být v podaném dovolání vymezen, jedná se o obligatorní obsahovou náležitost dovolání. Je třeba konstatovat, že nestačí pouze odkaz na konkrétní dovolací důvod, ale námítka, tvrzení a právní názory dovolatele musí uplatněnému dovolacímu důvodu odpovídat. Dovolání bez uvedení dovolacího důvodu by bylo odmítnuto dle ust. § 265i odst. 1 písm. d) tr. řádu jako nesplňující náležitosti obsahu dovolání. Uvedení jiného dovolacího důvodu mimo taxativně uvedené má také

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Tdo 303/2002 ze dne 27.6.2002

za následek odmítnutí dovolání z důvodu dle ust. § 265i odst. 1 písm. b) jako podaného z jiného než zákonného důvodu. V případě, že je dovolací důvod v podaném dovolání tvrzen, ale dovolací soud jeho existenci neshledá, buďto dovolání bez přezkumné činnosti odmítne jako zjevně neopodstatněné dle ust. § 265i odst. 1 písm. e) tr. řádu nebo jej po přezkoumání jako nedůvodné zamítne dle ust. § 265j tr. řádu.

Vymezení dovolacího důvodu limituje obsah a rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu dle ust. § 265i odst. 3 tr. řádu. Dovolací důvody je možno rozdělit do tří skupin podle toho, zda jsou vytykány vady hmotného práva – dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. g), h), i) a j) tr. řádu, vady procesního práva – dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. a), b), c), d), e) a f) tr. řádu, a kombinované vady práva hmotného i procesního dle ust. § 265b odst. 1 písm. k) a l) tr. řádu. Dovolacími důvody dle ust. § 265b odst. 1 písm. c), d) a e) tr. řádu slouží nepřímo k přezkoumání postupu i jiných orgánů činných v trestním řízení než jen soudu prvního a druhého stupně; musí však být splněna podmínka, aby tento postup jiných orgánů činných v trestním řízení vyústil v rozhodnutí soudu druhého stupně. V těchto případech se nejčastěji bude jednat o vadu, která mohla vzniknout v dřívějších stádiích trestního stíhání a skutečnost, že nebyla odstraněna, nepříznivě ovlivnila meritorní rozhodnutí soudu. Dovolací důvody týkající se toliko vad řízení – zejm. dle ust. § 265b odst. 1 písm. a) – d) – nevyžadují, aby vady spočívající v předcházejícím řízení způsobila také vadu rozhodnutí. Může však nastat situace, že Nejvyšší soud sice uplatněnou vadu shledá, ale rovněž zjistí, že tato vada nemohla zásadně ovlivnit postavení obviněného a dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. f) tr. řádu odmítne.

Jak již bylo zmíněno, zvláštní důvod představuje ust. § 265b odst. 2 tr. řádu, kdy je obviněnému uložen trest odnětí svobody na doživotí.

K dovolacím důvodům ještě v obecném úvodu poznamenávám, že novelou trestního řádu zák. č. 200/2002 Sb. ze dne 24.4.2002 s účinností od 24.5.2002, došlo ke změně ust. § 265b odst. 1 písm. k) a l) tr. řádu, kdy dle novelizovaného znění písm. l) (před účinností novely písm. k) tr. řádu), lze dovolání s odkazem na tento důvod podat, bylo-li rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) , aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo pokud byl v řízení jemu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v písmenech a) až k).

4.3.1. Jednotlivé dovolací důvody

Ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu – ve věci rozhodl věcně nepříslušný soud, nebo soud, který nebyl náležitě obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát nebo rozhodl soud vyššího stupně.

Tento dovolací důvod předpokládá dvě alternativní podmínky – tedy a) rozhodování věcně nepříslušného soudu, nebo b) rozhodování soudu, který nebyl náležitě obsazen. Věcně nepříslušný soud bude rozhodovat v případě, kdy dojde k porušení ust. tr. řádu o věcné příslušnosti soudu dle ust. § 16 a 17 tr. řádu, např. rozhodoval okresní soud, přestože měl rozhodovat soud krajský. V případě, kdy by naopak o trestném činu, o kterém je příslušný rozhodovat krajský soud, rozhodl soud okresní, není zde dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu dán, vzhledem k části dovolacího důvodu dle písm. a) za čárkou. Má se za to, že pokud rozhoduje o věci soud vyššího stupně, je zde možno předpokládat vyšší kvalitu v rozhodování tohoto soudu, takže by práva obviněného měla být u tohoto soudu více chráněna.

Místní nepříslušnost dle ust. § 18 tr. řádu nezakládá aplikaci tohoto dovolacího důvodu, neboť vybočení z místní příslušnosti není sto způsobil obviněnému újmu předpokládanou zákonodárcem jako v případě, kdy by rozhodoval nižší soud v rámci věcné příslušnosti.

Druhou alternativní podmínkou pro aplikaci dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu je skutečnost, že rozhodoval soud, jež nebyl náležitě obsazen. Pokračování tohoto dovolacího důvodu za čárkou opět vylučuje použití tohoto dovolacího důvodu, kdy by namísto samosoudce rozhodoval senát. Řízení před samosoudcem je specifickým druhem řízení, které je možné toliko u okresního soudu a pouze pro trestné činy, kde je možno uložit trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let. Pokud by tedy samosoudce rozhodoval o trestném činu, kde je možno uložit trest vyšší, zakládalo by to dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu. Nejvyšší soud se vyjádřil k obsazení senátu také vzhledem k novele trestního řádu provedenou zák. 265/2001 Sb. – *Jestliže je konáno hlavní líčení o obžalobě pro trestný čin, k jehož projednávání byl do 31.12.2001 příslušný senát, zatímco od 1.1.2002 tento trestný čin náleží ve smyslu ust. § 314a odst. 1 tr. řádu samosoudci, dovolací soud je toho názoru, že s ohledem na úmysl zákonodávce zjednodušit a urychlit zmiňovanou novelou tr. řádu, provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., trestní řízení, který lze mimo jiné vysledovat i ze záměrného nezařazení této otázky do přechodných a závěrečných*

*ustanovení, v dřívějších senátních věcech pokračují samosoudci, pokud se nezměnila osoba předsedy senátu popřípadě samosoudce.*⁴³ Ze znění tohoto usnesení Nejvyššího soudu je zcela zřejmé, že pokud by dovolatel uplatnil tento dovolací důvod na základě změny v tom, že rozhoduje samosoudce po zmiňované novele, bylo by jeho dovolání odmítnuto.

V případě rozhodování senátu namísto samosoudce zákonodárce nejspíše předpokládal, že v případě rozhodování více osob bude rozhodovací činnost kvalitnější a omezí se tak možnost protiprávního zásahu do práv a svobod obviněného. Na tomto místě si dovoluji poznámku na základě vlastních zkušeností týkajících se senátních trestních věcí, neboť u přisedících jsem dosud jen v jednom případě zaregistrovala, že by měli skutečně alespoň základní povědomí o tom, jaká věc je projednávána a čeho se týká. Část dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu týkající se věcné příslušnosti soudu, tam se opravdu dá předpokládat, že rozhodovací činnost soudu vyššího stupně bude lepší a kvalitnější a mohu s tou výjimkou z aplikace dovolacího důvodu souhlasit, nicméně v případě senátního rozhodování jsem toho názoru, že se jedná o samosoudce, kdy jen je doplněn počet osob, které jsou účastny na „rozhodování“ v jednacím síni a rozhodně nejsou zárukou lepšího rozhodování a to ani v souladu s heslem „více hlav, více ví“.

Při posuzování, zda je zde dán důvod pro použití tohoto dovolacího důvodu, je třeba vycházet z příslušných ustanovení tr. řádu týkajících se věcné příslušnosti (ust. § 16 a 17 tr. řádu) a v případě obsazení soudu z ust. § 27, 31 a 35 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů⁴⁴. K této situaci dojde mimo výše uvedenou také v případě, kdy byl senát soudu složen z předsedy senátu a přisedících, přestože měl rozhodovat senát složený jen ze soudců, nebo naopak, senát rozhodoval v neúplném složení nebo se na rozhodování podílel soudce, který nebyl náhradním soudcem dle ust. § 197 tr. řádu. *V tomto případě je však nesporné, že za náležitě „neobsazení“ soudu nelze považovat subjektivní názor dovolatele o tom, z jakých osob (včetně například kritéria pohlaví) by měl být složen senát, ale výhradně naplnění zákonných ustanovení o obsazení soudu, popř. vyloučení soudců. Je tedy nutno vycházet především ze zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, jakož i z ustanovení trestního řádu.*⁴⁵

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 1067/2003 ze dne 4.11.2003

⁴⁴ dále jen zákon o soudech a soudcích nebo ZSS

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 806/2003 ze dne 26.8.2003

Ust. § 265b odst. 1 písm. b) tr. řádu – ve věci rozhodl vyloučený orgán; tento důvod nelze použít, jestliže tato okolnost byla tomu, kdo podává dovolání, již v původním řízení známa a nebyla jím před rozhodnutím orgánu druhého stupně namítnuta.

Pro uplatnění tohoto dovolacího důvodu musí být splněny kumulativně dvě podmínky – ve věci rozhodoval vyloučený orgán a dovolateli tato skutečnost nebyla dříve známa a proto ji před rozhodnutím orgánu druhého stupně neuplatnil. Pokud by meritorně rozhodovala o věci osoba, jež má poměr k projednávané věci nebo osobám, jejich obhájcům, zákonným zástupcům a zmocněncům, nebo pro poměr k jinému orgánu činnému v trestním řízení, jednalo by se o porušení ust. § 30 tr. řádu. U takovéto osoby lze mít totiž důvodně za to, že by její rozhodování ve věci nebylo nestranné. Tento dovolací důvod lze aplikovat pouze na osoby samosoudce, předsedy senátu, přísedící, ale nikoli na jiné orgány činné v trestním řízení či jiné osoby zúčastněné na řízení a to pouze v případě, kdy se podíleli na rozhodování ve věci samé. *Dovolací důvod podle ust. § 265b odst. 1 písm. b) tr. řádu je dán pouze v případě, kdy je namítáno vyloučení orgánu, který rozhodl ve věci samé, tedy se jedná o vyloučený soud (soudce), který vydal rozhodnutí, jež je dovoláním napadeno. K uplatnění dovolacího důvodu zde nepostačuje, že byla vyloučena kterákoli z osob podílejících se na trestním řízení, třebaže učinila jiná než meritorní rozhodnutí nebo prováděla jiné úkony v rámci trestního řízení. Nepostačuje rovněž, byl-li za podjatého ve věci označen např. státní zástupce, zástupce jiné strany řízení či soudní zapisovatel a tento dovolací důvod není tedy možno uplatnit ani v souvislosti s případným vyloučením policejního orgánu činného ve fázi přípravného řízení, neboť tento se nepodílel na vlastním rozhodnutí ve věci samé, tj. na vydání rozhodnutí, jímž se v konkrétním trestním řízení konečným způsobem meritorně rozhoduje.*⁴⁶

O vyloučený orgán se jedná, pokud by byl vyloučený v souladu s ust. § 30 tr. řádu a o jeho vyloučení nebylo rozhodnuto podle ust. § 31 tr. řádu. Podmínky pro vyloučení orgánu (soudu nebo soudce), tedy zda má daný orgán poměr k věci nebo účastníkům, je třeba posuzovat vždy s přihlédnutím ke všem aspektům daného případu. Kdy se bude jednat o vyloučený orgán a kdy nikoli již upřesňuje judikatura Nejvyššího soudu, v každém případě se musí jednat o námitky postavené na konkrétním základě.

⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 1019/2003 ze dne 24.9.2003

Pro dovolací důvod podle ust. § 265b odst. 1 písm. b) tr. řádu nelze podřadit námitky týkající se údajného podjatého přístupu soudce k věci, které mají toliko abstraktní ráz ani námitku spočívající v tom, že soudce rozhodl jak ve věci, kde měl pachatel postavení obviněného, tak ve věci, kdy měl postavení poškozeného, přičemž tyto trestní věci spokojovala jedna událost.⁴⁷ Za podjatost nelze považovat ani kolegiální vztah mezi jednotlivými soudci. Sama skutečnost, že soudce, který rozhodoval ve věci v prvním stupni a posléze za účelem projednání a rozhodnutí jiné věci zasedá v senátu odvolacího soudu spolu se soudci, kteří projednávají a rozhodují jeho „prvostupňovou“ věc v odvolacím řízení, nezakládá důvodnost námitky podjatosti těchto členů senátu ve smyslu ust. § 30 tr. řádu.⁴⁸

Druhá podmínka, která musí být pro aplikaci tohoto dovolacího důvodu splněna, je skutečnost, že dovolatel o tom, že rozhoduje vyloučený orgán v původním řízení nevěděl. Pokud by důvodu vyloučení věděl a tuto námitku neuplatnil, nebylo by možno dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. b) tr. řádu použít. Zákon nedává dovolateli možnost vědět o podjatosti soudce a tuto námitku si „schovávat“ až pro dovolání. Pokud však dovolatel námitku podjatosti neuplatnil, neboť o ní nevěděl, může být tento dovolací důvod použit. K okolnostem, kdy mohl dovolatel vědět o důvodu vyloučení soudu nebo soudce se rovněž vyjádřil Nejvyšší soud tak, že *na vědomost obviněného o tom, že ve věci meritorně rozhodoval soudce vyloučený s ohledem na ustanovení § 30 odst. 2 věta druhá TrŘ, lze usuzovat ze skutečnosti, že obviněnému a jeho obhájci byly prokazatelně doručeny opisy usnesení, jímž tento soudce rozhodl v přípravném řízení o prodloužení vazby obviněného.*⁴⁹ Na druhou stranu je možno říct, že pokud byly důvody pro vyloučení orgánu (soudu nebo soudce) známy všem kromě dovolatele, má tento samozřejmě právo dovolání podat, pokud tuto okolnost později zjistí.

Ust. § 265b odst. 1 písm. c) tr. řádu – *obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl.*

U tohoto dovolacího důvodu dochází k porušení ustanovení trestního řádu a zákona o soudnictví ve věcech mládeže o nutné obhajobě (ust. § 36 tr. řádu a ust. § 42 odst. 2 ZSM). Pro aplikaci tohoto dovolacího důvodu není vůbec důležité, jaký byl u obviněného důvod nutné obhajoby, zda se jednalo toliko o jeden důvod nebo o více

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 728/2006 ze dne 14.6.2006

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 961/2002 ze dne 13.11.2002

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 6 Tdo 142/2002 ze dne 3.7.2002

důvodů daných současně. Pokud obviněný neměl v trestním řízení obhájce, ačkoli ho mít měl, jedná se o závažné porušení procesních práv obviněného, které je mu garantováno mezinárodními smlouvami o lidských právech a svobodách, tak v rovině ústavněprávní.⁵⁰ Takovýmto postupem vzniká v řízení podstatná vada řízení dle ust. § 188 odst. 1 písm. e) tr. řádu a ust. § 258 odst. 1 písm. a) tr. řádu, přičemž dovolatel má právo opřít své dovolání o tento dovolací důvod vždy, když není tato vada v řízení odstraněna vrácením věci státnímu zástupci k došetření pro neodstranitelné procesní vady (dle ust. § 221 odst. 1 tr. řádu v řízení před soudem prvního stupně, dle ust. § 260 tr. řádu v řízení před soudem odvolacím).

Tento dovolací důvod nedopadá pouze na případy nutné obhajoby, neboť pokud by bylo možno tento dovolací důvod aplikovat jen na tato porušení procesních práv obviněného, jednalo by se o restriktivní gramatický výklad dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. c) tr. řádu. K aplikaci tohoto dovolacího důvodu i na jiné případy, kdy obviněný obhájce měl mít, se vyjádřil Nejvyšší soud. *Výkladem ustanovení § 265b odst. 1 písm. c) tr. řádu lze dospět k závěru, že toto dopadá nejen na případy nutné obhajoby a porušení zákonných ustanovení ji upravujících, v tom smyslu, že obviněný obhájcem v řízení, kde jsou podmínky nutné obhajoby, formálně vůbec nedisponoval, jak by se mohlo jevit jen z restriktivního gramatického výkladu, ale že zahrnuje i případy, kdy obviněný sice obhájce ať již zvoleného nebo ustanoveného soudem má, ale orgány činnými v trestním řízení nejsou plněny zákonné povinnosti z této situace vyplývající, jež mají obhájci umožnit, aby svá zákonná oprávnění a povinnosti plnil. I zde jde o situaci, kterou lze v širším smyslu označit tak, že obviněný v řízení obhájce nemá, ač ho podle zákona mít má. Přitom faktické důsledky pro obviněného jsou v obou případech stejné. Rovněž v případě, v němž sice nejsou splněny zákonné podmínky nutné obhajoby, ale obviněný si obhájce zvolil, resp. mu jej zvolila k tomu oprávněná osoba, a orgány činné v trestním řízení postupují tak, jak by se tak nestalo, lze dovodit, že obviněný v řízení obhájce neměl, ač jej ze zákona mít měl ve smyslu ust. § 265b odst. 1 písm. c) tr. řádu.*⁵¹ K naplnění dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. c) tr. řádu dojde také v případě, kdy soud poruší ust. § 37a odst. 2 tr. řádu nerozhodne o vyloučení advokáta jako zvoleného obhájce, jestliže obhájce vykonává obhajobu dvou

⁵⁰ Ust. čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 636/2002 ze dne 19.11.2002, k tomu také porov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 1286/2003 ze dne 17.11.2003

nebo více spoluobviněných, jejichž zájmu si v trestním řízení odporují.⁵² Dovolání lze opřít o tento dovolací důvod také v případě, kdy se obhájce obviněného nezúčastnil procesních úkonů dokazování, které vedly k meritornímu rozhodnutí, jež je nyní napadáno dovoláním. Poznámka ve spise, že obhajobu obviněného převzal obhájce spoluobviněného, je irelevantní, pokud obsahem spisu nebyla ani substituční plná moc ani vyjádření advokáta a obviněného, jehož obhajobu měl převzít.⁵³

Tento dovolací důvod však nelze vykládat příliš extenzivně a každou situaci, kdy nebyl obhájce přítomen nebo nebyli vyrozuměni všichni zvolení obhájci, nelze považovat za naplnění tohoto dovolacího důvodu. Obviněný v žádném případě nemůže v rámci tohoto dovolacího důvodu namítat, že nebyl spokojen se způsobem výkonu obhajoby ustanoveného obhájce, neboť advokacie je na státu nezávislá, výkon obhajoby je vztahem mezi obhájcem a obviněným a stát ani orgány činné v trestním řízení nemohou nést odpovědnost za způsob obhajoby ustanoveným obhájcem.⁵⁴ *V rámci dovolacího důvodu podle ust. § 265b odst. 1 písm. c) tr. řádu nelze uplatňovat námitky vůči způsobu obhajoby ze strany obhájce, byť by se jednalo třeba i o výtku oprávněnou.*⁵⁵ V případě, kdy má obviněný více zvolených obhájců a oznámí soudu, kterého zmocňuje pro přijímání písemností a vyrozumívání o úkonech (takový zástupce může být určen i rozhodnutím soudu nebo státního zástupce) a soud vyrozumí o úkonu pouze zástupce, nejedná se o naplnění dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. c) tr. řádu, pokud se některý z obhájců nedostaví. Je totiž věcí obhájců, aby svůj postup sjednotili a o nařízených úkonech se navzájem informovali.

Přestože se v případě tohoto důvodu nejedná vždy pouze o případy nutné obhajoby, je tato skutečnost důležitá pro zjištění veškerých okolností, zda je možno aplikovat tento dovolací důvod či nikoli, např. pokud obhajobu vykonává obhájce vyškrtnutý ze seznamu advokátů. *Dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. c) tr. řádu není naplněn, jestliže ve věci, v níž nebyly dány důvody nutné obhajoby dle ust. § 36 tr. řádu, vykonával v odvolacím řízení obhajobu obviněným zvolený obhájce, jež byl však v době konání veřejného zasedání již vyškrtnut ze seznamu advokátů České advokátní komory, a nemohl být tedy obhájcem obviněného, a to proto, že v takovém případě není možno dovodit, že obviněný obhájce podle zákona mít měl.*⁵⁶ Z tohoto

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR č.j. 8 Tdo 721/2006 ze dne 19.7.2006

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 946/2006 ze dne 7.9.2006

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 1353/2003 ze dne 15.1.2004

⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 567/2005 ze dne 1.6.2005

⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 8 Tdo 1480/2004 ze dne 12.5.2005

usnesení lze a contrario dovodit, že v případě, kdy by případy nutné obhajoby dle ust. § 36 tr. řádu, připadalo by použití tohoto dovolacího důvodu v úvahu.

V případě, kdy by obviněnému nebyl dle ust. § 251 odst. 2 tr. řádu ustanoven obhájce k odstranění obsahových vad podaného odvolání, jednalo by se sice o zkrácení obhajovacích práv obviněného, ale nemohl by být v tomto případě pro dovolání použit důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. c) tr. řádu, neboť doplnění obsahových náležitostí dovolání není případem nutné obhajoby. Za této situace by došlo k naplnění dovolacího důvodu dle ust. § 265 odst. 1 písm. l) tr. řádu, neboť bylo odmítnuto odvolání obviněného, ačkoli nebyly splněny zákonem stanovené procesní podmínky pro takové rozhodnutí.

Ust. § 265b odst. 1 písm. d) tr. řádu – byla porušena ustanovení o přítomnosti obviněného v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání.

Nepřítomnost obviněného při hlavním líčení nebo veřejném zasedání musí být pro naplnění tohoto dovolacího důvodu v rozporu se zákonem, neboť tímto postupem soudu byl obviněný zkrácen na svých právech, aby byla jeho věc projednána v jeho přítomnosti a měl možnost vyjadřovat se ke všem skutečnostem kladeným mu za vinu a ke všem prováděným důkazům. Podmínky pro konání hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného upravuje ust. § 202 odst. 2 – odst. 5 tr. řádu, vykázaní obviněného z jednací síně ust. § 204 odst. 2 tr. řádu, výslech utajeného svědka ust. § 209 odst. 1 tr. řádu⁵⁷ a čtení protokolů o výslechu svědka namísto jeho výpovědi ust. § 211 odst. 1 – odst. 5 tr. řádu. Předvolání obviněného k hlavnímu líčení musí obsahovat poučení o tom, že pokud se bez řádné omluvy nedostaví, může být hlavní líčení provedeno v jeho nepřítomnosti; pokud se tedy obviněný řádně neomluví a nepožádá o odročení hlavního líčení, pak není v souladu s ust. § 202 odst. 2 a 4 tr. řádu naplněn dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. d) tr. řádu.⁵⁸

Obviněný může požádat v souladu s ust. § 202 odst. 5 tr. řádu o konání hlavního líčení v jeho nepřítomnosti; v případě, že se nachází ve výkonu trestu nebo ve vazbě, či je u něj dán jiný případ nutné obhajoby dle ust. § 36 tr. řádu, musí být při hlavním líčení

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 810/2003 odst. III ze dne 23.9.2003 – *Dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. d) tr. řádu je dán tehdy, když byla porušena ustanovení o přítomnosti obviněného v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání. Ust. § 209 odst. 1 tr. řádu je bezpochyby jedním z těch ustanovení, které upravují přítomnost obviněného u hlavního líčení, tudíž i jeho porušením může být naplněn uplatněný dovolací důvod. Taková skutečnost by nastala např. tehdy, kdyby soud po provedení výslechu utajeného svědka obviněného neseznámil s obsahem učiněné svědecké výpovědi, neumožnil mu se k ní vyjádřit, ani klást svědkovi otázky.*

⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 8 Tdo 1500/2004 ze dne 12.1.2005

nebo veřejném zasedání zastoupen svým obhájcem. V případě tohoto souhlasu obviněného logicky rovněž není možno aplikovat dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. d) tr. řádu.

Ustanovení o přítomnosti či nepřítomnosti obviněného při veřejném zasedání nejsou tak zcela jasná jako v případě hlavního líčení, neboť ust. § 202 tr. řádu nelze použít ani analogicky ve smyslu ust. § 238 tr. řádu, neboť tato se vztahuje toliko na veřejnost, řízení, počátek a odročení veřejného zasedání. Přítomnost u veřejného zasedání upravují ust. § 263 odst. 4 tr. řádu a ust. § 64 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, takže dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. d) tr. řádu by zakládalo pouze porušení těchto dvou ustanovení.

Existují situace, kdy není zřejmé, zda je možno opřít dovolání o tento dovolací důvod, zvláště tehdy, kdy je sporné, zda se obviněný hlavního líčení či veřejného zasedání účastnit chtěl či nechtěl. Poté je třeba usuzovat z celkové atmosféry případu. *Dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. d) tr. řádu není naplněn za situace, kdy obviněný byl o veřejném zasedání řádně a včas vyrozuměn a nezúčastnil se jej, vzhledem k tomu, že byl tou dobou zadržen, neinformoval však ani soud o svém zadržení a ani orgán zadržení provádějící o konaném veřejném zasedání. Tato okolnost vzbuzuje pochybnost o vážném úmyslu obviněného veřejného zasedání se účastnit.*⁵⁹ Vzhledem k tomu, že překážkou v konání veřejného zasedání bez přítomnosti obviněného je toliko výkon vazby či trestu odnětí svobody, nikoli jakékoli omezení obviněného na svobodě, je zřejmé, že zde není možno opřít dovolání o tento dovolací důvod zvláště, když zde nebyla žádná aktivita obviněného informovat soud o svém zadržení a projevit vůli účastnit se veřejného zasedání. Ani z každé aktivity obviněného však není možno usuzovat jeho vůli účastnit se řízení před soudem. *Jestliže si obviněný podá odpor proti trestnímu příkazu a zvolí si obhájce, tak to samo o sobě neznamená, že těmito procesními úkony projevil úmysl osobně se hlavního líčení účastnit.*⁶⁰

V případě, že jsou splněny podmínky stanovené dle ust. § 302 a násl. tr. řádu, je možno konat řízení proti uprchlému a rozhodnutí soudu dle ust. § 305 tr. řádu nezakládá možnost opřít dovolání o důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. d) tr. řádu. Je ovšem třeba, aby byly splněny veškeré podmínky a také to, aby soud rozhodnutí dle ust. § 305 tr. řádu skutečně vydal. *Jestliže bylo ve věci konáno řízení proti uprchlému podle ust. § 302 a násl. tr. řádu, ač pro ně nebyly splněny zákonné podmínky nebo přesto, že soud o*

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 830/2006 ze dne 31.8.2006

⁶⁰ viz. poznámka 58

tom, že se bude takové řízení ve věci konat, nerozhodl podle ust. § 305 tr. řádu, a v důsledku tohoto procesního postupu byla obviněnému znemožněna účast na hlavním líčení nebo veřejném zasedání, je tato vada důvodem pro podání dovolání dle ust. § 265b odst. 1 písm. d) tr. řádu.⁶¹

Ust. § 265b odst. 1 písm. e) tr. řádu – proti obviněnému bylo vedeno trestní stíhání, ačkoli podle zákona bylo nepřípustné.

Podstata tohoto dovolacího důvodu spočívá v tom, že orgán činný v trestním řízení v rozporu s ust. § 11 odst. 1, odst. 4 a ust. § 11a tr. řádu zahájil trestní stíhání obviněného a vyšel-li tento důvod najevo až později, nerozhodl o zastavení trestního stíhání ve smyslu ust. § 172 odst. 1 tr. řádu (státní zástupce), ust. § 188 odst. 1 písm. c) tr. řádu (po předběžném projednání obžaloby), ust. § 223 odst. 1 tr. řádu (v hlavním líčení), mimo hlavní líčení dle ust. § 231 odst. 1, odvolací soud dle ust. § 257 odst. 1 písm. c), odst. 2 tr. řádu nebo takto nerozhodl samosoudce dle ust. § 314c odst. 1 písm. a) tr. řádu. *Dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. e) tr. řádu lze uplatnit pouze na situace, kdy je dán některý z obligatorních důvodů uvedených v ust. § 11 odst. 1 tr. řádu, pro které nelze trestní stíhání zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno, neboť výlučně v tomto ustanovení trestní řád taxativně vypočítává důvody nepřípustnosti trestního stíhání. Jiné namítané vady, byť se týkají průběhu trestního stíhání (např. vedení trestního stíhání na základě usnesení o jeho zahájení, které neobsahuje všechny obligatorní náležitosti vyžadované ust. § 160 tr. řádu), nezakládají důvod dovolání podle ust. § 265b odst. 1 písm. e) tr. řádu.⁶²*

Obviněný nemůže rovněž uplatnit tento dovolací důvod, když v původně zastaveném trestním stíhání (právě z důvodů dle ust. § 11 odst. 1 tr. řádu) prohlásil, že na projednání věci trvá a proto bylo v řízení pokračováno. Dovolání by v tomto případě bylo přípustné až proti meritornímu rozhodnutí v tomto „pokračujícím“ trestním řízení, samozřejmě za předpokladu, že by rozhodl soud druhého stupně.

Rovněž pokud je trestní stíhání vedeno jen pro dílčí útok téhož pokračujícího trestného činu, který je považován za samostatný skutek, je toto trestní stíhání přípustné a nezakládá dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. e) tr. řádu.

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 1426/2003 ze dne 10.12.2003

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 514/2004 ze dne 30.9.2004

Ust. § 265b odst. 1 písm. f) tr. řádu – bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí.

V případě tohoto dovolacího důvodu soud vynesl některá z rozhodnutí vymezených v ust. § 265a odst. 1 písm. c) – g) tr. řádu a to i přesto, že pro takové rozhodnutí nebyly splněny zákonné podmínky. V případě nesprávného rozhodnutí o postoupení věci jinému orgánu se může jednat o situaci, kdy soud rozhodl o postoupení jinému orgánu, aby rozhodl o přestupku, kárném provinění či jiném správním deliktu a to i přes skutečnost, že jednání obviněného naplňovalo skutkovou podstatu trestného činu. Naopak pokud by soud postoupil věc k rozhodnutí jinému orgánu i přes to, že v době, kdy rozhodoval již uplynula prekluzivní doba k projednání a rozhodnutí přestupku, kárného provinění či jiného správného deliktu, bude se jednat o vadné rozhodnutí, neboť v takovém případě měl soud rozhodnout o zproštění obžaloby v souladu s ust. § 226 písm. b) tr. řádu.

Co se týče zastavení trestního stíhání důvodem pro aplikaci dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. f) bude tak skutečnost, že pro zastavení trestního stíhání nebyly splněny zákonné podmínky nebo soud zastavil trestní stíhání z důvodu uvedených v ust. § 172 odst. 1 písm. a), b), c), e) a f) tr. řádu, přestože měl rozhodnout o zproštění obžaloby dle ust. § 226 tr. řádu. Tento dovolací důvod nebude naplněn v případě, kdy soud musel rozhodnout obligatorně o zastavení trestního stíhání dle ust. § 11 odst. 1 tr. řádu, ale použil pro zastavení jiný důvod, než pod který skutek spadá. Fakultativní zastavení trestního stíhání dle ust. § 172 odst. 2 tr. řádu v případě, kdy pro takové rozhodnutí nebyly splněny podmínky, rovněž zakládá dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. f) trestního řádu, stejně jako situace, kdy je trestní stíhání podmíněno souhlasem poškozeného dle ust. § 163 tr. řádu a soud trestní stíhání zastaví bez toho, aniž by znal stanovisko poškozeného.

Podmíněné zastavení a schválení narovnání vzhledem ke své podobnosti bude popsáno společně; dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. f) tr. řádu bude dán vždy, když bude o odklonu rozhodnuto, přestože pro něj nebyly splněny zákonné podmínky. Vzhledem k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže se bude tento dovolací důvod vztahovat analogicky také na rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání mladistvých dle ust. § 70 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, s nímž je obligatorně spojeno i usnesení o zastavení trestního stíhání dle ust. § 70 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestní řád v ust. § 265b odst. 1 písm. f) tr. řádu počítá*

výslovně pouze s možností napadnout dovoláním pozitivní rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, tedy v případě, že bylo vydáno, aniž by byly splněny zákonné podmínky pro jeho vydání, z čehož vyplývá, že dovolání na druhé straně nelze opřít o námitku, že byly splněny veškeré zákonné předpoklady pro podmíněné zastavení trestního stíhání podle ust. § 307 odst. 1 tr. řádu, avšak soudy obou stupňů tuto alternativu zcela opominuly.⁶³ Vzhledem k tomuto usnesení je zřejmé, že dovolatel nemůže opřít své dovolání o skutečnost, že splnil veškeré zákonné podmínky pro odklon a přesto o něm rozhodnuto nebylo. Co se týče možnosti odvolacího soudu rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o schválení narovnání, odkazují plně na výklad týkající se přípustnosti dovolání. V každém případě soud druhého stupně nemá vzhledem k fakultativní povaze takového rozhodnutí právo zrušit napadený rozsudek pouze z toho důvodu, že soud prvního stupně nevyužil možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání nebo schválení narovnání.

Ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu – rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

Formulace tohoto ustanovení dovolacího důvodu je poměrně přesná a není třeba k ní přidávat další vysvětlení. Tento dovolací důvod je jak ze strany obviněných tak ze strany Nejvyššího státního zastupitelství nejčastěji využíván a dle mého názoru se jedná o důvod značně kontroverzní, kde dostává do středu názor Nejvyššího soudu který tento dovolací důvod vykládá poněkud restriktivně a názor Ústavního soudu, který Nejvyšší soud za tento postup poměrně často kritizuje. Judikatura Nejvyššího soudu se ustálila tak, že *dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu je určen k nápravě právních vad ve věci samé, jestliže spočívají v právním posouzení skutku či jiných skutečností dle norem hmotného práva a ne z hlediska práva procesního. Nelze se tedy v rámci tohoto důvodu domáhat přezkoumání skutkových zjištění učiněných soudem. Dovolací soud je vázán skutkovým stavem, jak byl zjištěn během trestního řízení a jak je vyjádřen zejména ve výroku odsuzujícího rozsudku, přičemž zjišťuje, zda je právní posouzení skutku v souladu s tím, jak je vyjádřeno jednání v příslušné skutkové podstatě trestného činu vzhledem ke zjištěnému skutkovému stavu.*⁶⁴ Z tohoto a mnoha dalších usnesení Nejvyššího soudu je zcela zřejmé, jaké stanovisko zastává k tomuto

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 426/2004 odst. II ze dne 21.4.2004

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 395/2006 ze dne 12.4.2006, k tomu dále porov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 939/2006 ze dne 17.8.2006, Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j.3 Tdo 669/2006 ze dne 6.9.2006, 3 Tdo 1567/2005 ze dne 15.3.2006 apod.

dovolacímu důvodu – skutkový stav může být hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost byly správně právně posouzeny, tedy zda jsou správně právně kvalifikovány dle trestního práva hmotného. Tento závěr je částečně jistě správný, vzhledem k tomu, že dovolání je opravdu mimořádným opravným prostředkem, který slouží k nápravě těch nejzávažnějších právních vad a není tedy třetím stupněm přezkoumávání, kde by bylo znovu prováděno dokazování a činnost Nejvyššího soudu by tak nahrazovala činnost soudu nalézacího a odvolacího. Je zcela zřejmé, že dle platných ustanovení trestního řádu je těžiště dokazování zásadně u soudu prvního stupně, kde se provádí v souladu se zásadou ústnosti, bezprostřednosti a veřejnosti. Tato skutková zjištění jsou následně předmětem přezkumu ze strany odvolacího soudu, kdy tento je v souladu s posílením apelačního principu oprávněn zopakovat některé provedené důkazy nebo provést důkazy dosud neprovedené, a na základě takto provedeného dokazování může korigovat skutková zjištění učiněná soudem prvního stupně. Ani odvolací soud, ani soud Nejvyšší však nemůže v rámci kasačního principu dávat soudu nalézacímu (event. odvolacímu) závazné pokyny k tomu, jak má hodnotit důkazy a k jakým skutkovým zjištěním mají dojít po takovém zhodnocení důkazů. Soud nalézací (i odvolací) postupuje vždy se zásadnou volného hodnocení důkazů a není tedy možno jej zavázat soudem vyšší instance k jinému hodnocení provedených důkazů.

Ovšem i přes tento rozbor jsem přesvědčená a pokud si to mohu dovolit, tak naprosto souhlasím s mnoha nálezy Ústavního soudu, které dále rozvedu, že ze strany Nejvyššího soudu dochází u tohoto dovolacího důvodu k jeho restriktivnímu výkladu. Odkazuji na nálezy Ústavního soudu⁶⁵ zmiňovaný v úvodu této kapitoly, že přestože není zaručeno přezkoumání rozhodnutí mimořádným opravným prostředkem, nemůže toto přezkoumání, pokud je do právního řádu začleněno, vybočovat z ústavního rámce, zejména z nároku obviněného na spravedlivý proces. Tento nálezy se týká obecně výkladu všech dovolacích důvodů, Ústavní soud se však vyjádřil také přímo k dovolacímu důvodu uvedenému v ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu. *Dovolání jakožto mimořádný opravný prostředek je vymezeno zákonem taxativně určenými důvody, které poskytují i možnost napadnout nesprávné právní posouzení skutku či jiné nesprávné hmotněprávní posouzení. Tento důvod, podřazený pod ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. , je však Nejvyšším soudem velmi restriktivně interpretován, jak Ústavní soud ukázal v řadě svých nálezů. V důsledku této praxe pak nelze v řízení*

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ČR č.j. I. ÚS 55/04 ze dne 18.8.2004

o dovolání uplatnit takovou právní vadu, která je důsledkem nesprávného skutkového zjištění. Tím nastává právní stav, kdy nelze napravit žádnou právní vadu, která je podložena zpochybněním skutkového zjištění. Dosavadní výklad ustanovení § 265b odst. 1 písm g) tr. ř. Nejvyšším soudem, spočívající v tom, že v rámci řízení o dovolání náleží tomuto soudu toliko posouzení, zda ve výroku o vině skutková věta představuje slovní vyjádření posuzovaného skutku tak, aby obsahovala všechny relevantní okolnosti z hlediska použité právní kvalifikace, bez ohledu na jakékoliv námítky týkající se právních vad řízení před soudy obou stupňů uplatněné v dovolání a bez přihlídnutí k tomu, zda skutek tak, jak je popsán v odsuzujícím rozsudku, byl skutečně prokázán, lze označit za velmi restriktivní a odporující smyslu a záměru zavedení tohoto mimořádného opravného prostředku do trestního procesu. Tento postup Nejvyššího soudu staví toto stádium dovolacího řízení mimo rámec spravedlivého procesu.⁶⁶ Tímto restriktivním výkladem dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu nelze v řízení o dovolání uplatnit takovou vadu, která je důsledkem nesprávného skutkového zjištění, čímž nastává právní stav, kdy žádnou právní vadu, která je podložena zpochybněním skutkového zjištění, nelze napravit.⁶⁷

Teoretický výklad tohoto dovolacího důvodu lze opřít o popis skutku obsažený ve výroku napadeného rozhodnutí a rozvedeného v odůvodnění rozhodnutí soudu nalézacího i odvolacího. Je možno aplikovat tento dovolací důvod, jestliže popis skutkových okolností ve výroku o vině skutečně odpovídá skutkové podstatě některého z trestných činů, zda jsou uvedeny okolnosti, které napovídají tomu, že byly skutečně naplněny znaky některého z trestných činu a nikoli trestného činu jiného, ovšem nedostatečný nebo nepřesný popis skutku tento dovolací důvod nezakládá, pokud je podrobněji rozveden a konkretizován alespoň v odůvodnění⁶⁸. Tento dovolací důvod je také naplněn v případě, zda je vůbec popsán skutek trestným činem a to z hlediska hmotněprávních podmínek trestnosti stanovených trestním zákonem a i v souvislosti s mimotrestními normami.

V rámci dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu není možno namítat, že byly splněny všechny podmínky pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo schválení narovnání a soud takto nerozhodl, k této otázce se

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ČR č.j. IV. ÚS 216/04 ze dne 28.11.2005, k tomu dále porov. Nález Ústavního soudu ČR č.j. II. ÚS 669/05 ze dne 5.9.2006 a Nález Ústavního soudu ČR č.j. III. ÚS 68/04 ze dne 9.6.2005

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ČR č.j. II. ÚS 193/04 ze dne 13.7.2006

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Tdo 868/2002 ze dne 24.9.2002

velice jasně vyjádřil Nejvyšší soud. *Obviněný má ze zákona právo na řádný proces, nikoli však na to, aby věc byla vyřízena odklonem od takového procesu, a proto v rámci dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu nelze s úspěchem namítat, že soud nepostupoval v souladu s ust. § 307 odst. 1 tr. řádu, byť by k takovému postupu byly skutečně splněny všechny zákonné podmínky.*⁶⁹ Vzhledem ke skutečnosti, že na odklon v trestním řízení nemá obviněný nárok a zvážení veškerých podmínek a případná aplikace příslušných ustanovení leží dle mého názoru výhradně na soudu prvního stupně, domnívám se, že v této otázce k restriktivnímu výkladu tohoto dovolacího důvodu ze strany Nejvyššího soudu nedochází. Stejně tak není možno tento dovolací důvod aplikovat v případě, kdy soud nevyužil ust. § 40 tr. zákona pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody i přesto, že byly splněny všechny podmínky a okolnosti tímto ustanovením požadované. *Použití ust. § 40 tr. zákona je fakultativní, přičemž je třeba mít na zřeteli, že jde o mimořádné snížení odnětí svobody, nikoli o pravidelný postup soudu a proto jej nemohou odůvodnit jen běžně se vyskytující skutečnosti, ani případné přesvědčení soudu, že trest uložený v mezích zákonné trestní sazby by byl pro pachatele příliš přísný.*⁷⁰ Posouzení, zda byly splněny podmínky pro uložení souhrnného trestu dle ust. § 35 odst. 2 tr. zákona však dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, naplnit může, neboť se jedná o aplikaci trestního zákona, tedy hmotněprávních předpisů.⁷¹ Z tohoto usnesení Nejvyššího soudu vyplývá, že hmotněprávní posouzení skutku či jiné skutkové okolnosti se může týkat zejména hmotného práva a to nejen uložení souhrnného trestu, ale také zda je pachatel zvlášť nebezpečným recidivistou dle ust. § 41 tr. zákona, zda byl skutek spáchán za podmínek nutné obrany dle ust. § 13 tr. zákona, dále např. nesprávné posouzení předběžné otázky dle ust. § 19 tr. řádu a nesprávná aplikace časové působnosti trestního zákona dle ust. § 16 tr. zákona apod. Nemusí se jednat pouze o trestní zákon, ale také o mimotrestní normy, zejména právo občanské, obchodní, finanční, v každém případě se musí jednat o normu hmotněprávní a nikoli procesní (tj. např. občanský zákoník nikoli občanský soudní řád).

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 347/2004 ze dne 13.4.2004

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 1416/2003 ze dne 21.1.2004

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 520/2002 ze dne 28.8.2002

Ust. § 265b odst. 1 písm. h) tr. řádu – obviněnému byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným.

K naplnění tohoto dovolacího důvodu může dojít při splnění dvou alternativních podmínek – buďto je uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští a nebo je trest uložen mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl obviněný uznán vinným. Ve vztahu k mladistvým se v souladu s ust. §§ 24 – 35 zákona o soudnictví ve věcech mládeže užívá pojem trestní opatření za provinění nikoli za trestný čin. K tomuto dovolacímu důvodu se vyjádřil Nejvyšší soud, kde přesně vymezil podmínky pro uplatnění dovolacího důvodu dle ust. § 265 odst. 1 písm. h) tr. řádu. *Druhem trestu, který zákon nepřipouští, se rozumí zejména případy, v nichž byl obviněnému uložen některý z druhů trestů uvedených v ust. § 27 tr. zákona bez splnění podmínek, které zákon předpokládá, tedy pokud soud uložil obviněnému za určitý trestný čin takový druh trestu, který v daném případě podle zákona uložit nelze. Dovolací důvod spočívající v uložení trestu mimo zákonem stanovenou trestní sazbu se týká jen těch odstupňovaných druhů trestu, které mají takovou sazbu vymezenou zákonem. Nejde-li o nepřipustný druh trestu ani o překročení příslušné trestní sazby, pouhá nepřiměřenost trestu nemůže být důvodem dovolání. V otázce přiměřenosti respektive nepřiměřenosti trestu je nutno odkázat na další mimořádné prostředky určené zákonem k případné nápravě vadného postupu řízení či rozhodnutí.*⁷²

V případě teoretických aspektů tohoto dovolacího důvodu, jedná se např. o uložení trestu, který trestní zákon vůbec nezná (např. trest smrti⁷³ nebo kamenování) mimo taxativní výčet ust. § 27 tr. zákona a ust. § 24 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Jedná se také o případy, kdy je uložen trest, aniž by pro jeho uložení byly splněny zákonné podmínky (např. uložení trestu vyhoštění v rozporu s ust. § 57 odst. 3 písm. c) tr. zákona). *V případě, že soud o uložení trestu vyhoštění podle § 57 tr. zák. rozhodl za situace, kdy neměl žádná zjištění potřebná pro posouzení otázky přípustnosti tohoto trestu podle § 57 odst. 3 písm. c) tr. zák., ačkoli obviněný uváděl závažné okolnosti, které z tohoto hlediska byly relevantní a neučinil ohledně těchto okolností jiná zjištění, než co tvrdil obviněný, je námítka obviněného o nepřipustnosti uložení tohoto druhu trestu ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř.*

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 300/2002 ze dne 17.7.2002

⁷³ Trest smrti byl v Československu zrušen zákonem č. 175/1990 Sb. ze dne 2.5.1990 s účinností od 1.7.1990

*opodstatněná.*⁷⁴ Dále se při uplatnění tohoto dovolacího důvodu může jednat o kumulaci dvou nebo více trestů, které vedle sebe není možno uložit (např. peněžitý trest a propadnutí majetku, trest odnětí svobody a obecně prospěšné práce apod.). Nepřípustnost uloženého trestu může spočívat také v případě postupu soudu v rozporu s ust. § 16 odst. 2 tr. zákona, neboť podle tohoto ustanovení je možno uložit pouze druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje. Musí se však vždy jednat o nepřípustnost uloženého trestu, nikoli o jeho nadbytečnost.⁷⁵

Druhá alternativa tohoto dovolacího důvodu, tedy trest uložený mimo zákonem stanovenou trestní sazbu se týká těch trestů (trestních opatření), které mají sazbu vymezenou trestním zákonem. Trest je uložen mimo zákonem stanovenou trestní sazbu jak v případech nezákonného překročení, tak v případě uložení trestu pod zákonnou trestní sazbu, pokud pro oba postupy soudu nebyly splněny zákonem stanovené podmínky. *Dovolací důvod dle ust. § 265 odst. 1 písm.h) tr. řádu je dán i v případě, pokud soud při ukládání trestu odnětí svobody za pokus trestného činu aplikoval ust. § 40 odst. 2 tr. zákona, přestože nebyly splněny podmínky pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle tohoto ustanovení, neboť v takovém případě jde o trest uložený mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, o jehož pokus se jedná.*⁷⁶ Naopak není možno opřít dovolání o tento dovolací důvod v případě, kdy soud při ukládání trestu neaplikoval ust. § 40 tr. zákona i přes to, že byly splněny všechny zákonem stanovené podmínky. *Použití ustanovení podle ust. § 40 tr. zákona je fakultativní, přičemž je třeba mít na zřeteli, že jde o mimořádné snížení trestu odnětí svobody, nikoli o pravidelný postup soudu a proto jej nemohou odůvodnit jen běžně se vyskytující skutečnosti ani případné přesvědčení soudu, že trest uložený v mezích zákonné trestní sazby by byl pro pachatele příliš přísný.*⁷⁷

O naplnění tohoto dovolacího důvodu se nejedná v případě, kdy dovolatel namítá pouhou nepřiměřenost trestu. K tomuto se ale vyjádřil Ústavní soud takto: *Ústavní soud je přesvědčen, že pokud lze dle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu namítat uložení takového druhu či výše trestu, které nejsou připuštěny zákonem, dle logického výkladu tím spíše (a minori ad maius) lze v jeho rámci namítat uložení*

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Tdo 1373/2003 ze dne 27.11.2003

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Tdo 615/2004 ze dne 2.6.2004

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 411/2003 ze dne 21.5.2003 – pozn. Tento závěr zřejmě platí i pro případ mimořádného snížení trestu odnětí svobody dle ust. § 40 odst. 1 tr. zákona.

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 1616/2003 ze dne 21.1.2004 k tomu dále porov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 8 Tdo 872/2006 ze dne 23.8.2006

*takového druhu či výše trestu, které jsou v rozporu s jeho přiměřeností dle norem ústavních.*⁷⁸

Není možno uplatnit dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. h) tr. řádu v případě porušení zásady zákazu reformationis in peius, pokud současně s tímto porušením nebyl uložen nepřípustný trest nebo ve výměře mimo zákonem stanovenou trestní sazbu.⁷⁹ Tento dovolací důvod také není přípustný v případě, kdy soud neupustil od potrestání dle ust. § 24 tr. zákona nebo nevyužil jiného obdobného hmotněprávního institutu, který není spojen s uložením trestu (např. podmíněné upuštění od potrestání s dohledem). *Pokud soud neupustil od potrestání, ale uložil zákonu odpovídající druh a výši trestu, nelze dovodit, že byl uložen trest, který zákon nepřipouští, nebo trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně za trestný čin, jímž byl pachatel uznán vinným.*⁸⁰

Ust. § 265b odst. 1 písm. i) tr. řádu – bylo rozhodnuto o upouštění od potrestání nebo o upouštění od potrestání s dohledem, aniž by byly splněny podmínky stanovené zákonem pro takový postup.

Podstata tohoto dovolacího důvodu je stejná jako v případě dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. f) tr. řádu, tedy že nebyly splněny zákonné podmínky pro rozhodnutí, jež je obsahem tohoto dovolacího důvodu.

Zákonné podmínky obsahují příslušná ustanovení trestního zákona. Upuštění od potrestání (tzv. prosté) upravuje ust. § 24 odst. 1 tr. zákon, kdy nesplnění zákonných podmínek může nastat v případě, kdy pachatel např. neprojevuje účinnou lítost nebo spáchaný trestný čin vykazuje vyšší než menší stupeň nebezpečnosti pro společnost, nebo mělo být rozhodnuto o upuštění od potrestání s dohledem. Toto je upraveno v ust.

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ČR č.j. I. ÚS 603/06 ze dne 12.4.2007 – Obsahem ústavní stížnosti je námitka stěžovatele, že mu byl uložen nepřiměřený trest vzhledem k délce průtahů v jeho trestním řízení a že Nejvyšší soud tyto jeho námitky nepřezkoumal. Ústavní soud se vyjádřil v tom smyslu, že přestože mu nepřísluší vyjadřovat se k výkladu práva, pokud tak předtím učinil Nejvyšší soud, musí se k tomuto výkladu vyjádřit v případě, že by tento výklad ze strany Nejvyššího soudu porušoval základní práva stěžovatele. Toto porušení základních práv zde Ústavní soud shledal a rozhodl, že přestože námitka uložení nepřiměřeného trestu vzhledem k průtahům řízení na první pohled neodpovídá doslovnému znění dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. h) tr. řádu, není možno příslušná ustanovení aplikovat na jednotlivé případy mechanicky v rámci jazykového výkladu a proto se měl Nejvyšší soud námitkami stěžovatele zabývat. Tímto nálezem Ústavního soudu bylo napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušeno.

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 570/2006 ze dne 24.5.2006 – v tomto usnesení se Nejvyšší soud mimo jiné vyjádřil i k tomu, že nejde o porušení zákazu reformationis in peius v případě, kdy k odvolání obviněného odvolací soud výrazně snížil trest odnětí svobody s podmíněným odkladem (např. snížení výměry o tři čtvrtiny a zkrácení zkušební doby o dvě třetiny) při současném zvýšení peněžitého trestu (o jednu čtvrtinu), jelikož jde v souhrnu jednoznačně o mírnější trest, než jaký původně uložil soud prvního stupně.

⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 708/2006 ze dne 21.6.2006

§ 26 odst. 1 – odst. 4 tr. zákona, kdy nesplnění zákonných podmínek je stejné jako u prostého upuštění od potrestání; dále může spočívat v např. v tom, že soud nevysloví nad obviněným dohled. Absence takového rozhodnutí soudu může také naplnit dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. k) tr. řádu. O upuštění od potrestání je možno rozhodnout také u pachatele, který spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou v souladu s ust. § 25 tr. zákona. Důvodem pro uplatnění dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. i) tr. řádu by bylo např. to, že pachatel si přivodil stav zmenšené přičetnosti požitím návykové látky, nebylo uloženo ochranné léčení nebo bylo uloženo v nesprávné formě.

Ust. § 11 a 12 zákona o soudnictví ve věcech mládeže upravuje upuštění od uložení trestního opatření mladistvému, kdy dovolacím důvodem zde může být nesplnění předpokladů pro tento postup soudu, např. neomluvitelná neznalost právních předpisů, nedostatečný výchovný vliv osoby, jehož záruku soud přijal (např. rodiče, který předtím mladistvému vytvořil podmínky pro spáchání provinění) apod. Podmíněné upuštění od potrestání u mladistvého v souladu s ust. 14 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je v principu stejné jako v případě podmíněného upuštění od potrestání v případě dospělého pachatele včetně situací, které mohou naplnit dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. i) tr. řádu.

Ust. § 265b odst. 1 písm. j) tr. řádu – bylo rozhodnuto o uložení ochranného opatření, aniž byly splněny podmínky stanovené zákonem pro jeho uložení.

Tento dovolací důvod bude naplněn v případě, kdy nebudou splněny zákonné podmínky pro uložení ochranného opatření stanovené trestním zákonem nebo zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Ochranné léčení upravuje ust. § 72 tr. zákona a naplnění dovolacího důvodu může nastat v případě, kdy je zřejmé, že účelu ochranného léčení v případě konkrétního pachatele nelze dosáhnout, bylo uloženo ochranné léčení přestože pachatel není na svobodě nebezpečný nebo bylo uloženo ochranné léčení jiného druhu než je povaha nemoci pachatele. Zabezpečovací detence je upravena v ust. § 72a tr. zákona a prostor pro uplatnění tohoto dovolacího důvodu nastane v případě, kdy pobyt pachatele na svobodě není nebezpečný nebo k ochraně společnosti by postačovalo uložení ochranného léčení. V případě uložení ochranného opatření v podobě zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty dle ust. § 73 tr. zákona nebo zabránění náhradní hodnoty dle ust. § 73a tr. zákona může být dovolání opřeno o dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. j) tr. řádu tehdy, kdy zabraná věc nebo jiná

majetková hodnota neohrožuje bezpečnost lidí nebo majetku, či je zřejmé, že nebude sloužit k páčání zvlášt' závažných trestných činů nebo byla zabrána věc, jež nebyla získána trestným činem či jako odměna za něj.

V případě mladistvých upravuje ust. § 22 zákona o soudnictví ve věcech mládeže ochrannou výchovu, kdy může být tento dovolací důvod uplatněn např. v případě uložení ochranné výchovy osobě, která není mladistvým.

Ust. § 265b odst. 1 písm. k) tr. řádu – v rozhodnutí některý výrok chybí nebo je neúplný.

Tento dovolací důvod si prošel poněkud „bouřlivým“ legislativním vývojem. V původním vládním návrhu byl uveden pod písm. j), následně po projednání se dostal pod písm. l); podřazen pod písm. k) byl s účinností od 24.5.2002 novelou trestního řádu zák. č. 200/2002 Sb.

Tento dovolací důvod obsahuje dvě alternativní podmínky; nebyl učiněn určitý výrok, který tak v napadeném rozhodnutí zcela chybí, nebo výrok sice v napadeném rozhodnutí obsažen je, ale není úplný. Chybějícím výrokem může být např. rozhodnutí o návrhu státního zástupce na uložení ochranného opatření, rozhodnutí o uplatněném nároku na náhradu škody u poškozeného; tedy jedná se o výrok, který v rozhodnutí chybí, ačkoli by ve výrokové části rozhodnutí měl být obsažen ať již podle zákona nebo z návrhu strany trestního řízení. *Z hlediska dovolacího důvodu podle ust. § 265b odst. 1 písm. k) tr. řádu je pro zjištění, zda skutečně v napadeném rozhodnutí výrok chybí nebo je neúplný, rozhodující protokol o vyhlášení rozhodnutí, nikoli vyhotovení rozsudku. Pokud ve vyhotoveném rozsudku některý výrok chybí či je neúplný v důsledku vad vyhotovení, je třeba sjednat nápravu ve smyslu ust. § 131 tr. řádu.*⁸¹ Případné písařské chyby, absence některých výroků nebo nesprávnosti ve vyhotovení rozhodnutí tedy nenaplnují dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. k) tr. řádu.

Neúplným výrokem je např. výrok, které neobsahuje některou zákonem stanovenou náležitost, tedy např. není citována právní věta vyjadřující zákonné znaky trestného činu v případě výroku o vině, není rozhodnuto o tom, do jakého typu věznice bude zařazen obviněný v případě nepodmíněného trestu odnětí svobody apod. Ne všechny případy, kdy je výrok neúplný však budou tento dovolací důvod naplňovat, nepostačuje např. *pokud je ve výroku o vině uvedena nesprávná doba spáchání skutku.*

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 142/2006 ze dne 27.3.2006

Tuto vadu nelze namítnout ani v rámci jiného dovolacího důvodu uvedené v ust. § 265b tr. řádu, lze ji však napravit prostřednictvím stížnosti pro porušení zákona.⁸² V případě rozhodnutí odvolacího soudu není možno také použít tento dovolací důvod, pokud odvolací soud zrušil výrok o trestu a nerozhodl o zbytku odvolání dalším výrokem tak, že ohledně zbylé části se odvolání zamítá podle ust. § 256 tr. řádu. Takový postup by byl nezákonný, jelikož odvolání tvoří jediný celek.⁸³ Chybějícím výrokem není ani situace, kdy ve výroku rozsudku o vině není rozhodnuto o tom, že trestný čin byl spáchán ve spolupachatelství dle ust. § 9 odst. 2 tr. zákona.

Ust. § 265b odst. 1 písm. l) tr. řádu – bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v ust. § 265a odst. 2 písm. a) – g), aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v písmenech a) – k).

I tento dovolací důvod si prošel legislativními změnami, původně měl úplně jiné znění a obsahoval toliko ustanovení o podmínkách pro takové rozhodnutí a neobsahoval část o důvodech dovolání v řízení předcházejícím. Původně byl obsažen pod písm. k), pod písm. l) se dostal po účinnosti novely trestního řádu zákonem č. 200/2002 Sb. V případě tohoto dovolacího důvodu zákon předpokládá dvě alternativy pro jeho uplatnění; jednak řádný opravný prostředek byl zamítnut, aniž byly splněny procesní podmínky pro takové rozhodnutí, a nebo v řízení mu předcházejícím byl dán důvod dovolání uvedený v předchozích dovolacích důvodech. Řádnými opravnými prostředky proti rozsudku nebo usnesení je odvolání, které může být odmítnuto podle ust. § 253 odst. 3 tr. řádu nebo zamítnuto dle ust. § 253 odst. 1 a § 256 tr. řádu, a stížnost, která může být zamítnuta dle ust. § 148 odst. 1 písm. a), b), c) tr. řádu. Procesní podmínky odmítnutí nebo zamítnutí odvolání nebo stížnosti vymezují příslušná ustanovení tr. řádu.

Příkladem odmítnutí odvolání z formálních důvodů je mj. podání odvolání osobou neoprávněnou. *Nejde však o naplnění dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. l) tr. řádu, pokud bylo odmítnuto odvolání, které podepsal obhájce bez výslovného uvedení, že tak činí jménem obviněného. Skutečnost, že pod text odvolání uvedl obhájce své jméno a nikoli jméno obviněného svědčí jen o formálních nedostatcích, které může*

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 1620/2005 ze dne 11.1.2006

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 640/2006 ze dne 30.5.2006

soud druhého stupně odstranit opatřením si vyjádření obviněného o tom, zda obhájce podal odvolání v souladu s jeho vůlí či nikoli.⁸⁴ Opožděné podání řádného opravného prostředku, pokud se odvolatel řídil nesprávným poučením soudu, rovněž nemůže být důvodem pro jeho odmítnutí či zamítnutí. Pokud osoba podávající řádný opravný prostředek nesplní obsahové náležitosti, může být tento opravný prostředek odmítnut nebo zamítnut až poté, co byla tato osoba vyzvána k opravě či doplnění a poučena o následcích v případě, že vady neodstraní. Pokud poučení o následcích chybí, nemůže být opravný prostředek odmítnut nebo zamítnut a to v souladu s ust. § 253 odst. 4. Pro uplatnění tohoto dovolacího důvodu není podstatné, zda toto poučení chybí ve výzvě adresované osobě znalé práva (obhájci, státnímu zástupci) či nikoli.⁸⁵

Druhá alternativa tohoto dovolacího důvodu může být uplatněna v případě, že soud druhého stupně řádný opravný prostředek věcně přezkoumal, neshledal jej důvodným a zamítl jej (odvolání dle ust. § 256 tr. řádu, stížnosti dle ust. § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu) za splnění podmínky, že v řízení, které předcházelo zamítavému rozhodnutí byl dán důvod uvedený v ust. § 265b odst. 1 písm. a) – k) tr. řádu. Dovolateli tedy nebylo upřeno právo na přezkoumání napadeného rozhodnutí soudem druhého stupně, ale tento soud neodstranil vadu vytykanou rozhodnutí soudu prvního stupně nebo řízení mu předcházejícího a navíc sám zatížil své rozhodnutí vadou zakládající některý z dovolacích důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. a) – k) tr. řádu.

Ust. § 265b odst. 2 tr. řádu – byl-li uložen trest odnětí svobody na doživotí

Tento dovolací důvod, který je v praxi využíván jen minimálně, je opřen toliko o skutečnost, že trest odnětí svobody na doživotí je dle ust. § 29 odst. 1 tr. zákona nejpřísnějším výjimečným trestem, který je možno dle právního řádu České republiky obviněnému uložit a jeho uložení je vázáno na splnění omezujících podmínek dle ust. § 29 odst. 3 tr. zákona. Tento dovolací důvod je možno uplatnit v případě uložení doživotního trestu odnětí bez jakékoli další návaznosti na dovolací důvody obsažené v ust. § 265b odst. 1 písm. a) – l) tr. řádu. Dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 2 je formulován velice obecně a je vázán pouze na uložení trestu odnětí svobody bez toho, aniž by zákon dále určoval, které výroky napadeného rozhodnutí mají být z tohoto důvodu přezkoumávány, v jakém rozsahu a z jakých důvodů.

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 294/2002-II ze dne 27.6.2002

⁸⁵ také Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 682/2002 ze dne 23.10.2002

Jak již v této práci několikrát zaznělo, tento dovolací důvod neznamena automatické přezkoumání nejpřísnějšího trestu odnětí svobody; jeho přezkum je možný jen na základě podaného dovolání oprávněných osob.

K tomu, v jakém rozsahu bude Nejvyšší soud přezkoumávat napadené rozhodnutí se velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu tak, že *v případě, že obviněnému je uložen trest odnětí svobody na doživotí, je rozsah přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem při uplatnění dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 2 tr. řádu omezen jen na posouzení toho, zda byly splněny všechny zákonné podmínky pro uložení takového druhu trestu ve smyslu ust. § 29 odst. 1, odst. 3 tr. zákona. Přitom dovolací soud vychází z toho, zda soudy zjištěný skutkový podklad v tomto směru opodstatňuje právní závěr o splnění podmínek pro uložení trestu odnětí svobody na doživotí.*⁸⁶

4.4. Soud rozhodující o dovolání

Podle ust. § 265c o dovolání rozhoduje Nejvyšší soud a to v rámci centralizovaného devolutivního účinku, čímž také naplňuje důležitou roli v zajišťování jednoty a zákonnosti rozhodování soudů České republiky v souladu s ust. § 14 zákona o soudech a soudcích. Centralizovaný devolutivní účinek znamená, že o dovolání je

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 15 Tdo 138/2003 ze dne 27.3.2003 – Toto dovolání bylo předloženo velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu z toho důvodu, že v dovolání opřené o dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 2 tr. řádu bylo argumentováno tím, že ve věci č.j. 11 Tdo 79/2002 dospěl senát Nejvyššího soudu k právnímu názoru, podle něhož na základě uvedeného dovolacího důvodu mohou být přezkoumány nejen vlastní zákonné podmínky pro uložení trestu odnětí svobody na doživotí (§ 29 odst. 1, 3 tr. zák.), popř. výroku o trestu jako celku, nýbrž též splnění zákonných předpokladů pro vyslovení viny obviněného, a to jak z hlediska správnosti použité právní kvalifikace, tak i z hlediska správnosti a úplnosti skutkových zjištění. V jiné věci č.j. 3 Tdo 897/2002 však senát Nejvyššího soudu dospěl k odlišnému právnímu názoru v otázce rozsahu přezkumu rozhodnutí v dovolacím řízení, když učinil závěr, že v těchto případech nelze přezkoumávat splnění zákonných předpokladů pro vyslovení viny obviněného. Pokud tedy dovolatel uplatní dovolací důvod výlučně označený jako důvod podle ust. § 265b odst. 2 tr. ř. , mohou být v dovolacím řízení přezkoumány pouze zákonné podmínky pro uložení trestu odnětí svobody na doživotí podle § 29 odst. 1, 3 tr. zák. Přezkum rozhodnutí, jímž byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, na základě dovolání podaného z důvodu § 265b odst. 2 tr. ř. , není sice omezen důvody uvedenými v ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř. , avšak je zaměřen výhradně na posouzení, zda ve věci byly splněny všechny zákonné předpoklady pro uložení tohoto druhu trestu. V řízení o takovém dovolání tudíž nelze přezkoumávat skutečnosti, které jsou významné pro vyslovení viny obviněného trestným činem, u něhož zákon uložení tohoto výjimečného trestu připouští. Velký senát trestního kolegia vyjádřil nesouhlas s právním názorem senátu 11 Tdo, neboť dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 2 tr. řádu je důvodem specifickým, který se vztahuje výhradně k řešení toho, zda došlo k naplnění podmínek pro uložení trestu odnětí svobody na doživotí, neboť uplatnění tohoto dovolacího důvodu dovolatele neomezuje v tom, aby uplatnil kterýkoli jiný z dovolacích důvodů dle ust. § 265b odst. 1 písm. a) – k) tr. řádu. Právní názor senátu 11 Tdo je dle tohoto usnesení velkého senátu trestního kolegia nesprávný i proto, že byl (vyjma stížnosti) opuštěn při přezkumné činnosti tzv. revizní princip, který není uplatňován v rámci řízení o dovolání a zákonná úprava neupravuje výjimku ve vztahu k rozhodnutí, kdy byl uložen trest odnětí svobody na doživotí.

oprávněn rozhodnout pouze Nejvyšší soud, rozhodnutí o odmítnutí dovolání dle ust. § 265i odst. 1 tr. řádu nemůže učinit nikdo jiný, např. soud prvního stupně, prostřednictvím něhož je dovolání podáváno.

O dovolání rozhoduje Nejvyšší soud v senátech dle ust. § 19 odst. 2 zákona o soudech a soudcích složených z předsedy senátu a dvou soudců. Nejvyšší soud může rozhodovat i v ve velkém senátu trestního kolegia za splnění podmínek ust. § 20 zákona o soudech a soudcích; tj. tehdy, když senát Nejvyššího soudu dospěl při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již dříve vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu. Velkému senátu trestního kolegia je věc předkládána pouze tehdy, týká-li se věc hmotného práva. Tato situace nastala v případě rozsahu přezkumné činnosti Nejvyššího soudu dle ust. § 265b odst. 2 tr. řádu (viz. pozn. č. 86). Velké senáty kolegií jsou složeny z devíti soudců příslušného kolegia Nejvyššího soudu, v případě, že je počet soudců v kolegiu vyšší než 27 jedná se vždy o lichý počet soudců představující buď jednu třetinu všech soudců v kolegiu a nebo liché číslo následující po tomto podílu.

Úkony dle ust. § 265h provádí soud, který věc rozhodoval v prvním stupni, ale v omezeném rozsahu.

4.5. Osoby oprávněné podat dovolání

Okruh osob oprávněných podat dovolání je v ust. § 265d odst. 1 taxativně vymezen – těmito osobami jsou nejvyšší státní zástupce a obviněný. Žádná jiná osoba k podání tohoto mimořádného opravného prostředku oprávněna není, nemůže tak učinit ani ministr spravedlnosti, ani jiná osoba, byť měla v trestním řízení postavení strany.

V jedné trestní věci může podat dovolání jak nejvyšší státní zástupce i obviněný a to bez ohledu na to, jestli nejvyšší státní zástupce podal dovolání ve prospěch obviněného či v jeho neprospěch.

Nejvyšší státní zástupce jde dle ust. § 265d odst. 1 písm. a) oprávněn podat dovolání buď *na návrh* nižších státních zastupitelství, tj. na návrh krajského nebo

vrchního státního zástupce,⁸⁷ nebo i *bez návrhu*, tedy z vlastní iniciativy nebo na podnět jiné osoby, např. poškozeného. V případě nejvyššího státního zástupce je podání

⁸⁷ Okresní státní zastupitelství není oprávněno podávat návrh, ale pouze podnět. Podrobnosti činnosti státních zastupitelství v souvislosti s podáváním dovolání upravuje pokyn obecné povahy nejvyšší státní

dovolání stejně jako stížnosti pro porušení zákona výhradě v jeho kompetenci, jedná se o jeho procesní oprávnění, které nemůže na nikoho převést a není povinen také nikomu odůvodňovat svůj postup, ať již se dovolání rozhodl podat či nikoli.

Nejvyšší státní zástupce může podat dovolání jak ve prospěch tak v neprospěch obviněného, nebo z obou důvodů současně, neboť je oprávněn napadat rozhodnutí pro nesprávnost kteréhokoli výroku nebo z důvodu, že v něm určitý výrok chybí nebo je neúplný. Mimo ostatních obsahových náležitostí je také povinen vždy v dovolání uvést, zda je podáváno ve prospěch nebo v neprospěch obviněného.

Oprávnění obviněného podat dovolání je upraveno v ust. § 265d odst. 1 písm. d) tr. řádu, přičemž obviněný je oprávněn podat dovolání jen proti výroku, který se jej bezprostředně týká⁸⁸ nebo také z toho důvodu, že nebyl učiněn určitý výrok, který by se jej měl týkat nebo že je neúplný. Vždy musí dovolání podat pouze ve svůj prospěch, nemůže tedy z podnětu dovolání dosáhnout změny, která by jeho postavení zhoršila. Obviněného se bezprostředně týká výrok o vině a trestu, náhradě škody, výrok o uložení ochranných opatření apod. Pokud se týká napadený výrok více osob, může jej obviněný napadnout toliko v části, která se jej týká, tzn. nemůže podat dovolání ve prospěch svého spoluobviněného.

Dle ust. § 265d odst. 2 tr. řádu je obviněný oprávněn podat dovolání pouze prostřednictvím svého obhájce⁸⁹. Jak již jsem v úvodu této části práce poznamenala,

zástupkyně č. 7/2006, pokynů NSZ, o dovolání v trestních věcech ze dne 21.11.2006 a zák. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 1366/2003 ze dne 11.2.2004 – toto usnesení se týká tzv. policejní provokace v případě koupi, prodeje a používání omamných a psychotropních látek, přičemž toto disponování upravuje zvláštní zákon. Pokud obviněný nemá povolení dle zvláštního zákona držet takovou látku, tj. drží ji bez povolení, nemá uložení zabránění věci ve smyslu ust. § 73 odst. 1 písm. c) tr. zákona žádný vliv na jeho postavení v trestním řízení o obviněný nemůže výrok o zabránění věci dovoláním napadnout, nebo podle ust. § 265d odst. 1 písm. b) tr. řádu může obviněný podat dovolání jen pro nesprávnost výroku, který se ho bezprostředně dotýká.

⁸⁹ V této souvislosti chci zmínit náleží Ústavního soudu ČR č.j. IV. ÚS 19/03 ze dne 24.6.2004, ve kterém Ústavní soud vytkl Nejvyššímu soudu přílišný formalismus a libovůli při výkladu ust. § 265d odst. 2 tr. řádu. Nejvyšší soud se odmítl zabývat dovoláním obviněného učiněného prostřednictvím „právní zástupkyně“ jak byla obhájkyně v textu dovolání označena a vyřídil toto podání v souladu s ust. § 265d odst. 2 věta třetí tr. řádu bez ohledu na to, že advokátka, jejímž prostřednictvím bylo dovolání podáno obviněného zastupovala v průběhu celého trestního řízení. Ústavní soud se vyjádřil v tom smyslu, že přestože je žádoucí, aby osoby podávající jakékoli podání používaly co nejpřesnější terminologie, je třeba rozlišit stupeň přesnosti podle toho, zda takové podání činí orgány činné v trestním řízení na jedné straně či ostatní subjekty na straně druhé. Podstatné je, aby slovní označení použité v daném kontextu umožňovalo za využití logických pravidel interpretace dospět k poznání skutečného obsahu sdělení. Analogické pravidlo představuje ust. § 59 tr. řádu, které stanoví, že podání se vždy posuzuje podle svého obsahu, i když je nesprávně označeno.

podání dovolání prostřednictvím obhájce má být zárukou kvalifikovaného podání, které splňuje veškeré formální i obsahové náležitosti. Podání obviněného učiněné prostřednictvím obhájce se nepovažuje za dovolání, byť bylo takto i výslovně označeno. Nejvyšší soud v takovém případě rozhoduje neformálně, tedy nevydává ani usnesení ani rozsudek, posoudí toliko obsah takového podání a v závislosti na jeho obsahu jej zašle buď ministru spravedlnosti jako podnět ke stížnosti pro porušení zákona nebo příslušnému soudu jako návrh na povolení obnovy řízení. V případě, že není důvod pro žádný z těchto postupů, zašle Nejvyšší soud podání zpět obviněnému s poučením, že dovolání je možno podat pouze prostřednictvím obhájce.

O tom, že je dovolání nutno podávat prostřednictvím obhájce, musí být obviněný poučen dle ust. § 125 odst. 3 tr. řádu, ve kterém je stanoveno, že poučení rozhodnutí soudu druhého stupně musí obsahovat, aby *dovolání obviněného bylo podáno prostřednictvím obhájce*. Toto ustanovení neukládá soudu výslovně povinnost poučit obviněného i o tom, že *podání obviněného, které nebylo učiněno prostřednictvím obhájce, se nepovažuje za dovolání, byť bylo takto označeno*, jak je obsahem ust. § 265d odst. 2 věta druhá tr. řádu. Rozpor mezi těmito dvěma ustanoveními o poučení obviněného je třeba vykládat v jeho prospěch, tzn. že obviněný musí být poučen nejen o nutnosti podat dovolání prostřednictvím obhájce, ale také o tom, že podání, které prostřednictvím obhájce učiněno nebude, není považováno za dovolání, byť bylo takto výslovně označeno.⁹⁰ K výkladu ustanovení o poučení se vyjádřil i Nejvyšší soud tak, že *s včasným podáním obviněného označeným jako dovolání, aniž byl v rozhodnutí odvolacího soudu náležitě a výslovně poučen o tom, že jeho podání, nebude-li učiněno prostřednictvím obhájce, nebude považováno za dovolání, byť bylo takto označeno, nelze bez dalšího nakládat způsobem předvídaným v ust. § 265d odst. 2 větě třetí tr. řádu (...). Poučení obviněného odvolacím soudem o tom, že může dovolání podat pouze prostřednictvím obhájce, byť by byl učiněn odkaz na ust. § 265d odst. 2 tr. řádu pro závěr o náležitém poučení nepostačuje.*⁹¹ Pokud byl tedy obviněný nesprávně poučen a správného poučení se mu dostane až ze strany Nejvyššího soudu s možností, aby podal dovolání prostřednictvím svého obhájce, nejedná se o rozpor s ust. § 265e odst. 4 tr. řádu, které neumožňuje navrácení lhůty pro dovolání. V tomto případě by se nejednalo o navrácení lhůty, ale o určení jejího počátku tak, aby začala běžet nejen od

⁹⁰ Grossmannová, M.: Osoby oprávněné podat dovolání v trestní věci. Bulletin advokacie 2007, č. 7-8, str. 45 a násl.

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 8 Tdo 512/2004 ze dne 20.5.2004

doručení samotného rozhodnutí, ale i řádného a úplného poučení o dovolání.⁹² Pokud by totiž poučení odvolacího soudu bylo řádné a úplné, dovolání učiněné samotným obviněným, není považováno za dovolání *a proto s ním není možno spojovat žádné účinky týkající se dovolání, tedy ani účinky z hlediska zachování lhůty k podání dovolání uvedené v ust. § 265e tr. řádu. V případě, kdy obviněný učiní takovéto podání sice v zákonné dovolací lhůtě, avšak prostřednictvím obhájce podá dovolání až po uplynutí této lhůty, jedná se o dovolání, jež bylo podáno opožděně, a je proto dovolacím soudem dle ust. § 265i odst. 1 písm. c) tr. řádu odmítnuto.*⁹³

Podmínka podání dovolání prostřednictvím obhájce se vztahuje nejen na samotné podání dovolání, ale také na doplnění již podaného dovolání. Naproti tomu jiná podání může obviněný podávat samostatně, neboť nejsou vázána na podmínku podání pouze prostřednictvím obhájce (např. podnět k vydání rozhodnutí o odkladu nebo přerušení výkonu napadeného rozhodnutí dle ust. § 265o odst. 1 tr. řádu, zpětvzetí dovolání dle ust. § 265g odst. 1 tr. řádu).

Dle ust. § 41 odst. 5 tr. řádu nebylo-li zmocnění obhájce při jeho zvolení nebo ustanovení vymezeno jinak, zaniká při skončení trestního stíhání, ale i přesto, je obhájce oprávněn podat za obviněného dovolání a zúčastnit se řízení u dovolacího soudu, dále podat žádost o milost a o odklad výkonu trestu. Jsem přesvědčena, že v případě podání dovolání se spíše než o oprávnění, jedná o povinnost obhájce toto dovolání podat, neboť jak již bylo řečeno, obvinění požadují podání dovolání v každém případě, kdy nejsou spokojeni s výsledkem trestního řízení a pokud se nezvolí jiného obhájce nebo nepožádají o ustanovení jiného, má „původní obhájce“ povinnost toto dovolání podat. K tomuto se vyjádřil i Nejvyšší soud tak, že *pokud byl obviněnému v rámci odvolacího řízení ustanoven obhájce a byl mu také doručen opis rozhodnutí odvolacího soudu, byl tento oprávněn za obviněného podat dovolání k Nejvyššímu soudu a dále jej v řízení o dovolání zastupovat. Za takové situace není důvodu pro ustanovení dalšího obhájce pro účely podání dovolání a řízení o něm.*⁹⁴ Je zcela zřejmé, že toto usnesení je možno vztáhnout na obhájce, který provedl obhajobu v celém trestním řízení.

Jen pro úplnost uvádím, že osobou oprávněnou podat dovolání je obviněný, podání dovolání je vždy úkonem obviněného, které pouze činí prostřednictvím obhájce. Obhájce tak podává dovoláním za obviněného a jeho jménem. V případě, kdy by měl

⁹² Grossmannová, M.: Osoby oprávněné podat dovolání v trestní věci. Bulletin advokacie 2007, č. 7-8, str. 45 a násl

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 101/2004 ze dne 11.2.2004

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 1340/2006 ze dne 30.10.2006

obviněný více obhájců a tito by podali více podání označených jako dovolání, *jde vždy o dovolání tohoto obviněného.*⁹⁵

Úzký okruh osob oprávněných podat dovolání zdůrazňuje mimořádnost tohoto opravného prostředku. Osoby uvedené v ust. § 247 odst. 2, které jsou oprávněny podat ve prospěch obviněného odvolání, nejsou oprávněny podat ve prospěch obviněného dovolání. Jedinou osobou, která tak může učinit je nejvyšší státní zástupce. Pokud osoba oprávněna podat ve prospěch obviněného odvolání, podá dovolání samostatně (nikoli prostřednictvím advokáta, toto podání se nepovažuje za dovolání a následuje neformální způsob vyřízení takového podání bez rozhodnutí⁹⁶). Naopak podání osoby uvedené v ust. § 247 odst. 2 tr. řádu učiněné prostřednictvím advokáta, je považováno za dovolání, ale podané osobou neoprávněnou a jako takové je dle ust. § 265i odst. 1 písm. c) tr. řádu odmítnuto. V každém případě dovolání podané osobou dle ust. § 247 odst. 2 tr. řádu nemá nikdy naději na úspěch, rozdíl je pouze v tom, jakým způsobem bude ze strany Nejvyššího soudu vyřízeno.

Jiná je situace v případě, kdy je obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je jeho způsobilost k právním úkonům omezena. V tom případě může podat dovolání jeho obhájce nebo zákonný zástupce a to i v proti vůli obviněného, v řízení proti mladistvým platí totéž o orgánu sociálně-právní ochrany dětí dle ust. § 72 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Stejně oprávnění jako zákonný zástupce má i opatrovník obviněného dle ust. § 34 odst. 2 tr. řádu. Zákonný zástupce a opatrovník musí dovolání podat prostřednictvím obhájce. Ust. § 265d odst. 2 věta poslední tr. řádu bylo zakotveno do trestního řádu až novelou provedenou zákonem č. 200/2002 s účinností od 24.5.2002. Do té doby se na tyto situace vztahovala analogicky příslušná ustanovení tr. řádu upravující vystupování obhájce (ust. § 41 odst. 4 tr. řádu) a zákonného zástupce (ust. § 34 odst. 1 tr. řádu) v trestním řízení.

Žádné další osoby nejsou oprávněny podat dovolání. Pokud by dovolání podal např. poškozený, jednalo by se o dovolání podané neoprávněnou osobou a Nejvyšší soud by toto podání musel dle ust. § 265i odst. 1 písm. c) tr. řádu odmítnout, bez ohledu

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 725/2002 ze dne 27.11.2002

⁹⁶ Toto neformální rozhodnutí je totožné jako v případě, kdy obviněný nepodá dovolání prostřednictvím obhájce. Nejvyšší soud v závislosti na obsahu podání toto zašle buď ministru spravedlnosti jak podnět ke stížnosti pro porušení zákona, nebo příslušnému soudu jako návrh na obnovu řízení nebo vrátí zpět podateli.

na to, zda bylo toto „dovolání“ podáno prostřednictvím obhájce či nikoli. Na „dovolání“ poškozeného, resp. podání učiněné poškozeným nelze aplikovat ust. § 265d odst. 2 tr. řádu⁹⁷ - tzn. nepřipadá v úvahu neformální vyřízení tohoto dovolání, ale musí dojít k odmítnutí dle ust. § 265i odst. 1 písm. c) tr. řádu. Poškozený se může domáhat podání dovolání v neprospěch obviněného ve výroku o náhradě škody pouze podnětem u státního zastupitelství, které tyto podněty v rámci dvouměsíční lhůty k podání dovolání zasílají Nejvyššímu státnímu zastupitelství.

4.6. Lhůta a místo podání dovolání

Forma dovolání není zákonem nijak zvláště stanovená, je tedy možno použít veškeré způsoby dle ust. § 59 odst. 1 tr. řádu s přihlédnutím k ust. § 59 odst. 3 věta poslední tr. řádu, podle něho dovolání není možno podat ústně do protokolu. Každé podání je třeba zkoumat podle jeho obsahu, takže i kdyby bylo dovolání v důsledku tiskové chyby označeno jinak, má Nejvyšší soud povinnost zkoumat obsah takového podání. Obsahové náležitosti jsou stanoveny v ust. § 265f tr. řádu a budou rozebrány v samostatné kapitole.

Dle ust. § 265e odst. 1 tr. řádu se dovolání podává u soudu, který ve věci rozhodl v prvním stupni, do dvou měsíců od doručení rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje. Rozhodnutím, proti kterému dovolání směřuje, se rozumí doručení opisu rozsudku nebo usnesení soudu druhého stupně, přičemž v případě usnesení platí, že lhůta počíná běžet od doručení a neřídí se ustanoveními týkajícími lhůty pro podání stížnosti dle ust. § 143 odst. 1 tr. řádu.

Počátek lhůty je stanoven u každé oprávněné osoby jinak. V případě nejvyššího státního zástupce, kterému se opis rozhodnutí soudu druhého stupně nedoručuje, běží dvouměsíční lhůta od prvního doručení rozhodnutí soudu druhého stupně státnímu zástupci. V tomto případě se jedná o vrchního nebo krajského státního zástupce, kterým rozhodnutí doručuje soud druhého stupně a jedná se také o oprávněné osoby, které mohou dle ust. § 265e odst. 1 písm. a) tr. řádu podat návrh nejvyššímu státnímu zástupci k podání dovolání.

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 1390/2005 odst. III ze dne 31.10.2005

V případě obviněného může nastat, a v praxi velice často nastává, situace, kdy se kromě obviněnému doručuje i dalším osobám, tj. obhájci, zákonnému zástupci. Běh lhůty je tedy dán okamžikem posledního doručení. Pokud byl obhájce ustanoven obviněnému (nebo si jej obviněný zvolil) až pro potřeby podání dovolání, nemá na běh lhůty vliv doručení opisu rozhodnutí soudu druhého stupně tomuto obhájci a dvouměsíční lhůta bude počítána od doručení obviněnému. Jak již bylo v předchozí kapitole uvedeno, obhájce je oprávněn (dle mého názoru i povinen) podat z obviněného dovolání a zastupovat jej v řízení o něm i přes to, že obhajoba v trestní věci skončila a neměl by tedy obviněného mylně informovat. *Žádný vliv na běh zákonné lhůty uvedené v ust. § 265e tr. řádu, a tedy ani právní význam při posuzování včasnosti podaného dovolání, nemá, když obhájce, jež je ve smyslu ust. § 41 odst. 5 tr. řádu oprávněn za obviněného podat ještě dovolání, takto v dovolací lhůtě neučiní, a namísto toho obviněného nesprávně informuje, že je třeba si k podání dovolání obhájce zvolit, případně si jej nechat ustanovit.*⁹⁸ V tomto případě jsem přesvědčena, že došlo k porušení povinností advokáta, nicméně státní orgány nejsou povinny řešit porušení povinností, jež plně spadá do sféry odpovědnosti obhájce vůči obviněnému jako klientovi.

V případě, že je proti obviněnému vedeno řízení proti uprchlému, použije se pro doručování a tím i pro běh lhůty pro podání dovolání speciální úprava obsažená v ust. § 306 odst. 1 tr. řádu; lhůta tedy běží od okamžiku doručení obhájci. *Pokud by obviněný doručil své dovolání po lhůtě dvou měsíců uplynulých od doručení rozhodnutí obhájci obviněného, je nutné takto podané dovolání považovat za opožděné, byť by v dovolání uplatněné námitky naplňovaly zvolený dovolací důvod podle ust. § 265b odst. 1 písm. d) tr. řádu.*⁹⁹ Jen pro úplnost k tomuto usnesení doplňuji, že v případě, že by obviněný toto své dovolání podal sám a nikoli prostřednictvím advokáta, připadalo by v úvahu neformální vyřízení takového podání, neboť by se nejednalo o dovolání (podrobnosti viz. osoby oprávněné podat dovolání).

V případě doručování více obhájcům obviněného, platí, že není-li určen jeden z nich k přijímání písemností, je nutno doručit opis rozhodnutí všem obhájcům; počátek lhůty pro dovolání běží od doručení poslednímu z obhájců. Pokud je však jeden obhájce označen nebo určen dle ust. § 37 odst. 3 tr. řádu, běh lhůty počne od doručení tomuto obhájci bez ohledu na to, kdy se s rozhodnutím soudu druhého stupně seznámí ostatní

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Tdo 619/2005 ze dne 13.1.2005

⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 952/2006 ze dne 17.8.2006

obhájci. Pokud je opis téhož rozhodnutí doručen vícekrát, je pro běh lhůty rozhodující první doručení.

Ust. § 265e odst. 3 tr. řádu je speciálním ustanovením ve vztahu k ust. § 60 odst. 4 tr. řádu a vzhledem k tomu, že speciální úprava má přednost před obecnou, obecné ust. § 60 odst. 4 tr. řádu se pro dovolání nepoužije. Dovolání se dle ust. § 265e odst. 1 tr. řádu podává u soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, lhůta je však zachována i v případě, je-li dovolání podáno ve lhůtě u Nejvyššího soudu nebo u soudu, který ve věci rozhodl v druhém stupni, anebo je-li podání, jehož obsahem je dovolání, dáno ve lhůtě na poštu a adresováno soudu, u něhož má být podáno nebo který má ve věci rozhodnout. K výkladu ust. § 265e odst. 3 tr. řádu se velice přesně vyjádřil Nejvyšší soud. *Ustanovení § 265e odst. 3 tr. řádu je ve vztahu k ust. § 60 odst. 4 tr. řádu ustanovením speciálním. Plyne z něj, že lhůta k podání dovolání, není-li podáno u soudu, který rozhodl v prvním stupni, je zachována mimo jiné také tehdy, je-li dovolání podáno u soudu, který rozhodl ve věci v druhém stupni. Tuto část ust. § 265e odst. 3 tr. řádu je nutno vykládat tak, že dovolání musí být u soudu druhého stupně ve lhůtě k podání dovolání skutečně podáno, což musí být doloženo otiskem podacího razítka soudu druhého stupně. Při zasílání dovolání poštou musí být kumulativně splněna jak podmínka, že dovolání je dáno ve lhůtě na poštu, tak podmínka, že je adresováno soudu, u něho má být podáno, jímž je soud, který rozhodl ve věci v prvním stupni, nebo který má ve věci rozhodnout (tj. Nejvyšší soud). V daných souvislostech je třeba podmínku vyjádřenou slovy "adresováno soudu" vyložit tak, že podání je adresováno tomu soudu, který je vyznačen na poštovní zásilce, nikoliv případně soudu, který je uveden jako adresát v podání, které tvoří obsah zásilky.*¹⁰⁰ Z výkladu tohoto ustanovení je zřejmé, že pokud byla zásilka obsahující dovolání adresována soudu, který ve věci rozhodl v prvním stupni nebo Nejvyššímu soudu v poslední den lhůty k podání dovolání, je tato lhůta zachována bez ohledu na to, kdy podání došlo adresovanému soudu. V případě, že bude dovolání podáno na Nejvyšším soudě, dojde v řízení ke zbytečným průtahům, neboť Nejvyšší soudu takto podané dovolání zašle soudu, který rozhodoval v prvním stupni k provedení nezastupitelných úkonů, které mu přísluší dle ust. § 265h tr. řádu. Pokud by byla zásilka v poslední den lhůty k podání zaslána soudu druhého stupně,

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Tdo 802/2003 ze dne 30.7.2003

lhůta by zachována nebylo a dovolání by muselo být odmítnuto dle ust. § 265i odst. 1 písm. c) tr. řádu.

Navrácení lhůty k podání dovolání není dle ust. § 265e odst. 4 tr. řádu přípustné. Jsem přesvědčena, že toto ustanovení je součástí trestního řádu k ještě většímu zvýraznění mimořádnosti tohoto opravného prostředku, který je podáván proti pravomocnému rozhodnutí a není žádoucí prodlužovat lhůtu, ve které může být toto rozhodnutí změněno. Dvoutýdenní lhůta se zdá být poměrně dlouhá k tomu, aby mohly být dostatečně zvládnuty obsahové náležitosti dovolání a zváženy důvody jeho podání dle ust. § 265b tr. řádu. V rozhodnutích Nejvyššího soudu jsem však našla dvě protichůdná usnesení zabývající se lhůtou k podání dovolání, navrácením lhůty a otázkou, v jaké lhůtě je možno doplnit odvolání. Dle jednoho názoru je lhůta 2 měsíců k podání dovolání a není možno akceptovat doplnění podaného dovolání na základě výzvy předsedy senátu soudu prvního stupně dle ust. § 265h odst. 1 tr. řádu, neboť dovolání je projednatelné v takovém stavu, v jakém se nacházelo v okamžiku, kdy dovolací lhůt, ohraničující zároveň jeho i možnost uvádět, měnit a doplňovat dovolací důvody, uplynula.¹⁰¹ Dle druhého názoru je lhůta zachována, pokud je dovolání včas podáno příslušnému soudu; doplnění na základě výzvy předsedy senátu prvního stupně je možné a v souvislosti s dvoutýdenní lhůtou k opravě či doplnění podání je možno uvažovat i o navrácení lhůty dle ust. § 61 odst. 1 tr. řádu per analogiam¹⁰². Vzhledem ke své profesi se samozřejmě přikláním k druhému názoru, který umožňuje doplnit dovolání či odstranit jeho vady ve lhůtě dvou týdnů od doručení výzvy předsedy senátu soudu prvního stupně bez ohledu na to, zda lhůta dle ust. § 265f odst. 2 již uplynula; k této problematice se vyjádřil i Ústavní soud. *Neobsahuje-li včas podané dovolání obligatorní obsahové náležitosti stanovené v § 265f odst. 1 tr. řádu, který nerozlišuje podstatné a jiné náležitosti, je nutno postupovat podle § 265h odst. 1 tr. řádu a odstranění nedostatků dovolání akceptovat v zákonem stanovené dvoutýdenní lhůtě i v případě, že tato lhůta přesáhne zákonnou dvoutýdenní lhůtu pro podání dovolání podle § 265e odst. 1 tr. řádu. Odmítnutí dovolání podle § 265 odst. 1 písm. d) tr. řádu je v takovém případě zásahem do právní jistoty dovolatele a do práva zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.*¹⁰³ Tento náleží tedy umožňuje podat i tzv.

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Tdo 304/2002 ze dne 2.7.2002

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 340/2002 ze dne 10.7.2002

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ČR č.j. II. ÚS 473/05 ze dne 7.3.2006

blanketní dovolání (i když předpokládám, že ze strany obhájců nebude tato možno pro jistotu příliš využívána, aby nemusel být případný neúspěch u dovolacího soudu řešen cestou ústavní stížnosti) a Ústavní soud se přímo k blanetnímu (nebo bianco) dovolání vyjádřil ve svém dřívějším nálezu, ve kterém v případě doplnění v dvoutýdenní lhůtě od výzvy dle ust. § 265h odst. 1 tr. řádu zcela vyloučil možnost Nejvyššího soudu aplikovat ust. § 265f odst. 2 tr. řádu.¹⁰⁴ Tyto nálezy Ústavního soudu jsou obsahově na pomezí mezi lhůtou k podání dovolání a obsahem dovolání, v případě, že je bude potřeba zmínit i v následující kapitole, bude odkázáno na výklad týkající se lhůty k podání dovolání.

4.7. Obsah dovolání

Obsahové náležitosti dovolání upravuje ustanovení 265f odst. 1 trestního řádu, přičemž splnění obsahových náležitostí (vymezení dovolacího důvodu a náležité odůvodnění) vymezuje rozsah přezkumné činnosti Nejvyššího soudu a má rovněž vliv na rozhodnutí Nejvyššího soudu. Ust. § 265f odst. 1 vymezuje jak obecné náležitosti dovolání odkazem na ust. § 59 odst. 4 tr. řádu (v tomto ustanovení je stále chybně uveden odkaz na ust. § 59 odst. 3 tr. řádu), tak speciální náležitosti dovolání, které jsou v podstatě totožné s jinými opravnými prostředky. V podání dovolání musí být dále uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, který výrok, v jakém rozsahu a z jakých důvodů je napadán a čeho se dovolatel domáhá, včetně konkrétního návrhu na rozhodnutí dovolacího soudu s odkazem na zákonné ustanovení § 265b odst. 1 písm. a) – 1) tr. řádu nebo § 265b odst. 2 tr. řádu, o které se dovolání opírá. Nejvyšší státní zástupce je povinen v dovolání uvést, zda je podává ve prospěch nebo v neprospěch obviněného.

Co se týče obecných obsahových náležitostí podání, jedná se o uvedené, kterému orgánu je činěno, které věci se týká a co sleduje, musí být podepsáno a datováno, přičemž z každého opravného prostředku musí být patrné, které rozhodnutí napadá a kdo jej činí. Tato poslední věta ust. § 59 odst. 4 tr. řádu je částečně totožná s dalšími obsahovými náležitostmi dovolání. Věnovala bych se z obecných obsahových náležitostí toliko skutečnosti, kým musí být podané dovolání podepsáno – u dovolání podaného nejvyšším státním zástupcem musí být podepsáno přímo jím, neboť nejvyšší státní zástupce je oprávněnou osobou a nepřísluší mu toto právo na kohokoli převést,

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ČR č.j. IV. ÚS 134/03 ze dne 26.8.2003

u dovolání podaného obviněným postačí podpis obhájce, jehož prostřednictvím je dovolání podáváno. To, že je pod textem dovolání uvedeno jméno obhájce a nikoli obviněného, je pouze odstranitelný formální nedostatek (viz. poznámka 84).

V případě rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje, se musí jednat o některé z taxativně vymezených rozhodnutí dle ust. § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) – h) tr. řádu, které musí být specifikováno označením soudu, který rozhodnutí vydal, spisovou značkou a datem vydání rozhodnutí. V rozhodnutí musí být dále specifikován výrok, který je napadán, v jakém rozsahu a v jakém důvodu nebo uvedeno, že některý výrok chybí nebo je neúplný. Musí být uveden alespoň jeden dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. a) – l), odst. 2 tr. řádu, přičemž ve výkladu odkazují na příslušnou kapitolu. Obsahové námitky uvedené v dovolání musí tento důvod naplňovat; nepostačuje tedy odkaz na dovolací důvod, který není naplněn námitkami v textu dovolání uvedenými. V odůvodnění dovolání je běžné odkazovat na předcházející rozhodnutí, přičemž ne vždy takovýto odkaz splňuje obsahové náležitosti podaného dovolání. K této skutečnosti se vyjádřil Nejvyšší soud tak, že *dovolatel je podle ust. § 265f odst. 1 tr. řádu povinen v dovolání mimo jiné uvést, z jakých důvodů je rozhodnutí napadáno, což znamená, že je zejména povinen tvrdit konkrétní argumenty, které podle jeho názoru odůvodňují existenci zvoleného dovolacího důvodu, resp. namítaného pochybení a této své povinnosti přitom dovolatel nemůže dostát tvrzením o „hospodárnosti textu“ opravného prostředku a pouhým odkazem na rozhodnutí jiného soudu v jiné věci, navíc nedostatečně konkretizovaným. Pouhé uvedené odkazu na jiné soudní rozhodnutí učiněné v jiné věci je způsobilé být součástí nezbytné argumentace a závěrů jen v případě, jestliže se jedná o rozhodnutí judikatorního významu, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.*¹⁰⁵ Dovolatel musí rovněž uvést čeho se domáhá a konkrétní návrh na rozhodnutí Nejvyššího soudu – specifikovat, která rozhodnutí a v jakém rozsahu má být napadené rozhodnutí zrušeno (ust. § 265k tr. řádu), zda má být věc vrácena soudu nižšího stupně k novému projednání a rozhodnutí či rozhodnutí o chybějícím výroku nebo jeho doplnění (ust. § 265l tr. řádu) nebo zda má Nejvyšší soud rozhodnout sám (ust. § 265m tr. řádu). Nejvyšší soud nemusí rozhodnout tak, jak je uvedeno v petitu dovolání, může rozhodnout jinak – způsobem rozhodnutí navrženým dovolatelem není vázán.

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 1238/2003 ze dne 6.11.2003

Tyto obsahové náležitosti musí být splněny vždy, to znamená i v případě, kdy je dovolání podáváno ze specifického dovolacího důvodu vázaného na trest odnětí svobody dle ust. § 265b odst. 2 tr. řádu.

Pro nejvyššího státního zástupce zákon stanoví další obligatorní obsahovou náležitost, kterou musí vždy v podaném dovolání uvést a to, zda dovolání podává ve prospěch nebo v neprospěch obviněného. U nejvyššího státního zástupce jsou jako u jediné osoby oprávněné podat dovolání připuštěny obě možnosti i kombinace mezi nimi. Dovolení podané jen zčásti v neprospěch obviněného tak umožňuje neuplatňovat zásadu zákazu reformationis in peius pro rozhodnutí Nejvyššího soudu dle ust. § 265p odst. 1 tr. řádu i pro další řízení dle ust. § 265s odst. 2 tr. řádu. Pokud by nejvyšší státní zástupce i přes výzvu dle ust. § 265h odst. 1 tr. řádu tuto skutečnost nedoplnil, bylo by to důvodem pro odmítnutí dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. d) tr. řádu. Nejvyšší státní zástupce je také povinen v případě rozsudku týkajícího se více osob uvést, kterého z obviněných se dovolání týká včetně skutečnosti, zda je podáváno ve prospěch nebo v neprospěch obviněného.

Ust. § 265f odst. 2 tr. řádu omezuje možnost měnit rozsah a důvody dovolání jen na dobu trvání lhůty k podání dovolání. S přihlédnutím k nálezům Ústavního soudu č.j. II. ÚS 473/05 ze dne 15.6.2005 a IV. ÚS134/03 ze dne 26.8.2003 a contrario se jedná o dovolání, které splňovalo veškeré obsahové náležitosti a nebyl zde důvod pro postup předsedy senátu soudu prvního stupně dle ust. § 265h odst. 1 tr. řádu, kdy je soud Nejvyššího stupně povinen akceptovat opravu a doplnění podání také v „dodatečné“ zákonné lhůtě dvou týdnů a to i přes to, že tato dvoutýdenní lhůta přesáhne celkovou lhůtu dvou měsíců stanovenou pro podání dovolání. Dle mého názoru se tedy jedná o podání splňující veškeré náležitosti, kdy po uplynutí lhůty dvou měsíců se dovolatel rozhodne změnit toto podání v tom smyslu, že rozšíří či zúží výrok nebo jeho část, kterou napadá nebo nahradí, doplní či odstraní některý z uplatněných dovolacích důvodů. V každém případě ale musí být dovolání opřeno o některý z dovolacích důvodů dle ust. § 265b odst. 1 písm. a) – l), odst. 2 tr. řádu. Tato doplnění bezvadného podání učiněná po lhůtě dle ust. § 265e tr. řádu by již byla bez jakéhokoli právního významu a Nejvyšší soud by k nim nepřihlížel; o dovolání by bylo rozhodnuto v tom stavu, v jakém bylo ke dni uplynutí lhůty. Jedná se totiž o jinou situaci, než kterou nastínil ve svých nálezech Ústavní soud; dovolateli zde není upřeno právo na spravedlnost, neboť toto plně uplatnil ve svém bezvadném podání. K této situaci se vyjádřil i Nejvyšší soud

tak, že rozsah a důvody lze měnit pouze po dobu trvání dvouměsíční lhůty, výkladem a contrario je možno připustit, že další změny dovolání vyjma rozsahu a dovolacích důvodů dovolatel činit může i po uplynutí lhůty k podání dovolání.¹⁰⁶ Nejvyšší soud se vyjádřil i k možnostem státního zástupce v případě jeho písemného vyjádření dle ust. § 265h odst. 2 tr. řádu tak, že *v případě, že dovolání podá prostřednictvím obhájce jen obviněný, nemůže nejvyšší státní zástupce v písemném vyjádření k němu ve smyslu § 265h odst. 2 tr. ř. (učiněném navíc po uplynutí dovolací lhůty jemu i obviněnému) rozšiřovat či dokonce měnit rozsah a důvody dovolání vymezené obviněným, a to ani rozvedením či změnou náplně obviněným uplatněného dovolacího důvodu, a tak vlastně nahrazovat nedostatek spočívající v absenci vlastního dovolání. Na tom nemůže nic změnit ani skutečnost, že by tak činil v zájmu obviněného a k jeho prospěchu.*¹⁰⁷

4.8. Zpětvzetí dovolání

Dle ust. § 265g odst. 1 tr. řádu může osoba, která dovolání podala vzít toto dovolání výslovným prohlášením zpět, a to až do doby, než se Nejvyšší soud odebere k závěrečné poradě. Dovolatel svým procesním úkonem v podobě zpětvzetí dovolání dává soudu najevo svou vůli, aby soud o jeho dovolání nerozhodoval; tento procesní úkon musí splňovat určité náležitosti, aby byl účinný. Zpětvzetí dovolání je právně účinné, pokud se jedná o výslovné prohlášení adresované buď soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni nebo Nejvyššímu soudu a musí splňovat veškeré náležitosti pro podání dle ust. § 59 odst. 1, odst. 4 tr. řádu. Není přípustné částečné zpětvzetí dovolání např. jen proti určitým výrokům nebo vůči některému z více uplatněných dovolacích důvodů. Pokud dovolatel podá zpětvzetí dovolání nepřislušnému soudu, má tento nepřislušný soud povinnost bez zbytečného odkladu toto zpětvzetí zaslat buď Nejvyššímu soudu (pokud mu již byla věc předložena), nebo soudu, které ve věci rozhodoval v prvním stupni (pokud dosud předložena nebyla). Po účinném zpětvzetí dovolání již není možno toto opakovaně podat; Nejvyšší soud by takové podání odmítl z důvodů dle ust. § 265i odst. 1 písm. c) tr. řádu jako podání osobou, která ho znovu podala, když ho předtím výslovně vzala zpět.

Přestože v případě dovolání obviněného je jeho podání přípustné toliko prostřednictvím obhájce, jeho zpětvzetí může obviněný učinit samostatně. Může tak učinit ale také prostřednictvím svého obhájce nebo tak může učinit obhájce sám.

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 251/2003 odst. I ze dne 12.3.2003

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 251/2003 odst. II ze dne 12.3.2003

V tomto případě však musí s tímto zpětvzetím soudu sdělit, že tak činí na základě výslovného souhlasu obviněného.¹⁰⁸ V případě dovolání podaného nejvyšším státním zástupcem jej může vzít účinně zpět on sám, nebo z jeho pověření státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství, který se účastní veřejného zasedání, jehož účast je dle ust. § 265r odst. 2 tr. řádu povinná.

Pokud podal nejvyšší státní zástupce zpět dovolání, které bylo podání pouze ve prospěch obviněného, je situace závislá jednak na rozhodnutí obviněného, ale také na skutečnosti, zda je obviněný naživu či nikoli. V případě, že nejvyšší státní zástupce vezme takové dovolání zpět, obviněný je naživu a prohlásí, že na projednání dovolání trvá, rozhodne předseda senátu Nejvyššího soudu usnesením tak, že zpětvzetím dovolání učiněné nejvyšším státním zástupcem bere na vědomí a dalším výrokem rozhodne o pokračování v řízení dle ust. § 265g odst. 2 věta druhá. O dovolání je v tomto případě rozhodováno v takovém rozsahu, jako by dovolání podal obviněný. Jiná je situace v případě, kdy nejvyšší státní zástupce učiní zpětvzetím dovolání v době, kdy věc není dosud předložena Nejvyššímu soudu. V souladu s ust. § 265h odst. 2 tr. řádu je předseda senátu soudu prvního stupně povinen zjistit dotazem na obviněného, zda na projednání dovolání trvá. Pokud obviněný ve formě podání prohlásí, že na projednání věci netrvá, vezme předseda senátu soudu prvního stupně zpětvzetím dovolání nejvyšším státním zástupcem na vědomí, trvá-li obviněný na projednání dovolání, soud prvního stupně nerozhoduje a předloží věc Nejvyššímu soudu, přičemž usnesením, že se zpětvzetím dovolání bere na vědomí a v řízení bude pokračování, neboť obviněný na projednání dovolání trvá, vydává Nejvyšší soud. Pokud obviněný na projednání dovolání netrvá, ale existují zde jiné překážky, nemůže předseda senátu soudu prvního stupně vzít zpětvzetím dovolání na vědomí. Mezi tyto překážky patří důvody, pro které je trestní stíhání obviněného nepřijatelné dle ust. § 11 odst. 1 tr. řádu, např. amnestie. Takovouto překážkou však nemohou být pochybnosti o správnosti napadeného rozhodnutí.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSR č.j. Tpj 76/77 ze dne 25.8.1977, publikováno ve Sb.NS pod č. Rt 24/1987 – *Vezme-li obhájce odvolání podané za obžalovaného zpět, je povinen současně se zpětvzetím tohoto odvolání soudu sdělit, že tak činí na základě výslovného souhlasu obžalovaného (ust. § 250 odst. 3 tr. řádu). Nesdělí-li to obhájce soudu nebo má-li předseda senátu před postupem posle ust. § 250 odst. 4 tr. řádu důvodné pochybnosti, zda ke zpětvzetí odvolání podaného za obžalovaného jeho obhájcem došlo na základě výslovného souhlasu obžalovaného, ověří si tuto skutečnost podle okolností buď u obhájce nebo přímo u obžalovaného. Toto rozhodnutí se vztahuje na odvolání, ale je možno je per analogiam vztáhnout i na dovolání.*

¹⁰⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR č.j. 6 Tz 73/86 ze dne 23.10.1986, publikováno ve Sb.NS pod č. Rt 49/1987 – *Skutečnost, že mohou vzniknout pochybnosti o správnosti rozsudku, nemůže být překážkou, aby odvolací soud vzal ve smyslu ust. § 250 odst. 4 tr.řádu na vědomí, že osoba, která podala odvolání, vzala*

Usnesení o zpětvzetí dovolání má čistě deklaratorní charakter bez hmotněprávních účinků. Proti tomuto usnesení není přípustná stížnost.

V případě, že obviněný zemřel¹¹⁰, je zpětvzetí dovolání učiněné nejvyšším státním zástupcem neúčinné, Nejvyšší soud pokračuje v řízení tak, jako by zpětvzetí vůbec nebylo učiněno. Pokud takovéto zpětvzetí bylo učiněno v době, kdy věc ještě nebyla předložena Nejvyššímu soudu, předseda senátu soudu prvního stupně nerozhoduje vůbec stejně jako předseda senátu Nejvyššího soudu, neboť takové zpětvzetí dovolání je neúčinné. Obecná překážka trestního stíhání dle ust. § 11 odst. 1 písm. e) tr. řádu se v tomto případě tedy neuplatní.

4.9. Řízení před soudem prvního stupně

Soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni má v řízení o dovolání svou nezastupitelnou funkci; je také dle ust. § 265e odst. 1 tr. řádu soudem, u kterého má být dovolání podáno. Dle odst. 3 téhož ustanovení tr. řádu je dovolání možno podat také u Nejvyššího soudu nebo u soudu, který ve věci rozhodoval ve druhém stupni (zachování lhůty pro podání dovolání viz. výklad kapitoly 4.6). Tímto se ovšem celé řízení o dovolání zkomplikuje a prodlouží, protože jak Nejvyšší soud, tak soud druhého stupně musí celý spis zaslat soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, aby provedl úkony, které Nejvyššímu soudu umožní rozhodnout v co nejkratší době.

Mezi tyto úkony patří zejména postup předsedy senátu nejvyššího soudu (který provádí úkony dle ust. § 265h tr. řádu při odstraňování nedostatků v obsahových náležitostech dovolání dle ust. § 265f tr. řádu), přičemž ust. § 265h tr. řádu je speciálním ustanovením vůči ust. § 59 odst. 4, které obsahuje obecnou úpravu odstraňování nedostatků podání. Předseda senátu tedy přezkoumá podané dovolání z toho hlediska, zda jsou splněny veškeré obsahové náležitosti, zda státní zástupce uvedl, jestli je dovolání podáváno ve prospěch nebo v neprospěch obviněného (případně současně), přičemž tento jeho postup nesměřuje k tomu, aby dovolatel dosáhl úspěchu ve věci (např. předseda senátu nebude upozorňovat dovolatele, že podal dovolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně).

odvolání zpět. Toto rozhodnutí se vztahuje na odvolání, ale je možno per analogiam je vztáhnout i na dovolání.

¹¹⁰ Stejně právní důsledky jako smrt obviněného má jeho prohlášení za mrtvého dle příslušných ustanovení občanského soudního řádu.

Pokud dovolání nesplňuje veškeré obsahové náležitosti, předseda senátu je povinen písemně vyzvat dovolatele, aby v zákonné lhůtě dvou týdnů odstranil vady podaného dovolání; v této výzvě musí být přesně specifikováno, které obsahové náležitosti nejsou splněny. *Přestože to z dikce ust. § 265h odst. 1 tr.řádu výslovně nevyplývá, je nezbytné, aby předseda senátu soudu prvního stupně ve výzvě k odstranění vad obsahu podaného dovolání označil nejen lhůtu dvou týdnů k odstranění těchto vad, ale aby současně též určil událost, která je pro počátek běhu této lhůty relevantní. Teprve za splnění obou těchto předpokladů je možné učinit závěr, že lhůta dvou týdnů byla stanovena bez pochybností, a až tehdy lze rozhodnout o odmítnutí podaného dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. d) tr. řádu, nebyly-li vady v této lhůtě odstraněny.*¹¹¹ Počítání lhůt se řídí ust. § 60 tr. řádu a počátek běhu lhůty je stanoven od doručení výzvy k odstranění vad podaného dovolání dovolateli. Lhůta dvou týdnů je lhůtou procesní a propadnou (nikoli soudcovskou); po marném uplynutí lhůty již není doplnění dovolání možné. V souladu s ust. § 61 odst. 1 tr. řádu je možné navrácení lhůty¹¹², zmešká-li obviněný nebo jeho obhájce z důležitých důvodů lhůtu k podání opravného prostředku, pokud je o navrácení lhůty požádáno do tří dnů od odpadnutí překážky a s žádostí je spojen zmeškaný úkon. Výkladem ust. § 61 odst. 1 tr. řádu a contrario není možno navrácení lhůty u nejvyššího státního zástupce. Obligatoří náležitostí výzvy k odstranění obsahových vad podaného dovolání je poučení dle ust. § 265h odst. 1 tr. řádu o tom, že pokud nebudou vytykané vady odstraněny, může to být důvodem pro odmítnutí dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. d) tr. řádu bez věcného přezkoumání.

Pokud budou vytykané vady podaného dovolání odstraněny až po zákonné lhůtě dvou týdnů, nebude mít toto podání žádný vliv na vadné podání, o kterém Nejvyšší soud rozhodne v původním znění, aniž by k opravě či doplnění učiněné po uplynutí lhůty přihlížel. Sankce odmítnutí dovolání jako nesplňující obsahové náležitosti je tedy stejná jak pro případy, kdy vady nejsou odstraněny vůbec, tak v situaci, kdy jsou odstraněny až po lhůtě. Nejvyšší soud se rovněž vyjádřil k situaci, kdy předseda senátu soudu prvního stupně dovolatele vůbec nevyzve k odstranění obsahových vad podaného dovolání. *Jedná-li se o odstranění takových vad náležitostí podaného dovolání, kterými se mění, popřípadě rozšiřuje nebo dokonce poprvé vymezuje rozsah a důvody dovolání (§ 265f odst. 2 TR) v případě, kdy lhůta k podání dovolání uvedená v § 265e TR již*

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 8 Tdo 1061/2005 ze dne 30.8.2005

¹¹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 340/2002 ze dne 10.7.2002 (viz. pozn. 101)

*uplynula, tak skutečnost, že prvostupňový soud dovolatele nevyzval, aby vady ve lhůtě dvou týdnů odstranil (§ 265h odst. 1 tr. řádu), dovolacímu soudu nebrání, aby postupoval podle § 265i odst. 1 písm. d) TR , tzn. podané dovolání pro nesplnění náležitostí jeho obsahu odmítl.*¹¹³ V souvislosti s tímto usnesením se opět musím vrátit k rozhodnutím Ústavního soudu a to nálezu Ústavního soudu ČR č.j. II. ÚS 473/05 ze dne 7.3.2006 a č.j. IV. ÚS 134/03 ze dne 26.8.2003, které vyloučily postup dle ust. § 265i odst. 1 písm. d) tr. řádu si myslím, že se výše uvedené usnesení Nejvyššího soudu týká jen takových podání, které jinak po formální stránce splňují veškeré obsahové náležitosti. Nejednalo by se tedy o doplnění neúplného nebo blanko dovolání, ale o rozšíření podání nebo uplatnění jiného dovolacího důvodu u jinak bezvadného dovolání. Domnívám se, že při aplikaci těchto ústavních nálezů může docházet k určité diskriminaci těch dovolatelů, kteří podali dovolání po obsahové stránce bezvadné. Nálezy ústavního soudu lze totiž dle mého názoru aplikovat pouze na taková podání, která nesplňují obsahové náležitosti a proto je pro ně přípustný postup dle ust. § 265h odst. 1 tr. řádu, kdežto v případě bezvadných podání se jedná o změnu rozsahu nebo uplatněného dovolacího důvodu, které je dle ust. § 265f odst. 2 tr. řádu nepřipustné.

Předseda senátu dle ust. § 265h odst. 2 tr. řádu vykonává i další procesní úkony, které však v žádném případě nesměřují k rozhodování o dovolání, která přísluší pouze Nejvyššímu soudu. V případě dovolání je autoremedura naprosto vyloučena. Odst. 2 tohoto ustanovení je určen k tomu, aby měly další strany možnost se k podanému dovolání vyjádřit. Opis dovolání podaného nejvyšším státním zástupcem se doručuje obviněnému a obhájci, opis dovolání podaného obviněným (prostřednictvím jeho obhájce) je doručován nejvyššímu státnímu zástupci, tzn. že nestačí doručení státnímu zástupci činného u Nejvyššího státního zastupitelství. Spolu s opisem je zasílána výzva, že se strany mohou k podanému dovolání písemně vyjádřit. V rámci tohoto vyjádření již však není možno jakkoli měnit rozsah a důvody podaného dovolání, *neboť obsahem tohoto podání má být jen vyslovení názoru oprávněné osoby dle ust. § 265d odst. 1, písm. a) a b) tr. řádu na opodstatněnost dovolání podaného druhou oprávněnou osobou, resp. na námitky uplatněné v dovolání.*¹¹⁴ Stejně tak v tomto vyjádření nemůže měnit rozsah ani důvody nejvyšší státní zástupce v dovolání podaném obviněným a to i přes to, že by toto jeho vyjádření bylo ve prospěch obviněného.¹¹⁵ Právo vyjádřit se

¹¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 726/2003 ze dne 2.7.2003

¹¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 225/2003 ze dne 3.3.2004

¹¹⁵ viz. pozn. 107

k podanému dovolání je právem výše uvedených osob a nikoli jejich povinností. Ve svém vyjádření mohou strany opět na základě výzvy soudu prvního stupně souhlasit s tím, aby dle ust. § 265r odst. 1 písm. tr. řádu rozhodl Nejvyšší soud v neveřejném zasedání.

Předseda senátu soudu prvního stupně po splnění veškerých procesních úkonů, které mu náleží, předkládá spis Nejvyššímu soudu; než se tak stane, je třeba vyčkat uplynutí lhůty k podání dovolání u všech oprávněných osob, provedení všech úkonů předpokládaných v ust. § 265h odst. 1, odst. 2 tr. řádu. Není třeba vyčkat na písemné vyjádření stran k podanému dovolání. Předseda senátu může provést opravy písařských chyb nebo jiných zřejmých nesprávností v protokolaci a to buď z podnětu podaného dovolání nebo z moci úřední. O opravě chyb rozhoduje zvláštním usnesením.

Spis může být Nejvyššímu soudu předložen i dříve a to v případě, kdy je třeba rozhodnout o přerušení nebo odložení výkonu rozhodnutí dle ust. § 265h odst. 3 tr. řádu. Jak již bylo několikrát uvedeno, dovolání nemá automaticky suspenzivní účinek, ale v odůvodněných případech může předseda senátu soudu prvního stupně navrhnout (ať již z vlastní iniciativy nebo z podnětu jiné osoby, nejčastěji dovolatele) Nejvyššímu soudu odložení nebo přerušení výkonu rozhodnutí, proti němuž bylo podáno dovolání a Nejvyšší soud o tom může z podnětu předsedy senátu rozhodnout. Tento návrh se musí opírat o konkrétní okolnosti, které svědčí o tom, že výkon rozhodnutí je třeba přerušit nebo odložit. Samotné podání dovolání není touto skutečností odůvodňující odklad nebo přerušení výkonu rozhodnutí, jedná se o případy, kde je již z podaného dovolání zřejmé, že je důvodné a výkon rozhodnutí by měl v konkrétním případě nepříznivé důsledky. Pokud předseda senátu soudu prvního stupně učiní návrh na odložení nebo přerušení výkonu rozhodnutí, musí spis bez zbytečného odkladu předložit Nejvyššímu soudu, který rozhoduje usnesením ve lhůtě do 14 dnů od obdržení spisu. Proti tomuto usnesení není stížnost přípustná. Nejvyšší soud může dle ust. § 265o odst. 1 tr. řádu rozhodnout o odkladu či přerušení výkonu rozhodnutí i z vlastní iniciativy, tato není ust. § 265h odst. 3 tr. řádu dotčena.

Další postup v řízení o dovolání je závislý na tom, zda již byly ve věci učiněny veškeré úkony dle ust. § 265h odst. 1, odst. 2 tr. řádu, či nikoli. Pokud byly všechny úkony provedeny, pokračuje Nejvyšší soud v řízení o dovolání. V opačném případě je spis vrácen k dokončení řízení před soudem prvního stupně tomuto soudu i s případnými pokyny, které úkony je třeba ještě provést.

4.10. Rozhodnutí dovolacího soudu

4.10.1. Odmítnutí dovolání

Odmítnutí dovolání a rozsah přezkumné činnosti Nejvyššího soudu, pokud meritorní přezkoumání dovolání nepřichází v úvahu, je vymezen v ust. § 265i tr. řádu. Spis týkající se podaného dovolání odesílá předseda senátu soudu prvního stupně Nejvyššímu soudu poté, co dokončí veškeré procesní úkony předpokládané ust. § 265h odst. 1, odst. 2 tr. řádu bez toho, aniž by musel vyčkávat na doručení všech písemných vyjádření dle ust. § 265h odst. 2 tr. řádu. Nejvyšší soud poté přezkoumá podané dovolání z formálního hlediska, tedy, zda jsou splněny veškeré formální a obsahové náležitosti podaného dovolání a zda je tedy možné podané dovolání meritorně přezkoumat. Pokud meritorní přezkoumání možné není, pak Nejvyšší soud z důvodů uvedených v ust. § 265i odst. 1 písm. a) – f) tr. řádu, podané dovolání odmítne. Jedná se o tyto důvody pro odmítnutí dovolání.

Ust. § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu – není-li dovolání přípustné.

Nepřípustnost dovolání lze najít jednak v ust. trestního řádu, které upravují přímo dovolání a jednak také v jiných ust. trestního řádu. Dovolání není přípustné, je-li jím napadáno jiné rozhodnutí než to, obsažené v taxativním výčtu ust. § 265a odst. , odst. 2 písm. a) – h) tr. řádu, tedy např. směřuje-li proti rozhodnutí soudu prvního stupně (viz. výklad kap. 4.2). Dle ust. § 265p odst. 2 písm. a) tr. řádu je nepřípustné rovněž dovolání v neprospěch obviněného, který zemřel, nebo v případě obviněného, na jehož čin se vztahuje aboliční rozhodnutí prezidenta republiky dle ust. § 265p odst. 2 písm. b) tr. řádu. *Dovolání je možno podat pouze v případě, kdy to „zákon připouští“, čemuž je nutno rozumět tak, že dovolání je přípustné proti rozhodnutím soudu druhého stupně, která nabyla právní moci za účinnosti právní úpravy dovolání, tedy od 1.1.2002. Dovolání proti rozhodnutím z doby před tímto datem jsou nepřípustná.*¹¹⁶ Rovněž musí Nejvyšší soud přezkoumávat rozhodnutí, které fakticky existuje, pokud bylo zrušeno, pak je dovolání proti neexistujícímu rozhodnutí nepřípustné. *Jestliže po podání dovolání proti pravomocnému rozhodnutí došlo k jeho zrušení, popřípadě došlo ke zrušení výroku napadeného dovoláním (např. v souvislosti s uložením souhrnného trestu či*

¹¹⁶ Usnesení Ústavního soudu ČR č.j. III. ÚS 298/02 ze dne 18.6.2002

trestu společného), pak by dovolací soud už nemohl přezkoumávat již neexistující rozhodnutí.¹¹⁷

Dovolání není přípustné rovněž také v tom případě, kdy nebyl výrok nebo rozhodnutí vůbec napadené řádným opravným prostředkem, takže pokud nebyla přípustná přezkumná činnost soudu druhého stupně, není zde přípustná ani přezkumná činnost Nejvyššího soudu. *Dovolatel může napadnout dovoláním rozhodnutí soudu druhého stupně jen v tom rozsahu, v jakém byl odvolací soud oprávněn přezkoumat rozsudek soudu prvního stupně. Směřuje-li přesto dovolání proti výroku, který dovolací soud nepřezkoumával podle ust. § 254 odst. 1 tr. řádu a neměl povinnost jej přezkoumat ani podle ust. § 254 odst. 2, odst. 3 tr. řádu, musí být takové dovolání odmítnuto jako nepřípustné.¹¹⁸* Pokud tedy odvolání směřovalo jen proti výroku o trestu, může dovolání směřovat také pouze proti výroku o trestu, resp. proti výroku, který o tomto trestu učinil soud druhého stupně. Pokud by dovolatel napadl dovolání jak výrok o vině, trestu a popř. i o náhradě škody, jednalo by se o nepřípustné dovolání.

Pokud soud druhého stupně částečně zruší rozsudek soudu prvního stupně ve výroku (např. ve výroku o trestu) a v tomto rozsahu jej vrátí k novému projednání a rozhodnutí, není možno toto usnesení napadat dovoláním. Nejedná se totiž o pravomocné rozhodnutí ve věci samé dle ust. § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) – h) tr. řádu, přestože v části nedotčené zrušením (v části o vině) nabývá rozhodnutí právní moci.¹¹⁹ Zároveň není dovolání přípustné v případě, že odvolání bylo podáno opožděně, leda by dovolatel namítal, že opožděně podáno nebylo¹²⁰, nebo také v případě, kdy by odvolání nesplňovalo obsahové náležitosti takového podání. Blíže k této problematice odkazují na kapitolu o přípustnosti dovolání.

Ust. § 265i odst. 1 písm. b) tr. řádu – bylo-li podáno z jiného důvodu, než je uveden v ust. § 265b tr. řádu.

Dovolání jako striktně formalizovaný mimořádný opravný prostředek je možno podat jen z důvodů uvedených v ust. § 265b odst. 1 písm. a) – l), odst. 2 tr. řádu. Pokud dovolatel podá dovolání z jiného než z takto taxativně uvedených důvodů nebo na některý důvod pouze formálně odkazuje, aniž by námitky obsažené v odůvodnění

¹¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 11 Tdo 245/2004 ze dne 9.3.2004

¹¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 82/2003 ze dne 5.2.2003

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 766/2006 ze dne 26.7.2006 podobně porov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 982/2003 ze dne 9.10.2003

¹²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 1135/2003 ze dne 15.10.2003

dovolání tento dovolací důvod naplňovaly, není možno podané dovolání meritorně přezkoumat a dovolání je odmítnuto. Tento důvod k odmítnutí dovolání bývá nejčastěji užíván konkrétně tehdy, pokud dovolatel formálně odkazuje na dovolací důvod, ale obsah dovolání je založen na skutečnostech, důvodech a námitkách, které věcně nejsou žádným dovolacím důvodem, přičemž jsem přesvědčena, že nejčastěji tato situace nastává, když je uplatněn dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu.

Pokud dovolání obsahuje nepřijatelný dovolací důvod a vedle něj některý z důvodů dle ust. § 265b, není možno dovolání odmítnout z tohoto důvodu. Není-li v dovolání uveden žádný dovolací důvod, jedná se o nesplnění obsahových náležitostí dovolání a následuje odmítnutí z důvodu dle ust. § 265i odst. 1 písm. d) tr. řádu. Bližší výklad dovolacích důvodů je obsažen v příslušné kapitole.

Ust. § 265i odst. 1 písm. c) tr. řádu – bylo-li podáno opožděně, osobou neoprávněnou, osobou, která ho znovu podala, když ho předtím výslovně vzala zpět.

Toto ustanovení obsahuje tři alternativní důvody, pro které je možno dovolání odmítnout. Opožděně je podáno dovolání, pokud není dodržela lhůta 2 měsíců dle ust. § 265e odst. 1 tr. řádu. Ohledně dodržení lhůty při podání na jiný soud než je soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, odkazují na kapitolu 4.6.

Obviněný je povinen podat dovolání pouze prostřednictvím svého obhájce, neučiní-li tak, není možno jeho podání považovat za dovolání, přestože je tak označeno. Proto nenastávají tímto podáním žádné účinky ani z hlediska zachování lhůty. *V případě, kdy obviněný učiní takové podání sice v zákonné dovolací lhůtě, avšak prostřednictvím obhájce podá dovolání až po uplynutí lhůty, jedná se o dovolání, jež je podáno opožděně a je dovolacím důvodem dle příslušného ustanovení odmítnuto.*¹²¹

Neoprávněná osoba podá dovolání vždy, když je dovolání podáno jinou osobou než je uvedeno v ust. § 265d odst. 1 písm. a), b) tr. řádu (jedná se např. o dovolání podané poškozeným, osobami oprávněnými podat ve prospěch obviněného odvolání dle ust. § 247 odst. 2 tr. řádu nebo jiným státním zástupcem). U těchto osob však nedochází k odmítnutí, ale následuje neformální postup – Nejvyšší soud nevydá ani usnesení (natož rozsudek), posoudí obsah podání a v závislosti na jeho obsahu jej zašle buď ministru spravedlnosti jako podnět ke stížnosti pro porušení zákona nebo příslušnému soudu jako návrh na povolení obnovy řízení. Stejný postup nastává i v případě, kdy

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 101/2004 ze dne 11.2.2004 (viz. pozn. 92)

obviněný podá dovolání sám a nikoli prostřednictvím svého obhájce, přičemž, pokud zde v případě obviněného není důvod pro žádný z výše nastíněných postupů, zašle Nejvyšší soud podání zpět obviněnému s poučením, že dovolání je možno podat pouze prostřednictvím obhájce.

Jiná je situace v případě, kdy je obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je jeho způsobilost k právním úkonům omezena; v tom případě může za něj podat dovolání zákonný zástupce nebo jeho obhájce. V řízení proti mladistvým platí totéž o orgánu sociálně-právní ochrany dětí dle ust. § 72 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Blíže odkazují na výklad v kapitole 4.5.

Zpětvzetí dovolání je upraveno v ust. § 265g tr. řádu, přičemž ve výkladu odkazují na kapitolu 4.8. Po účinném zpětvzetí dovolání jej nelze opětovně podat zpět, takovéto podání je nepřípustné a musí být vždy odmítnuto, i v případě, bylo-li podáno ve lhůtě 2 měsíců dle ust. § 265e odst. 1 tr. řádu a bez ohledu na to, zda v téže věci podala dovolání i jiná oprávněná osoba.

Ust. § 265i odst. 1 písm. d) tr. řádu – nesplňuje-li náležitosti obsahu dovolání.

Obsahové náležitosti, které podané dovolání musí splňovat, jsou obsaženy v ust. § 265f odst. 1 tr. řádu. Pokud chybí kterákoli z obsahových náležitostí, jedná se již o naplnění důvodu odmítnutí dle tohoto ustanovení. K odstranění těchto nedostatků slouží činnost soudu prvního stupně, takže v bližším výkladu odkazují jednak na kapitolu 4.7. Obsah dovolání a také na kapitolu týkající se činnosti soudu prvního stupně. Pro odstranění nedostatků stanoví předseda senátu dovolateli zákonnou procesní lhůtu v trvání dvou týdnů, přičemž *nedodržení této lhůty má za procesní následek odmítnutí dovolání podle ust. § 265i odst. 1 písm. d) tr. řádu.*¹²² Sankce odmítnutí dovolání je tedy stejná v obou případech – jak v případě, kdy dovolání nesplňuje všechny obsahové náležitosti, tak v případě, kdy tyto obsahové náležitosti nejsou odstraněny v zákonné lhůtě nebo jsou odstraněny až po marném uplynutí této dvoutýdenní lhůty.

V případě, kdy dovolání odkazuje na neexistující dovolací důvod nebo sice odkazuje na dovolací důvod dle ust. § 265b tr. řádu, ale obsah podaného dovolání tomuto důvodu neodpovídá, jedná se o zvláštní případ nesplnění obsahových náležitostí podaného dovolání, který naplňuje důvod k odmítnutí dle ust. § 265i odst. 1 písm. b) tr. řádu.

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 6 Tdo 260/2002 ze dne 19.6.2002

Ust. § 265i odst. 1 písm. e) tr. řádu – jde-li o dovolání zjevně neopodstatněné.

Pokud je dovolání odmítnuto z tohoto důvodu, je neopodstatněnost podaného dovolání posuzována podle jeho obsahu, podle charakteru rozhodnutí, proti němuž bylo podáno a také podle toho, jaké rozhodnutí Nejvyššího soudu přichází v úvahu. Tato situace tedy nastane, pokud je dovolání bezvadné, tzn. je podání proti rozhodnutí dle ust. § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) – h) tr. řádu, opírá se o zákonem stanovený důvod, který má oporu v odůvodnění dovolání a v uplatněných námitkách, splňuje veškeré formální a obsahové náležitosti, bylo podáno včas oprávněnou osobou, ale již z formálního přezkoumání Nejvyšším soudem je zřejmé, že toto dovolání nemůže být úspěšné. Tato situace nastane nejčastěji v případě, kdy je dovolání omezeno pouze na opakování námitek, uplatněných obviněným již v řízení před soudem prvního stupně a v odvolacím řízení a se kterými se soudy obou stupňů již dostatečně a správně vypořádaly.¹²³

Tato neopodstatněnost však musí být zjevná již ze samotného dovolání, v závislosti na něm také ze spisového materiálu bez toho, aniž by musel Nejvyšší soud provádět úkony k objasnění věci nebo doplňovat dokazování ve veřejném zasedání dle ust. § 265r odst. 7 tr. řádu.

Ust. § 265i odst. 1 písm. f) tr. řádu – je-li zcela zřejmé, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného a otázka, která má být z podnětu dovolání řešena, není po právní stránce zásadního významu.

Tento dovolací důvod je aplikován ve stejném případě jako v předchozím případě, tzn. není zde žádný z důvodů pro odmítnutí dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. a) – e) tr. řádu, tzn. že mimo splnění veškerých formálních a obsahových náležitostí, je dovolání také alespoň částečně opodstatněné. Opodstatněnost spočívá v tom, že Nejvyšší soud shledal existenci uplatněného dovolacího důvodu, ale i přesto má za to, že není třeba napravit vadu napadeného rozhodnutí nebo řízení mu předcházejícího. Pro uplatnění tohoto dovolacího důvodu musí být naplněny kumulativně dvě podmínky stanovené v ust. § 265i odst. 1 písm. f) tr. řádu.

První podmínkou je ta skutečnost, že by projednání dovolání nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného, tzn. že nemůže nastat zásadní zvrát ať již ve prospěch nebo v neprospěch obviněného ani v tom případě, kdy by dovolací soud návrhu v plném

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 219/2002 ze dne 27.6.2002

rozsahu vyhověl. Tato situace nastane např. v situaci, kdy je obviněný shledán vinným trestným činem podvodu dle ust. § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zákona, ale měl být uznán vinným trestným činem zpronevěry dle ust. § 248 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zákona.¹²⁴ Proti tomuto usnesení stojí opět nález Ústavního soudu, který vyslovit tento svůj názor: *Pro posouzení toho, že projednání dovolání a náprava zjištěné vady by nemohly zásadně ovlivnit postavení obviněného v trestním řízení ve smyslu ust. § 265i odst. 1 tr. řádu, nestačí pouhé mechanické posouzení trestní sazby, v jejímž rámci by byl ukládán nový trest. ... Sama okolnost, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotně právním posouzení ve smyslu ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, na rozdíl od jiných dovolacích důvodů uvedených v ust. § 265b odst. 1 tr. řádu, v zásadě vylučuje možnost, že by projednání dovolání nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného, jak má na mysli ustanovení § 265i odst. 1 písm. f) tr. řádu, neboť nesprávná aplikace kogentní normy je svévolí, která vždy znamená zásah do práv na spravedlivý proces.*¹²⁵ Je ovšem zřejmé, že ani tento nález Ústavního soudu nelze aplikovat mechanicky na každé využití dovolacího důvodu dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, neboť dle mého názoru ne vždy se nesprávnou aplikací trestního práva hmotné naruší právo obviněného na spravedlivý proces. V případě uváděném Nejvyšším soudem ve výše citovaném usnesení není pro obviněného natolik zásadní, zda je shledán vinným trestným činem zpronevěry dle ust. § 248 tr. zákona nebo trestným činem podvodu dle ust. § 250 tr. zákona. Jiná by byla situace v případě, kdy by nesprávným výkladem hmotněprávních norem byl obviněný nesprávně shledán vinným trestným činem vraždy dle ust. § 219 tr. zákona, přestože nebyla dostatečně prokázána subjektivní stránka tohoto trestného činu, přičemž vzhledem k neexistenci úmyslu usmrtit by měl být shledán vinným trestným činem ublížení na zdraví dle ust. § 222 tr. zákona. Tento případ vychází již z mých vlastních zkušeností, kdy dovolání sice splňovalo veškeré formální a obsahové náležitosti, ale Nejvyšší soud jej odmítl jako dovolání zjevně neopodstatněné. V současné době se v tomto případě čeká na rozhodnutí Ústavního soudu ČR.

Druhou kumulativní podmínkou pro odmítnutí dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. f) tr. řádu je ta, že otázka, která má být z podnětu dovolání řešena, není po právní stránce zásadního významu. Otázka nastíněna v dovolání tedy již z podnětu dříve podaných dovolání řešena byla, soudy nižším stupňů o ní rozhodují shodně nebo se

¹²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 742/2003 ze dne 20.8.2003

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ČR č.j. II. ÚS 205/03 ze dne 11.5.2005

dovolatel domáhá posouzení pouze okrajové otázky bez významu pro posouzení věci z hlediska viny a trestu.

I v případě tohoto důvodu k odmítnutí dovolání musí být stejně jako v případě dle ust. § 265i odst. 1 písm. e) tr. řádu již z podaného dovolání a spisového materiálu zřejmé, že je zde prostor pro tento způsob odmítnutí, aniž by dovolací soud prováděl úkony k objasnění věci, nebo dokonce doplňoval dokazování ve veřejném zasedání dle ust. § 265r odst. 7 tr. řádu.

Usnesení o odmítnutí dovolání je Nejvyšší soud v souladu s ust. § 265i odst. 2 tr. řádu povinen odůvodnit. Toto usnesení musí obsahovat obligatorní faktické údaje o dovolateli, napadenému rozhodnutí a uplatněných dovolacích důvodech a dále odkaz na důvod odmítnutí dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. a) – f) tr. řádu a na okolnosti, jimž je tento důvod podložen. Odůvodnění, jak je již v dikci ust. § 265i odst. 2 tr. řádu uvedeno, může být stručné, ovšem samotný rozsah odůvodnění bude ovlivněn tím, o jaký důvod odmítnutí se bude jednat. Důvody uvedené v ust. § 265i odst. 1 písm. e) a f) tr. řádu, které vedou k odmítnutí podaného dovolání, budou jistě výsledkem hlubší úvahy dovolacího soudu než u předcházejících důvodů, proto tomu bude odpovídat i rozsah odůvodnění.

Vzhledem k tomu, že formální přezkoumání podaného dovolání z hlediska ust. § 265i odst. 1 písm. a) – f) tr. řádu je prováděno neveřejně, je možno konstatovat, že se tento neveřejný formální přezkum dostává do konfliktu se zásadou veřejnosti, kdy veřejné projednání je důležitou složkou práva na spravedlivý proces a má zabránit zneužití veřejné moci. K tomuto se vyjádřil Ústavní soud tak, že *pokud zákonodárce umožnil v řízení o mimořádném opravném prostředku, které pojmově přichází v úvahu až poté, co je veřejné projednání věci umožněno u nalézacího a odvolacího soudu, postupoval v souladu s ústavním pořádkem. Tuto úvahu je nutno doplnit i vymezením materiálně přípustného typu věcí, které lze odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost. Ze systematiky ust. § 265i odst. 1 trestního řádu je zřejmé, že tato kategorie umožňuje jednodušší procedurou odmítat ta dovolání, kterým by nebylo možno vyhovět, ani po provedení veřejného zasedání. Nelze přehlédnout, že dovolacímu soudu je tak vytvořen prostor pro jistou selekci podání a zabránění jeho zahlcení podáními, kterým sice v dovolacím řízení nelze vyhovět, ale jejichž projednání běžnou procedurou by blokovalo rozhodovací kapacitu dovolacího soudu a omezovalo by tak ostatní dovolatele v jejich právu na projednání věci v přiměřené lhůtě. Jinými slovy právo na veřejné projednání*

věci, v níž nelze dosáhnout úspěchu v dovolacím řízení, zde neobstojí v konkurenci s právy ostatních dovolatelů.¹²⁶ Je tedy zřejmé, že přestože je možno od zásady veřejnosti ustoupit pouze výjimečně, tímto formálním neveřejným přezkoumáním podaného dovolání nedochází k narušení práva na spravedlivý proces. Z praktického hlediska si nedovedu představit lhůty, ve kterých by docházelo k rozhodnutí o dovolání, pokud by i odmítnutí podání, jež buď nesplňují všechny formální náležitosti nebo zcela zjevně nemají naději na úspěch, muselo projít procedurou veřejného zasedání. Transparentnost rozhodnutí o odmítnutí podaného dovolání je zaručena povinností Nejvyššího soudu takováto rozhodnutí odůvodnit a krom toho veškerá rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou veřejně přístupná na jeho internetových stránkách (www.nsoud.cz).

4.10.2. Rozsah přezkumné činnosti Nejvyššího soudu

Neshledá-li Nejvyšší soud důvody pro odmítnutí dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. a) – f) tr. řádu, následuje přezkoumání zákonnosti a odůvodněnosti napadených výroků rozhodnutí a řízení jim předcházejícího. Tato první věta ust. § 265i odst. 3 tr. řádu vyjadřuje omezený rozsah přezkumné činnosti Nejvyššího soudu, který je ovšem rozšiřován větou druhou ust. § 265i odst. 3 tr. řádu a ust. § 265i odst. 4 a nepřímou také ust. § 265i odst. 5 tr. řádu.

Dle ust. § 265i odst. 3 věta druhá tr. řádu Nejvyšší soud přezkoumá i vady jiných než napadených výroků, pokud by mohly mít vliv na správnost napadeného výroku. Pokud dovolatel napadá důvodně výrok o vině, je vždy třeba dle ust. § 265i odst. 4 tr. řádu přezkoumat i výroky, které na něj navazují, tzn. výrok o trestu, náhradě škody apod. Důvodnost napadení výroku o vině je podmínkou pro aplikaci tohoto ustanovení, dojde k němu pouze v tom případě, že podané dovolání není po meritorním přezkoumání odmítnuto nebo zamítnuto dle ust. § 265j tr. řádu.

Ust. § 265i odst. 5 tr. řádu upravuje situaci, kdy se napadená část rozhodnutí dotýká jen některé z více osob, o nichž bylo rozhodnuto v jediném rozhodnutí. V tomto případě, pokud jde výroky týkající se různých osob oddělit, přezkoumá Nejvyšší soud pouze tyto výroky týkající se obviněného. Výkladem tohoto ustanovení a contrario lze dojít k závěru, že v případě, kdy bylo o několika osobách rozhodnuto v jednom rozhodnutí a výroky týkající se více osob nelze od sebe oddělit, přezkoumá soud výrok

¹²⁶ Usnesení Ústavního soudu ČR č.j. I. ÚS 176/04 ze dne 11.5.2004

v plném rozsahu, tzn. i ve vztahu k osobám, o kterých (mimo dovolatele) bylo rozhodnuto.

Poslední výjimkou z rozsahu přezkumné činnosti Nejvyššího soudu je uplatnění principu *beneficium cohaesionis*, tzn. bude rozhodnuto i ve prospěch jiného obviněného, kterého se týká napadené rozhodnutí a v jehož prospěch podáno nebylo. Tento princip upravuje ust. § 265k odst. 2 věta třetí tr. řádu, která odkazuje na ust. § 261 tr. řádu týkající se dovolání, ve kterém je tento princip výslovně upraven. Rozsah přezkumné činnosti Nejvyššího soudu je limitován také tím, zda již bylo v téže věci jednou rozhodnuto Nejvyšším soudem. *Na podkladě dalšího dovolání proti novému rozhodnutí vydanému v téže věci je dovolací soud oprávněn přezkoumávat jen ty výroky napadeného rozhodnutí a jim předcházející část řízení, které následovaly po předchozím rozhodnutí o dovolání, protože opětovné přezkoumání výroků a řízení, které dřívějšímu rozhodnutí dovolacího soudu předcházely a jež jím zůstaly nedotčeny, by znamenalo jejich nepřipustnou revizi, což zákon na podkladě nového dovolání nepřipouští.*¹²⁷

Nejvyšší soud kromě je kromě rozsahu, v němž bylo rozhodnutí napadeno vázán také dovolacími důvody, které dovolatel uplatnit. To znamená, že dovolací soud přezkoumává toliko zda dovolatelem uplatněné důvody existují, zda se nejedná jen o formální odkaz na určitý dovolací důvod dle ust. § 265b tr. řádu a zda tyto uplatněné důvody jsou skutečně příčinou vad napadeného rozhodnutí. Pokud by v rámci této přezkumné činnosti vyšly najevo jiné dovolací důvody, které mají vliv na zákonnost a správnost napadeného rozhodnutí, Nejvyšší soud k nim přihlížet nemůže, neboť nebyly uplatněny. V tomto rozsahu (je tím myšleno rozsah a uplatněné důvody) soud přezkoumá řízení, které předcházelo napadenému rozhodnutí nebo jeho části.

4.10.3. Zamítnutí dovolání

K zamítnutí dovolání jako nedůvodného dochází již po meritorním přezkoumání napadeného rozhodnutí, jedná se tedy o věcný důvod, kdežto v případě odmítnutí dovolání se jedná důvody formální. Z hlediska advokacie (tedy z mého pohledu) se i zamítnutí dovolání dá považovat za určitý „úspěch“ ve věci, neboť dovolání bylo přípustné a splnilo rovněž veškeré předpoklady k jeho věcnému přezkoumání a bylo

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 1407/2003 ze dne 17.12.2003

věcně přezkoumáno, tzn. že nebyl shledán žádný důvod k odmítnutí podaného dovolání. Nejedná se samozřejmě o žádný úspěch, neboť Nejvyšší soud shledal dovolání jako nedůvodné, ale v praxi je zkušenost spíše taková, že dochází pouze k odmítání podaných dovolání, takže každé jiné rozhodnutí je považováno za jistým způsobem „nadstandardní“.

K zamítnutí dovolání dojde v případě, kdy Nejvyšší soud po přezkoumání napadeného rozhodnutí v rozsahu jeho přezkumné činnosti a z hlediska uplatněných dovolacích důvodů shledá, že napadené rozhodnutí ani řízení, které mu předcházelo, není zatíženou vadou, která mu byla v podaném dovolání vytýkána, tzn. že řádně uplatněný důvod, který měl oporu v odůvodnění dovolání a v uplatněných námitkách, zde není dán. Tento závěr nemusí nutně znamenat, že by napadené rozhodnutí bylo řádné, zákonné a nestižené žádnou vadou po všech stránkách, ale v předchozí kapitole bylo řečeno, že přezkumná činnost Nejvyššího soudu je omezená rozsahem a důvody uplatněnými v dovolání a proto dovolací soud nemůže přezkoumat napadené rozhodnutí komplexně. Přezkoumání v celém rozsahu by bylo možné v případě, kdy by pro dovolání platil úplný revizní princip. Z mého pohledu by uplatnění revizního principu jistě přineslo nesporné výhody pro obviněné jako klienty a ušetřil by obhájcům spoustu práce, ale byla by pak snížena či spíš naprosto popřena mimořádnost dovolání jako formalizovaného opravného prostředku a obvinění by dovolání využívali ještě více jako třetí instanci v rámci trestního řízení. Nejvyšší soud je již tak zahlcen zcela zbytečnými podáními, které musí přezkoumávat i když jen po formální stránce a proto i do budoucna bych (bez ohledu na svou profesi) zavedení úplného revizního principu nepřivítala.

Zamítnutí dovolání je možné pouze v případě, kdy dovolání není důvodné ani zčásti. Pokud by bylo důvodné alespoň zčásti, tak vzhledem k tomu, že vždy musí být rozhodnuto o celém podaném dovolání, tak by o důvodné části soud rozhodl v souladu s ust. § 265k – 265m tr. řádu. Nejvyšší soud o zamítnutí dovolání rozhoduje vždy usnesením¹²⁸ a to zpravidla ve veřejném zasedání. Rozhodnutí v neveřejném zasedání připadá v úvahu pouze v případě, kdy by s tímto způsobem projednání souhlas obviněný i nejvyšší státní zástupce (k tomu porov. ust. § 265h odst. 2 tr. řádu, kdy soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni vyzývá k tomu, aby se strany vyjádřili i ohledně

¹²⁸ Proti usnesení soudu o zamítnutí dovolání není přípustný opravný prostředek kromě obnovy řízení za splnění určitých podmínek dle ust. § 265n tr. řádu. Tato problematika je rozebrána v příslušné kapitole této práce.

případného souhlasu s projednáním věci v neveřejném zasedání). Způsob rozhodování Nejvyššího soudu ve veřejném či neveřejném zasedání je rozebrán v příslušné kapitole.

4.10.4. Zrušení rozhodnutí, jeho části a řízení mu předcházejícího

Pokud Nejvyšší soud shledá, že je podané dovolání důvodné, zruší napadené rozhodnutí nebo jeho část, popřípadě též vadné řízení mu předcházející. Domnívám se, že musí dojít současně k tomu, že rozhodnutí dovolacího soudu může ovlivnit postavení obviněného a otázka, která je z podnětu dovolání řešena je po právní stránce zásadního významu. Pokud by totiž ani jedna z těchto podmínek splněna nebyla a dovolání bylo (zčásti) důvodné, zakládala by tato skutečnost důvod k odmítnutí dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. f) tr. řádu.

Na rozdíl od odvolání, kde ust. § 258 tr. řádu stanoví důvody pro zrušení napadeného rozhodnutí, nejsou důvody zrušení v případě dovolání nijak v trestním řádu upraveny, ale vyplývají z dovolacích důvodů dle ust. § 265b tr. řádu a rozsahu přezkumné činnosti Nejvyššího soudu dle ust. § 265i odst. 3 – odst. 5 tr. řádu. Podstatné pro toto rozhodnutí je, že Nejvyšší soud po formálním přezkoumání napadeného rozhodnutí neshledal důvod pro jeho odmítnutí dle ust. § 265i odst. 1 písm. a) – f) tr. řádu ani pro jeho zamítnutí jako nedůvodného dle ust. § 265j tr. řádu.

Pokud je kromě napadeného rozhodnutí nebo jeho části zrušeno také řízení napadenému rozhodnutí předcházející, věc se vrací do této fáze trestního řízení (je možno zrušit celé předcházející řízení, nebo jen určitou část), ale v každém případě je třeba zopakovat všechny potřebné úkony, které byly provedeny v celém (nebo v části) předcházejícího řízení. Vzhledem k tomu, že v tomto předcházejícím řízení byla zjištěna vada, tak není možno vycházet ze zrušeného řízení a je nutno procesní úkony provádět zcela znova, tzn. je vyloučeno četní protokolů o výsledku svědků, obviněného apod.

O zrušení napadeného rozhodnutí nebo jeho části, případně také o zrušení vadného řízení, které napadenému rozhodnutí (nebo jeho části) předcházelo, rozhoduje Nejvyšší soud usnesením v případě, kdy vrací věc příslušnému soudu k novému projednání a rozhodnutí dle ust. § 265l tr. řádu, v případě, že ve věci sám rozhodne, rozhoduje rozsudkem dle ust. § 265m tr. řádu.

V případě, kdy je možné oddělit vadnou část rozhodnutí od ostatních částí napadeného rozhodnutí, zruší Nejvyšší soud rozhodnutí jen v této části.¹²⁹ Při tomto způsobu zrušování je však na bytí je částečné zrušení výroku o vině vázáno zrušení celého výroku o trestu, a to i přes to, že důvody, které vedly ke zrušení výroku o vině nebo jeho části, samy o sobě nesouvisely s výrokem o trestu. Tímto jsou míněny všechny tresty, které byly obviněnému uloženy, včetně rozhodnutí o souhrnném trestu, výroku o upuštění od potrestání. V případě, že by bylo v napadeném rozhodnutí více výroků o vině týkajících se jediného obviněného a dovolání směřovalo jen vůči jedinému výroku o vině či proti některým z nich, ostatní nenapadené výroky nebudou rozhodnutím Nejvyššího soudu zrušeny. O výroku o trestu platí to, co bylo uvedeno výše – ten je zrušen v plném rozsahu bez ohledu na to, kolik z výroků o vině bylo zrušeno.

Dle ust. § 265k odst. 2 věta druhá zruší Nejvyšší soud současně také zruší další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí nebo na jeho zrušenou část obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Těmito rozhodnutími se rozumí např. upouštění od výkonu trestu odnětí svobody nebo jeho zbytku dle ust. § 327 odst. 1, odst. 2 tr. řádu, podmíněčné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody dle ust. § 331 odst. 1 tr. řádu, započítání vazby a trestu dle ust. § 334 odst. 1 tr. řádu nebo podmíněné upouštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti dle ust. § 350 odst. 2 tr. řádu a ust. § 350a odst. 5 tr. řádu apod.

V poslední větě ust. § 265k odst. 2 tr. řádu je zakotven princip *beneficium cohaesionis* a to odkazem na ust. § 261 tr. řádu, které tento princip výslovně upravuje. Princip *beneficium cohaesionis* bude použit nejen vzhledem ke zrušenému rozhodnutí, ale také k řízení mu předcházejícímu (např. v případě, kdy rozhodoval věcně nepřislušný soud). Pokud se nesprávné právní posouzení skutku dle dovolacího důvodu v souladu s ust. § 265b odst. 1 písm. g) týká nejen obviněného, ale i ostatních spoluobviněných, kteří dovolání nepodali, bude rovněž tento princip uplatněn. Naopak v případě, kdy skutkové okolnosti nemají žádný vztah k dalšímu spoluobviněnému a je nutno každého z nich hodnotit samostatně, nebude princip *beneficium cohaesionis* uplatněn. K tomu, kdy může být princip *beneficium cohaesionis* uplatněn, se vyjádřil

¹²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR č.j. 8 Tz 1/65 ze dne 17.2.1965 publikováno ve Sb.NS pod č. Rt 37/1965 – *Odvolací soud je vázaný ust. § 258 odst. 2 tr. řádu a nemůže zrušit celý výrok napadeného rozsudku, pokud vadná část rozsudku je oddělitelná od ostatních výroků.* Toto rozhodnutí se vztahuje na odvolání, ale je možno je per analogiam vztáhnout i na dovolání.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí týkající se ust. § 261 tr. řádu. Vzhledem ke skutečnosti, že ust. § 265k odst. 2 poslední věta tr. řádu na toto ustanovení odkazuje, domnívám se, že je na místě ho zde zmínit, neboť důvody, kdy je možno tento princip uplatnit, se plně vztahuje i na rozhodnutí dovolacího soudu. *Důvod podle ust. § 261 tr. řádu (zásada tzv. beneficium cohaesionis) musí být pro všechny v zákoně zmíněné osoby společný a nesmí jít o důvod, který je třeba u každé z těchto osob zkoumat individuálně. Důvod, o němž jde, musí v zákoně uvedeným osobám prospívat již v době, kdy bylo o skutku rozhodováno soudem prvního stupně a tento svým chybným postupem k tomuto důvodu v rozhodnutí nepřihlédl, případně tento důvod musí nastat alespoň během doby, než rozhodnutí soudu prvního stupně nabude ohledně osoby, která odvolání podala právní moci.*¹³⁰ Přihlédneme-li k tomu, že toto rozhodnutí je vztaženo na rozhodování dovolacího soudu, je třeba konstatovat, že důvody pro uplatnění principu beneficium cohaesionis prospívaly osobám již před soudem prvního stupně, který k tomu nepřihlédl, a tato vada nebyla v řízení před odvolacím soudem rovněž jeho chybným postupem odstraněna.

Jak již bylo výše uvedeno, po zrušení napadeného rozhodnutí nebo jeho části, event. řízení mu předcházejícího, může Nejvyšší soud věc přikázat k novému projednání na rozhodnutí, nebo ve věci sám rozhodnout. Tyto způsoby rozhodnutí Nejvyššího soudu budou rozebrány v následujících kapitolách.

4.10.5 Přikázání věci k novému projednání a rozhodnutí

Nejvyšší soud může rozhodnout o tom, aby věc byla přikázána orgánu, o jehož rozhodnutí jde, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl dle ust. § 265 odst. 1 tr. řádu pouze v tom případě, pokud alespoň částečně zrušil dovoláním napadené rozhodnutí nebo jeho část, popř. řízení mu předcházející. Soudem může být buďto odvolací soud nebo soud, které v původním rozhodnutí rozhodoval o stížnosti. Není vyloučen ani případ, kdy bude věc přikázána i soudu, který v řízení rozhodoval v prvním stupni, zejména v případě, kdy vady zakládající uplatněný dovolací důvod vznikly již v řízení před tímto soudem a je třeba opakovat určité procesní úkony. Pokud byly vady shledány již v přípravném řízení, může Nejvyšší soud pro dostatečné objasnění věci nařídit, že se věc vrací státnímu zástupci k došetření.

¹³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 4 Tz 65/2002 ze dne 23.10.2002

Soud (nebo orgán činný v trestním řízení), jemuž byla věc přikázána k novému rozhodnutí, musí znovu posoudit otázky, které byly předmětem původního řízení a posoudit také další otázky, které vplynuly z dovolacího řízení v souladu s rozhodnutím Nejvyššího soudu. Nové rozhodnutí soudu může být odlišné od původního rozhodnutí. Postup Nejvyššího soudu dle ust. § 265l odst. 1 tr. řádu bude nejčastěji připadat v úvahu v případě, kdy je zrušené celé původní rozhodnutí vyneseno na základě obžaloby nebo návrhu na potrestání státního zástupce, nebo bylo zrušeno v jeho podstatné části. V případě, že byl zrušen toliko výrok o náhradě škody pak Nejvyšší soud užije přiměřeně ust. § 265 tr. řádu týkající se zrušení výroku o náhradě škody v případě odvolání. Je možné rovněž rozhodnutí rozsudkem dle ust. § 265m tr. řádu tak, že se poškozený odkazuje na řízení ve věcech občanskoprávních.

Pokud některý výrok neměl být učiněn, nebude Nejvyšší soud rušit napadené rozhodnutí tak, aby přicházelo v úvahu nové projednání a rozhodnutí soudem o jehož rozhodnutí jde (neboť toto by zde bylo nadbytečné). Nejvyšší soud pouze zruší vadnou část rozhodnutí dle ust. § 265k odst. 2 tr. řádu, bez toho, aniž by dále rozhodl dle ust. § 265l tr. řádu nebo ust. § 265m tr. řádu.

Pokud bylo dovolání podáno toliko ve prospěch obviněného, uplatní se v řízení, které následuje po přikázání věci plně princip zákazu reformationis in peius, to znamená, že v souladu s ust. § 265s tr. řádu nemůže v novém řízení dojít ke změně rozhodnutí v neprospěch obviněného.

Nejvyšší soud rozhoduje o přikázání věci k novému projednání a rozhodnutí vždy usnesením, pokud by byl jen částečně rozhodl sám dle ust. § 265m tr. řádu je nutno, aby rozhodl rozsudkem.

V případě, že je v napadeném rozhodnutí chybí určitý výrok nebo je neúplný, nemusí Nejvyšší soud rušit napadené rozhodnutí nebo jeho část, ale může buď přikázat soudu, o jehož rozhodnutí jde, aby doplnil chybějící výrok nebo jeho část.¹³¹ Soud, jemuž je věc přikázána pak musí v potřebném rozsahu věc případně projednat podle

¹³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Tdo 91/2002 ze dne 25.4.2002 – V tomto rozhodnutí se jednalo o to, že státní zástupce podal odvolání v neprospěch všech tří obviněných. Odvolací soud rozhodl o odvolání státního zástupce pouze vůči dvěma obviněným a Nejvyšší soud tedy přikázal odvolacímu soudu, aby v souladu s ust. § 265l odst.2 tr. řádu o chybějícím výroku rozhodl. V odůvodnění sice byly důvody týkající se toho obviněného, o kterém odvolací soud nerozhodl, ale Nejvyšší soud nemohl předvídat rozhodnutí odvolacího soudu a pokud by se vyjadřoval k úvahám odvolacího soudu obsažených v odůvodnění napadeného rozhodnutí, bylo by to v rozporu se zásadou, že dovolání jen proti důvodům rozhodnutí je nepřipustné. Proto musel Nejvyšší soud rozhodnout tak, že přikázal soudu, o jehož rozhodnutí jde, aby doplnil chybějící výrok (nebo jeho část).

skutkového a právního stavu platného v době jeho rozhodování. Pokud Nejvyšší soud nepřikáže nižšímu soudu doplnění chybějícího výroku nebo jeho části, může rozhodnout sám rozsudkem dle ust. § 265m odst. 1 tr. řádu na podkladě dosud zjištěného skutkového stavu.¹³²

V případě, že existují pochybnosti o nepodjatosti senátu nebo některého člena senátu, může Nejvyšší soud v souladu s ust. § 265l odst. 3 tr. řádu nařídit, aby byla věc projednána v jiném složení senátu. Toto rozhodnutí je nejčastěji vázáno na dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. b) tr. řádu, ovšem uplatnění tohoto dovolacího důvodu není podmínkou pro tento typ rozhodnutí Nejvyššího soudu. Z podaného dovolání může Nejvyšší soud sám usoudit, že v původním složení nelze věc spravedlivě projednat a rozhodnout, což je ale v praxi postup zcela výjimečný. Odlišnost právního názoru Nejvyššího soudu a senátu, o jehož rozhodnutí jde, nezakládá důvod k přikázání věci k projednání v jiném složení senátu. Přestože se ust. § 265l odst. 3 týká pouze rozhodovací činnosti senátu, je možno na základě výkladu a maiore ad minus možné, aby Nejvyšší soud rozhodl také o tom, že věc má projednat jiný samosoudce. Je vyloučen postup Nejvyššího soudu, kterým by přikazoval, aby věc spadající do rozhodovací činnosti samosoudce rozhodl senát.

Ust. 265l odst. 3 věta druhá tr. řádu umožňuje Nejvyššímu soudu, aby z důležitých důvodů přikázal věc také jinému soudu nebo jinému státnímu zástupci. V tomto případě se bude jednat o průlom do zásad o místní příslušnosti soudu, neboť věcnou a funkční příslušnost měnit nelze. Důležitými důvody mohou být především takové okolnosti, které zabezpečují zjištění skutkového stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, výchovné působení na pachatele i na občany a co nejrychlejší projednání věci. Za důležitý důvod je možno považovat také nezbytnost konání společného řízení, ovšem tento vzhledem k povaze dovolání nebude uplatňován.

¹³² Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 7 Tdo 1340/2003 ze dne 16.12.2003 – V tomto rozhodnutí šlo o řádně uplatněný nárok na náhradu škody. V původním řízení uplatnila poškozená škodu spolu s příslušenstvím, která jí byla v tomto rozsahu přiznána. Z podnětu odvolání podaného obviněným byl mj. změněn výrok o náhradě škody, kdy byla poškozené přiznána toliko jistina bez příslušenství. Z podnětu dovolání podaného nejvyšší státní zástupkyní Nejvyšší soud rozhodl tak, že poškozená řádně uplatnila svůj nárok na náhradu škody v podobě jistiny a příslušenství, jiný návrh z její strany učiněn nebyl a proto pokud chybí ve výroku o náhradě škody rozhodnutí o příslušenství, musí být o tomto rozhodnuto. Nejvyšší soud tedy rozhodl o tom, že je poškozené přiznán nárok na náhradu škody včetně příslušenství. V tomto konkrétním případě (když navíc bylo příslušenství přiznáno rozsudkem soudu prvního stupně) bylo zbytečné, aby Nejvyšší soud přikazoval odvolacímu soudu, aby doplnil chybějící výrok nebo jeho část, ale rozhodl sám v souladu se zásadou procesní ekonomie.

Pokud Nejvyšší soud zruší výrok o nepodmíněném trestu odnětí svobody a nerozhoduje ve věci sám rozsudkem dle ust. § 265m tr. řádu o uložení nového trestu odnětí svobody, ale rozhodne, že věc přikáže k novému projednání a rozhodnutí, ukládá mu zákon povinnost rozhodnout po zrušení výroku trestu o vazbě. Tímto rozhodnutím o vazbě se rozumí usnesení o vzetí do vazby v souladu s ust. § 68 tr. řádu, pokud zde existují vazební důvody dle ust. § 67 písm. a) – c) tr. řádu. V souladu se zásadou právní jistoty rozhoduje Nejvyšší soud i tzv. negativním rozhodnutím o tom, že se obviněný do vazby nebere. V případě, že se po rozhodnutí Nejvyššího soudu o vzetí obviněného do vazby změní okolnosti trvání vazby, může soud, jemuž byla věc v souladu s ust. § 265l odst. 1 tr. řádu věc přikázána, znovu rozhodnout o vazbě, aniž by byl vázán předcházejícím rozhodnutím Nejvyššího soudu.

Oprávnění Nejvyššího soudu rozhodnout o vazbě nebylo součástí zákonné úpravy hned od počátku, ale bylo zavedeno až novelou tr. řádu provedenou zák. č. 200/2002 Sb.

4.10.6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci

Nejvyšší soud může ve věci sám rozhodnout rozsudkem za předpokladu, že v souladu s ust. § 265l odst. 1 zruší napadené rozhodnutí nebo jeho část a ve věci je třeba učinit nové rozhodnutí, které na základě zjištěného skutkového stavu může Nejvyšší soud vynést. Výjimkou z tohoto postupu je rozhodnutí Nejvyššího soudu o doplnění chybějícího výroku nebo jeho části bez zrušení napadeného rozhodnutí (přiměřeně dle ust. § 265l odst. 2 tr. řádu). Přípouští-li to povaha věci, může Nejvyšší soud věc také zčásti přikázat soudu, o jehož usnesení jde, aby v souladu s ust. § 265l odst. 1 tr. řádu věc znovu projednal a rozhodl a zčásti může v souladu s ust. § 265m odst. 1 rozhodnout sám.

Při svém rozhodování vychází dovolací soud z právního stavu, jaký tu je v době po zrušení napadeného rozhodnutí, tzn. ex. nunc, přičemž tomu musí odpovídat i skutkový stav zjištěný v napadeném rozhodnutí, jinak by nemohl Nejvyšší soud sám rozhodnout. Toto pravidlo vychází z toho, že Nejvyšší soud není oprávněn přezkoumávat rozhodnutí z hlediska skutkových zjištění, ale je tímto skutkovým stavem zjištěným soudy nižších stupňů vázán. Ve výkladu o vázanosti Nejvyššího soudu zjištěným skutkovým stavem odkazují zejména na výklad k dovolacím důvodům dle

ust. § 265b tr. řádu (zejména pak dovolací důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu).

Rozhodnutí dle ust. § 265m odst. 1 je vždy vydáváno ve formě rozsudku, i tehdy, kdy napadené rozhodnutí bylo učiněno usnesením.

Pro rozhodovací činnost Nejvyššího soudu dle ust. § 265m odst. 1 tr. řádu platí omezení vyplývající ze základních zásad trestního řízení, zejména zásady bezprostřednosti a ústnosti trestního řízení a zajištění práva na obhajobu obviněného. Nejvyšší soud nikdy nemůže sám a) uznat obviněného vinným skutkem, pro nějž byl obžaloby zproštěn, nebo pro nějž bylo trestní stíhání zastaveno, b) nemůže uznat obviněného vinným těžším trestným činem, než jakým mohl být uznán vinným napadeným rozsudkem, a v poslední řadě c) nemůže uložit obviněnému trest odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let nebo trest odnětí svobody na doživotí, nebyli mu již uložen přezkoumávaným rozhodnutím, případně ve spojení s rozsudkem soudu prvního stupně.

V případech omezení uvedeného pod písm. a) dochází v případě dovolání rozšíření omezení rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu oproti soudu odvolacímu (Nejvyšší soud nemůže uznat obviněného vinným skutkem, pro nějž bylo trestní stíhání zastaveno), což vyplývá z povahy dovolání, které slouží k nápravě právních vad rozsudků i usnesení, kdežto odvolání slouží k nápravě vad pouze u rozsudků. Spadají sem zejména situace, kdy byla věc nesprávně právně posouzena, ale Nejvyšší soud nemůže tímto konečným způsobem rozhodnout ani v případě správných skutkových zjištění.

Pod omezení uvedené v písm. b) spadají případy zpřísnění právní kvalifikace skutku a nebo posouzení skutku v jednočinném souběhu jako další trestný čin, který je přísnější než ten, který byl uveden v obžalobě nebo v upozornění dle ust. § 225 odst. 2 tr. řádu. Nejvyšší soud však není omezen v případě, kdy posoudil skutek v jednočinném souběhu jako další trestný čin, který nebyl v původním rozsudku uveden, ale je mírnější nebo stejně přísný jako původní právní kvalifikace dle obžaloby nebo upozornění dle ust. § 225 odst. 2 tr. řádu. Rozhodující je totiž právní kvalifikace, jako mohl být obviněný uznán vinným a nikoli právní kvalifikace uvedená v napadeném rozsudku.

Zákaz uložit výjimečné tresty uvedený pod písm. c) je v případě rozhodnutí o dovolání absolutní, neboť je možno jej uložit pouze v případě, kdy byl obviněnému výjimečný trest uložen již napadeným rozhodnutím, případně ve spojení s rozsudkem prvního stupně.

Pokud nejsou splněny podmínky dle ust. § 265m odst. 1 tr. řádu, tedy že Nejvyšší soud může rozhodnout na základě zjištěného skutkového stavu v souladu s omezením dle ust. § 265m odst. 1 písm. a) – c) tr. řádu, musí Nejvyšší soud vždy rozhodnout o přikázání věci soudu, o jehož rozhodnutí jde, k novému projednání a rozhodnutí dle ust. § 265l odst. 1 tr. řádu.

Ust. § 265m odst. 2 tr. řádu odkazuje, v případě zrušení rozsudku Nejvyšším soudem toliko ve výroku o náhradě škody, na ust. § 265 tr. řádu, které upravuje postup při zrušení výroku o náhradě škody soudem odvolacím. Jedná se o realizaci pravidla, podle kterého je neúčelné, aby se trestní řízení vedlo pouze o nároku poškozeného na náhradu škody. Řízení o náhradě škody je svou povahou spíše řízením občanskoprávní a je třeba splnění určitých podmínek k tomu, aby bylo možno rozhodovat o náhradě škody v řízení adhézním. Nejvyšší soud tedy může buď sám rozhodnout v souladu s ust. § 265m odst. 1 ve výroku o náhradě škody, nebo může odkázat poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních.

4.10.7. Nepřípustnost dalších opravných prostředků

Dle ust. § 265n tr. řádu není proti rozhodnutí o dovolání přípustný opravný prostředek s výjimkou obnovy řízení. Obnova řízení je však vázaná na splnění zákonných podmínek. Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí nebo jeho část a v souladu s ust. § 265m odst. 1 ve věci sám rozhodl takovým rozhodnutím, proti kterému je v souladu s ust. § 277 tr. řádu obnova řízení přípustná. Současně musely vyjít najevo nové skutečnosti nebo důkazy dle ust. § 278 odst. 1, odst. 2 tr. řádu nebo je dán obecný důvod obnovy dle ust. § 278 odst. 3 tr. řádu.

K možnosti podání opravných prostředků proti rozhodnutí o dovolání se vyjádřil Nejvyšší soud tak, že *dovolání obviněného nelze zásadně považovat za přípustné proti předcházejícímu rozhodnutí Nejvyššího soudu, a to s ohledem na ust. § 265n tr. řádu, jež stanoví, že proti rozhodnutí o dovolání není s výjimkou obnovy řízení opravný prostředek přípustný. Z toho současně vyplývá, že dovoláním nelze napadnout ani ta (předcházející) rozhodnutí, jichž se týkalo původní rozhodnutí dovolacího soudu.*¹³³ Z poslední věty citovaného usnesení je a contrario zřejmé, že je možno podat dovolání proti pravomocnému rozhodnutí soudu v téže věci, pokud je podáváno proti rozhodnutí

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 3 Tdo 89/2004 ze dne 10.3.2004

projednání a rozhodnutí v této věci tak, aby nedocházelo k nepřijatelnému rozšiřování rozsahu přezkumné činnosti.

4.11. Řízení u dovolacího soudu, veřejné a neveřejné zasedání

4.11.1. Odložení a přerušení výkonu rozhodnutí, potřebné šetření

Řízení u dovolacího soudu nastává vždy, když soud podané dovolání neodmítl a toto je meritorně přezkoumáváno. Ust. § 265o odst. 1 tr. řádu upravuje možnost Nejvyššího soudu před rozhodnutím o dovolání rozhodnout o odkladu nebo přerušení výkonu rozhodnutí. Jedná se čistě o fakultativní postup závislý zcela na úvaze předsedy senátu Nejvyššího soudu, který není vázán žádným návrhem jako v případě, kdy Nejvyšší soud rozhoduje na základě návrhu předsedy senátu soudu prvního stupně. O odložení nebo přerušení výkonu rozhodnutí je vydáváno usnesení, ale pouze v tom případě, kdy Nejvyšší soud shledá důvody pro přerušení nebo odložení, není zde třeba vydávat negativní rozhodnutí v případě, že tyto důvody shledány nejsou (na rozdíl od postupu dle ust. § 265h odst. 3 tr. řádu). Odklad nebo přerušení výkonu rozhodnutí trvá do meritorního rozhodnutí o dovolání, v případě, že by bylo dovolání zamítnuto, opatření k výkonu rozhodnutí, které bylo odloženo nebo přerušeno již nečiní Nejvyšší soud, ale příslušný orgán (např. soud prvního stupně).

Dokazování se v případě řízení před Nejvyšším soudem provádí zcela výjimečně (pro mimořádné opravné prostředky je užíván pojem šetření) a tuto skutečnost upravuje ust. § 265o odst. 2 tr. řádu, které v případě, že je třeba objasnit nějakou okolnost potřebnou k rozhodnutí o dovolání, dává předsedovi senátu Nejvyššího soudu možnost provést potřebné šetření, event. požádat jiný orgán činný v trestním řízení, aby toto šetření provedl. Policejní orgán nebo soud nižšího stupně je povinen této žádosti bez zbytečného odkladu vyhovět. Potřebné šetření je prováděno před nařízením veřejného či neveřejného zasedání nebo v souvislosti s ním, nebo po odročení veřejného či neveřejného zasedání. Pro šetření Nejvyššího soudu platí ust. hlavy V. tr. řádu o dokazování, neboť přestože je používán pojem šetření, jedná se o zajišťování důkazního materiálu. O konkrétním prostředku k potřebnému šetření rozhoduje předseda senátu Nejvyššího soudu. Pro dokazování ve veřejném a neveřejném zasedání se užijí přiměřeně příslušná ustanovení trestního řádu.

Nejvyšší soud může ve zvlášť naléhavém případě použít k zajištění důkazního materiálu i prostředků dle hlavy čtvrté tr. řádu, které upravuje zajištění osob a věcí. O zajištění osob, tedy o příkazu k zatčení nebo vzetí do vazby může Nejvyšší soud rozhodnout pouze k návrhu nejvyššího státního zástupce v dovoláním podaném v neprospěch obviněného. Z dikce věty třetí ust. § 265o odst. 2 tr. řádu vyplývá, že návrh na vydání příkazu k zatčení nebo vzetí do vazby musí být již součástí podaného dovolání a nejde jej podat později. Nejvyšší soud rozhodne o zajištění osoby pouze v případě, kdy to považuje za nezbytné vzhledem k závažnosti trestného činu a naléhavosti vazebních důvodů. Pro vazební důvody platí stejně jako v případě rozhodnutí o vazbě v případě zrušení o výroku o nepodmíněném trestu odnětí svobody ust. § 67 písm. a) – c) tr. řádu.

4.11.2. Podmínky dovolání v neprospěch obviněného

Stejně jako v případě podaného odvolání, může být postavení obviněného zhoršeno i v případě dovolání pouze z podnětu podání státního zástupce; v případě dovolání nejvyššího státního zástupce, který podá dovolání v neprospěch obviněného, byť je částečně. Zákonné limity, které jsou Nejvyššímu soudu uloženy ust. § 265m odst. 1 písm. a) – c) tr. řádu neplatí pro postup soudu, kterému byla v souladu s ust. § 265l odst. 1 věc přikázána k novému projednání a rozhodnutí, což znamená, že soud může shledat obviněného vinným i v případě, kdy byl předchozím rozsudkem obžaloby zproštěn. Pro uznání obžalovaného vinným přísnějším trestným činem, než jak jej kvalifikovala obžaloba, je třeba obžalovaného na tuto skutečnost upozornit dle ust. § 190 odst. 2 a ust. § 225 odst. 2 tr. řádu.

V náležitostech dovolání podaného nejvyšším státním zástupcem v neprospěch obviněného odkazují na výklad v příslušné kapitole, přičemž platí, že Nejvyšší soud nemůže rozhodnout v neprospěch obviněného, pokud nejvyšší státní zástupce podá dovolání tolik v jeho prospěch.

Ust. § 265p odst. 3 tr. řádu upravuje případy, kdy je dovolání v neprospěch obviněného vyloučeno a nelze jej podat; v případě, že již podáno bylo, musí být odmítnuto dle ust. § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu jako nepřipustné. Dovolání v neprospěch obviněného je vyloučeno, jestliže a) obviněný zemřel, b) na čin se vztahuje rozhodnutí prezidenta republiky, kterým nařídil, aby se v trestním stíhání nepokračovalo. Smrt obviněného je obecnou překážkou jeho trestního stíhání dle ust.

§ 11 odst. 1 písm. e) tr. řádu, které má za následek zastavení trestní stíhání nebo jeho nezahájení. V případě dovolání podaného v neprospěch obviněného, který zemřel, nastává ten následek, že podané dovolání musí být odmítnuto (viz. výše). Stejně účinky jako smrt obviněného má i jeho prohlášení za mrtvého dle příslušných ustanovení občanského soudního řádu. Dle ust. § 265p odst. 3 tr. řádu není smrt obviněného na překážku projednání a rozhodnutí o dovolání, které bylo podáno v jeho prospěch a tak představuje výjimku z pravidla, že smrt obviněného je obecnou překážkou trestního stíhání. I rozhodnutí prezidenta republiky, kterým nařídil, aby se v trestním řízení nepokračovalo, je obecnou překážkou trestního stíhání dle ust. § 11 odst. 1 písm. a) tr. řádu, které má za následek opět zastavení trestního stíhání nebo jeho nezahájení. Na rozdíl od příslušných ustanovení trestního řádu zde nemůže obviněný v případě, kdy bylo dovolání jako nepřijatelné odmítnuto, prohlásit, že na projednání dovolání trvá. Pro nemožnost podat dovolání nebo pro jeho odmítnutí není podstatné, zda se jednalo o individuální rozhodnutí prezidenta republiky (milost) nebo hromadné (amnestie).

4.11.3. Veřejné a neveřejné zasedání Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud rozhoduje o dovolání zpravidla ve veřejném zasedání, kdy v rámci přípravy veřejného zasedání doručuje opis podaného dovolání osobám, které by mohly být rozhodnutím o dovolání dotčeny. Není nutno doručovat opis dovolání nejvyššímu státnímu zástupci a obviněnému (jeho obhájci), neboť tyto úkony v souladu s ust. § 265h přísluší soudu prvního stupně. Mohou ovšem nastat případy, kdy předseda senátu prvního stupně opomněl tyto úkony provést, což je důvodem, aby Nejvyšší soud vrátil spis soudu prvního stupně k odstranění těchto vad. Pokud Nejvyšší soud toto neučiní, zašle opis dovolání i obviněného (jeho obhájci) a nejvyššímu státnímu zástupci v závislosti na tom, která oprávněná osoba dovolání podala. O konání veřejného zasedání jsou vyrozuměni obviněný (jeho obhájce) a nejvyšší státní zástupce a ostatní osoby, které mohou být rozhodnutím dovolacího soudu dotčeny, pokud nejsou k veřejnému zasedání přímo předvolány.

Pro průběh veřejného zasedání se přiměřeně použije ust. § 232 a násl. tr. řádu, přičemž je třeba jej vždy konat za účasti státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství, neboť jeho účast je dle ust. § 265r odst. 2 tr. řádu u veřejného zasedání povinná.

Přestože koncepce ust. 265r tr. řádu vyznívá tak, jako by rozhodování o dovolání ve veřejném zasedání bylo spíše pravidlem, domnívám se, že Nejvyšší soud rozhoduje spíše pravidelně v neveřejném zasedání. Tuto možnost upravuje ust. § 265r odst. 1 písm. a) – c) tr. řádu, kdy Nejvyšší soud může o dovolání rozhodnout v neveřejném zasedání a) o odmítnutí dovolání dle ust. § 265i odst. 1 tr. řádu, b) o zrušení napadeného rozhodnutí dle ust. § 265k a přikázání věci soudu, o jehož rozhodnutí jde dle ust. § 265l odst. 1, odst. 2 tr. řádu, pokud je současně zřejmé, že vadu napadeného rozhodnutí není možno odstranit ve veřejném zasedání. Písm. c) upravuje možno Nejvyššího soudu vynést i jiného rozhodnutí než výše uvedené v případě, kdy s projednáním v neveřejném zasedání souhlasí nejvyšší státní zástupce i obviněný. Dle mého názoru Nejvyšší soud nejčastěji rozhoduje o odmítnutí dovolání, což mu automaticky dává možnost rozhodnout tak v neveřejném zasedání a ze zkušeností vlastních i zprostředkovaných je zřejmé, že obvinění prostřednictvím svých obhájců často vyjadřují svůj souhlas s projednáním dovolání v neveřejném zasedání již v samotném podání dovolání. Proto se domnívám, že Nejvyšší soud zpravidla rozhoduje o dovolání v neveřejném zasedání. Tato má úvaha nemá být v žádném případě kritikou tohoto způsobu rozhodování, neboť z pohledu obhájce je účast při rozhodování Nejvyššího soudu zejména pro mimobrněnské advokáty časově i jinak náročná. Zároveň také vzhledem k omezené možnosti provádění dokazování v řízení před Nejvyšším soudem se domnívám, že nařizování veřejného zasedání není nutné v případech, kdy není třeba provádět žádné dokazování, nebo kde Nejvyšší soud nezamýšlí rozhodnout o dovolání rozsudkem. V případě, že by Nejvyšší soud rozhodoval o dovolání rozsudkem, není možné projednání a rozhodnutí v neveřejném zasedání z toho důvodu, že rozsudek musí být vždy vyhlašován veřejně.

Z dikce ust. § 265r odst. 1 písm. a) - c) tr. řádu, že Nejvyšší soud může učinit rozhodnutí v neveřejném zasedání, je a contrario zřejmé, že ve veřejném zasedání může soud rozhodnout jakýmkoli z možných způsobů, který mu tr. řád umožňuje.

Účast státního zástupce není dle ust. § 234 odst. 2 tr. řádu při veřejném zasedání nutná. Ust. § 265r odst. 3 tr. řádu je výjimkou z tohoto pravidla tak, jak si výše citované ustanovení vyměňuje dikcí „nestanoví-li zákon něco jiného“. Ust. § 265r odst. 3 zakládá nutnost, aby měl obviněný, u něhož jsou dány speciální důvody nutné obhajoby dle ust. § 36a tr. řádu, při veřejném zasedání obhájce. Pro posouzení, zda jsou dány důvody nutné obhajoby je rozhodující stav v době, kdy se koná veřejné zasedání Nejvyššího

soudu. U mladistvých je nutná obhajoba upravena v ust. § 42 odst. 4 zákona o soudnictví ve věcech mládeže a to obecnějším způsobem tak, že mladistvý musí mít obhájce, jestliže v době konání veřejného zasedání nedovršil devatenácti let. Z dikce ust. § 265r odst. tr. řádu není sice zcela zřejmé, zda postačuje, aby obviněný obhájce měl (byl mu ustanoven nebo si jej zvolil), nebo zda je nutná účast obhájce u veřejného zasedání; tato účast obhájce při veřejném zasedání nutná je.

Pokud Nejvyšší soud vyrozumívá nejvyššího státního zástupce a jeho obhájce o veřejném zasedání, musí být oběma zachována zákonná pětidenní lhůta k přípravě, kterou je možno zkrátit za souhlasu státního zástupce nebo obhájce.

Účast obviněného upravuje u veřejného zasedání upravuje ust. § 265r odst. 4 tr. řádu, přičemž v nepřítomnosti obviněného, který je na svobodě, je možno veřejné zasedání konat, pokud byl k němu včas předvolán nebo o jeho konání vyrozuměn. Pokud obviněný na svobodě není, je ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody, je možné konání veřejného zasedání v jeho nepřítomnosti, ale pouze v případě, že obviněný výslovně prohlásí, že se vzdává účasti na veřejném zasedání. V nepřítomnosti mladistvého obviněného je možno konat veřejné zasedání v nepřítomnosti pouze v případě, kdy se jedná o řízení proti uprchlému.

O konání veřejného zasedání je třeba osobu, která může být rozhodnutím o dovolání dotčena, vyrozumět. Není-li toto možné, např. osoba je neznámého pobytu, postačí doručení zmocněnci nebo obhájci, nemá-li taková osoba zmocněnce nebo obhájce, je jí ustanoven opatřením předsedy senátu Nejvyššího soudu.

Pro průběh veřejného zasedání u Nejvyššího soudu platí přiměřeně obecná pravidla stanovená v ust. § 235 tr. řádu s přihlédnutím k výjimkám dle ust. § 265r odst. 6 tr. řádu, které vyplývají ze zvláštního charakteru veřejného zasedání konaného o dovolání. Ust. § 265r odst. 1 upravuje provádění dokazování u veřejného zasedání, které v souladu se zásadou, že těžiště dokazování je před soudy prvního a druhého stupně, je prováděno v pouze v omezeném rozsahu, je toliko fakultativní a nemá nahrazovat dokazování prováděné před soudy nižších stupňů. Nejvyšší soud je oprávněn provádět jen nezbytně nutné důkazy ve vztahu k oprávněnosti dovolání a uplatněným dovolacím důvodům tak, aby samy o sobě nebo ve spojení s jinými sloužily jako podklad pro rozhodnutí o dovolání. V případě provádění dokazování je třeba mít na paměti, že dovolání je mimořádným opravným prostředkem určeným k nápravě nejzávažnějších hmotněprávních a procesních právních vad napadeného rozhodnutí. *Proto dovolání není možné podat ze stejných důvodů a ve stejném rozsahu jako*

odvolání a dovoláním se nelze úspěšně domáhat jak revize skutkových zjištění učiněných soudy prvního a druhého stupně, tak ani přezkoumávání správnosti jimi provedeného dokazování. Těžiště dokazování je totiž v řízení před soudem prvního stupně a jeho skutkové závěry je oprávněn doplňovat, popřípadě korigovat jen odvolací soud, který za tím účelem může provádět dokazování (§ 259 odst. 3, § 263 odst. 6, 7 tr. řádu). Dovolací soud není obecnou třetí instancí, v níž by mohl přezkoumávat jakékoli rozhodnutí soudu druhého stupně. Přezkoumávat správnost a úplnost skutkových zjištění, resp. provedeného dokazování, a to ani v souvislosti s právním posouzením skutku či jiným hmotně právním posouzením, nemůže dovolací soud už jen z toho důvodu, že není oprávněn bez dalšího přehodnocovat provedené důkazy. Na rozdíl od soudu prvního stupně a odvolacího soudu totiž dovolací soud nemá možnost podle zásad ústnosti a bezprostřednosti v řízení o dovolání tyto důkazy sám provádět či opakovat, jak je zřejmé z omezeného rozsahu dokazování v dovolacím řízení podle § 265r odst. 7 tr. řádu.¹³⁴

4.12. Řízení po přikázání věci

Řízení po přikázání věci následuje logicky poté, co Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí nebo jeho část, popřípadě řízení mu předcházející (ust. § 265k tr. řádu) a věc přikázal k novému projednání a rozhodnutí (ust. § 265l tr. řádu). Orgánem, který věc znovu projednává a rozhoduje, může být soud prvního nebo druhého stupně, event. státní zástupce, přičemž je ve své činnosti vázán právním názorem Nejvyššího soudu, který vyjádřil ve svém stanovisku, ve kterém rovněž může nařídít provedení procesní úkonů nutných k odstranění vad zrušeného rozhodnutí a řízení mu předcházejícího. Právní názor Nejvyššího soudu se týká výkladu a aplikace norem trestního práva hmotného a procesního, event. jiných zákonů z trestněprávní oblasti. Nejvyšší soud naopak není oprávněn dávat jinému orgánu pokyny ke způsobu hodnocení důkazu; pokud by zde tyto pokyny byly, není jimi soud ani státní zástupce vázán.

Ust. § 265s odst. 2 tr. řádu upravuje a formuluje zásadu zákazu reformationis in peius, které neumožňuje zhoršit postavení obviněného v případě, kdy je dovolání podáno pouze ve prospěch obviněného. Tato zásada však neznamená, že by soud, jemuž byla věc přikázána, nemohl rozhodnout v neprospěch obviněného znovu odsuzujícím

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 5 Tdo 1203/2003 ze dne 22.10.2003

rozsudkem, podstatné je, aby nedošlo k jakékoli změně kteréhokoli výroku, pokud zhoršuje situaci obviněného a přímo se ho dotýká. Ohledně judikatury týkající se zásady zákazu reformationis in peius odkazují na kapitolu o zásadách trestního řízení.

Závěrem lze o dovolání znovu zopakovat, že se jedná o formalizovaný mimořádný opravný prostředek, který je však podstatnou součástí právního řádu, neboť umožňuje stranám trestního řízení svou vlastní procesní aktivitou vyvolat řízení před Nejvyšším soudem. Toto není např. možné v řízení o stížnosti pro porušení zákona, neboť tam dochází k oslabení postavení obviněného, který je oprávněn podat toliko podnět ke stížnosti pro porušení zákona ministru spravedlnosti. Zavedením dovolání došlo tedy k zrovnoprávnění stran trestního řízení. Závěr této kapitoly je určen také k mým možným návrhům de lege ferenda.

Z mého pohledu je negativem zákonné úpravy dovolání ta skutečnost, že je určeno pouze k nápravě vad právních a nikoli skutkových, neboť pokud by byla tato možnost do dovolání zavedena, nemusela by být součástí právního řádu stížnost pro porušení zákona, přestože skutkové vady mohou být stížností řešeny jen v případě, pokud nastaly v důsledku vadného právního posouzení nebo vadného postupu řízení. Tak by došlo i k odstranění komplikovaného vztahu dovolání a ústavní stížnosti a zároveň by umožnilo lepší přezkum napadených rozhodnutí v případech, kdy se dle mého názoru Nejvyšší soud „schovává“ za vázanost zjištěným skutkovým stavem a podaná dovolání meritorně nepřezkoumává a dochází tak k tomu, že není možný přezkum takových právních vad, které jsou důsledkem nesprávného skutkového zjištění.

Další změnou, která se však týká pouze tiskové chyby, která nemá vliv na právní úpravu dovolání by byla změna v ust. § 265f odst. 1 tr. řádu, které v náležitostech obsahu podání odkazuje na ust. § 59 odst. 3 tr. řádu, který byl však postupnými legislativními změnami přečíslován na odst. 4.

Jiné možné návrhy jsou inspirovány slovenskou právní úpravou dovolání a týkají se okruhu osob oprávněných podat dovolání a lhůty pro jeho podání. Dle mého názoru by stálo za to rozšířit okruh osob oprávněných podat dovolání tak, jak to umožňuje zákonná úprava odvolání dle ust. § 247 odst. 2 tr. řádu a to i přes to, že by se počet podaných dovolání znásobil. Lhůta k podání dovolání by mohla být rozlišena podle toho, zda je dovolání podáváno ve prospěch nebo v neprospěch, kdy by v případě dovolání podávaného ve prospěch mohla být lhůta k jeho podání prodloužena. Ne až tak razantně jako v případě slovenské právní úpravy (tři roky), ale lhůta 1 roku by jistě

umožnila shromáždit veškeré podklady a materiály tak, aby bylo dovolání podáno kvalitně, se všemi formálními a obsahovými náležitostmi a podložené argumentací tak, aby mělo naději na úspěch. I tento návrh však má svou stinnou stránku, zejména z toho hlediska, že v případě veškerých mimořádných opravných prostředků se dostávají do konfliktu dva zájmy – na nezměnitelnosti a závaznosti pravomocných rozhodnutí a na opravě těch nejzávažnějších vad napadených rozhodnutí, které v demokratickém státě nemohou obstát. I přesto jsem přesvědčena, že zájem na nápravě zásadních vad jednotlivých rozhodnutí by měl alespoň částečně převládat.

Vzhledem k tomu, že na výsledku řízení mají zájem také jiné osoby než obviněný a státní zástupce, je možno uvažovat také o tom, že by za taxativně stanovených podmínek mohl podat dovolání také poškozený, přičemž toto podání by se mohlo dotýkat stejně jako u odvolání toliko výroku o náhradě škody.

Právní úprava dovolání zakotvena v trestním řádu byla doposud novelizována jen jednou a to zákonem č. 200/2002 Sb., který se dotkl zejména úpravy dovolacích důvodů. I tato okolnost svědčí o tom, že právní úprava dovolání slouží ke svému účelu, tedy k nápravě těch nejzávažnějších právních vad napadených rozhodnutí, proti nimž je dovolání přípustné.

5. Vztah dovolání k ostatním mimořádným opravným prostředkům a ústavní stížnosti

5.1. Vztah dovolání a stížnosti pro porušení zákona

Stížnost pro porušení zákona považuji ze svého pohledu za mimořádný opravný prostředek poněkud zastaralý a archaický, který svou koncepcí odpovídá vlivu sovětské právní vědy v Československu. Tento mimořádný opravný prostředek byl součástí právního řádu již v roce 1950 a institut stížnosti podané v neprospěch obviněného měl znamenat posílení podstavení vlády vůči justici. Dle mého názoru narušuje koncepcí stížnosti pro porušení zákona rovnost účastníků soudního řízení, neboť k podání stížnosti pro porušení zákona je oprávněn toliko ministr spravedlnosti jakožto reprezentant moci výkonné.

Stížnost pro porušení zákona může jako mimořádný opravný prostředek směřovat proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce za účelem nápravy právních vad pravomocného rozhodnutí nebo řízení, které mu předcházelo. Jedná se o ty vady, které existovaly v době napadeného rozhodnutí nebo v době původního řízení a jsou zřejmé z existujícího spisového materiálu. Skutkové vady mohou být stížností řešeny jen v tom případě, pokud nastaly v důsledku vadného právního posouzení nebo vadného postupu řízení. Skutkové vady nebo nové skutkové okolnosti jsou důvodem k obnově řízení, pokud nebyly známy soudu v původním řízení. Po 1.1.2002 doznala stížnost pro porušení zákona dvě podstatné změny, tou první je nálezní pléna Ústavního soudu ze dne 31.10.2001 sp.zn. Pl. ÚS 15/01, na jehož základě bylo zrušeno ust. § 272 tr. řádu a ust. § 276 věta čtvrtá tr. řádu. Dle úpravy před tímto nálezem v souladu s ust. § 272 mohl Nejvyšší soud na základě návrhu ministra spravedlnosti zrušit napadené rozhodnutí a řízení mu předcházející i v případě, kdy byl zákon porušen ve prospěch obžalovaného, pokud ministr spravedlnosti podal stížnost pro porušení zákona ve lhůtě do 6 měsíců od právní moci napadeného rozhodnutí a Nejvyšší soud o něm rozhodl do 3 měsíců od jejího podání. I po tomto nálezem pléna Ústavního soudu je možno podat stížnost pro porušení zákona v neprospěch obviněného (vyjma případů dle ust. § 266 odst. 4 tr. řádu). *Na základě takto podané stížnosti pro porušení zákona může Nejvyšší soud vyslovit porušení zákona, k němuž došlo ve prospěch obviněného, pouze tzv. akademickým výrokem, aniž by současně mohl napadené rozhodnutí nebo řízení mu předcházející zrušit a věc vrátit orgánu, o jehož*

*rozhodnutí šlo, k dalšímu projednání a rozhodnutí.*¹³⁵ Druhou změnou byla novelizace trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., která zavedla nový mimořádný opravný prostředek, dovolání. V řízení o stížnosti pro porušení zákona byl nahrazen revizní princip principem vázanosti přezkumu rozsahem a důvody vymezenými ve stížnosti pro porušení zákona a byly stanoveny obligatorní náležitosti této stížnosti.

Vztah dovolání a stížnosti pro porušení zákona prošel vývojem podle toho, jakým způsobem byl upraven ust. § 266a odst. 1 tr. řádu. Novelou trestního řádu provedenou zák. č. 265/2001 Sb. byla omezena lhůta k podání stížnosti pro porušení zákona u těch rozhodnutí, jejichž zrušení je možno se domáhat podáním dovolání. Podané dovolání totiž mělo vliv na nutnost dodržení lhůty 2 měsíců k podání stížnosti pro porušení zákona; tato lhůta se počítala ministru spravedlnosti od doručení pravomocného rozhodnutí státnímu zástupci. Novelou trestního řádu provedenou zák. č. 539/2004 Sb. bylo ust. § 266a odst. 1 bez náhrady zrušeno a ministr spravedlnosti dnes není vázán žádnou lhůtou.

V téže věci je možno podat oba mimořádné opravné prostředky bez ohledu na skutečnost, která osoba je podala, přičemž o obou těchto opravných prostředcích rozhoduje jen Nejvyšší soud. Pokud je tedy dovolání a stížnost pro porušení zákona podána v časové souslednosti, projedná je Nejvyšší soud ve společném řízení, což neznamená, že o nich musí být rozhodnuto stejným rozhodnutím. Společné řízení nevyklučuje postup dle ust. 23 tr. řádu.

Jak jsem již nastínila v závěru kapitoly o dovolání, stížnost pro porušení zákona umožňuje nápravu skutkových vad, pokud nastaly v důsledku vadného právního posouzení nebo vadného postupu řízení. Pokud by tato věta byla začleněna do právní úpravy dovolání a umožnila tak v případě nesprávného právního posouzení věci nebo vadného postupu řízení Nejvyššímu soudu přezkoumat i skutková zjištění soudů nižších stupňů, pak by bylo možno úpravu stížnosti pro porušení zákona dle mého názoru z trestního řádu zcela vypustit.

5.2. Vztah dovolání a obnovy řízení

Obnova řízení na rozdíl od dovolání a stížnosti pro porušení zákona slouží k nápravě vad spočívajících ve skutkovém zjištění, přičemž vady rozhodnutí napadeného žalobou na obnovu řízení spočívají ve skutečnostech a důkazech, které

¹³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 4 Tz 319/2001 ze dne 27.3.2002

vyšly najevo teprve po právní moci rozhodnutí a jsou způsobile odůvodnit jiné rozhodnutí ve věci. Pokud jsou schopny způsobit takový následek, převažuje zde tento zájem nad zájmem na stabilitě a nezměnitelnosti rozhodnutí v trestních věcech. *V řízení o obnově nejde o posouzení zákonnosti a odůvodněnosti původního rozhodnutí a řízení mu předcházejícího, ale posuzuje se výlučně otázka, zda nové skutečnosti či důkazy dříve neznáme ve spojení s důkazy již provedenými mohou odůvodnit jiné než původní pravomocné rozhodnutí o vině a trestu.*¹³⁶

Vztah dovolání a obnovy řízení je vymezen zejména ust. § 265n tr. řádu, kdy obnova řízení je jediným opravným prostředkem, který je přípustný proti rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání, přičemž ve výkladu o možnostech podání návrhu na obnovu řízení, odkazují na příslušnou kapitolu.

5.3. Vztah dovolání a ústavní stížnosti

Ústavní stížnost není možno považovat za mimořádný opravný prostředek, neboť její základní vlastností je subsidiarita, která způsobuje, že podání ústavní stížnosti přichází na řadu až v okamžiku, kdy jsou vyčerpány všechny prostředky k ochraně práva, které nabízí vnitrostátní právní řád. Podání ústavní stížnosti neotvírá další samostatné řízení, jehož účelem by bylo komplexní přezkoumání všech řízení napadenému rozhodnutí předcházejících, neboť Ústavní soud nestojí v hierarchii soudu nad všemi ostatním soudy, ale představuje zcela samostatný orgán, jehož úkolem je jen ochrana ústavnosti a nikoli zákonnosti. Ústavní soud tak není povolán k přezkumu aplikace „jednoduchého“ práva, ovšem může tak činit v případě, kdy současně shledá porušení základního práva či svobody.

Vztah dovolání a ústavní stížnosti je poněkud komplikovanější. Jak již bylo uvedeno, ústavní stížnost je přípustná až po vyčerpání všech prostředků na ochranu práva, tzn. pokud je proti rozhodnutí přípustné dovolání, musí být podáno řádně a včas, jinak by ústavní stížnost byla shledána nepřipustnou. Ústavní stížnost musí být podána ve lhůtě 60 dnů od doručení rozhodnutí o posledním opravném prostředku, takže v případě řádného a včasného dovolání běží lhůta od doručení rozhodnutí o něm. Ústavní soud nemusí odmítnout ústavní stížnost ani v případě, kdy o dovolání není ještě rozhodnuto a to v případě, jestliže by v řízení o podaném přípustném dovolání docházelo ke značným průtahům, z nichž stěžovateli vzniká nebo může vzniknout vážná

¹³⁶ Usnesení Ústavního soudu ČR č.j. III. ÚS 62/04 ze dne 15.4.2004

a neodvratitelná újma. V případech, kdy podání dovolání zjevně není přípustné, nedochází k prodloužení lhůty pro podání ústavní stížnosti.¹³⁷ To neplatí, bylo-li dovolání orgánem, jenž o něm rozhoduje, odmítnuto jako nepřípustné z důvodů závisejících na jeho uvážení, například podle ustanovení § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř. V takovém případě plyne lhůta od doručení takového rozhodnutí (§ 72 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

Druhým problémem vztahu dovolání a ústavní stížnosti je samotná koncepce dovolání, která nepřipouští, aby byl napadána skutková zjištění soudů prvního a druhého stupně, takže není možno namítat cokoli proti způsobu hodnocení důkazů, proti rozsahu provedeného dokazování a skutkových závěrů učiněných z provedeného dokazování. Je tedy zřejmé, že povaha a rozsah důvodů dovolání a ústavní stížnosti se nekryjí a v praxi často nastávají případy, kdy jsou odmítnutá dovolání přezkoumávána ústavním soudem z těch důvodů, které nebyly akceptovány v podaném dovolání Nejvyšším soudem. V této práci jsem několikrát zmínila rozpor mezi nálezy a usneseními Ústavního soudu, a Nejvyššího soudu České republiky. Jako v případě stížnosti pro porušení zákona by bylo možno tento stav odstranit tím, že by Nejvyššímu soudu bylo umožněno, aby přezkoumával i skutkový stav v případě, že skutkové vady nastaly v důsledku vadného právního posouzení nebo vadného postupu řízení.

¹³⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR č.j. IV. ÚS 45/04 ze dne 12. 5. 2004

6. Slovenská právní úprava dovolání

6.1. Charakteristika opravných prostředků

Na Slovensku platil i po rozdělení Československé republiky trestný poriadok č. 141/1961 Zb., který platil až do roku 2005, kdy byl přijat trestný poriadok č. 301/2005 Z.z. s účinností od 1.1.2006, který byl přijat v rámci rekodifikace slovenského trestného práva.

6.1.1. Zásady opravných prostředků

Stejně jako v České republice není opravné řízení obligatorní součástí trestního řízení a nevztahuje se na ně *zásada oficiality*, ale *dispozitivní zásada*, která procesní úkon podat opravný prostředek ponechává zcela na vůli oprávněné osoby. V rámci dispozitivní zásady se může oprávněná osoba opravného prostředku vzdát, vzít jej zpět a tím ukončit předčasně opravné řízení. Účelem opravného řízení je zvýšení záruk zákonnosti a slouží k nápravě skutkový, právních nebo procesních vad. *Skutkové chyby* (error in facto) spočívají v nedostatečném zjištění skutkového stavu věci ze strany soudu nebo jiného orgánu činného v trestním řízení, *právní chyby* (error in iure) spočívají ve správně zjištěném skutkovém stavu, ale soud nebo jiný orgán činný v trestním řízení jej neposoudil v souladu se zákonem, neboť aplikoval nesprávnou normu, nebo tuto aplikovanou normu špatně vyložil. *Procesní chyby* (error in procedendo) spočívají v porušení procesních předpisů daných trestným poriadkom nebo jinými normami, pokud se jimi měl orgán činný v trestním řízení při své rozhodovací činnosti řídit. Skutkové chyby a právní chyby se týkají meritorního rozhodování a proto jsou někdy řazeny do skupiny *chyb v rozhodování* (error in iudicando), přičemž tyto chyby se mohou v každém řízení vyskytovat v různé kombinaci.

Stejně jako v české úpravě jsou chyby rozděleny na podstatné a nepodstatné, kdy *nepodstatné chyby* nemají zásadní vliv na správnost rozhodnutí, ale *podstatné chyby* zásadním způsobem porušují zákon a proto mají často za následek zrušení napadnutého rozhodnutí.

Slovenská právní úprava rozlišuje tři roviny účelu opravného řízení, která je v podstatě totožná s českou právní úpravou a stále jsou z ní patrna léta společné Československé republiky. V tomto odkazuji na 2. kapitolu své rigorózní práce, ve které

je účel opravných prostředků obsažen a vzhledem k tomu, že po srovnání obou úprav bylo zjištěno, že je v zásadě totožná, nebudu zde tuto teorii rozebírat.

Všeobecné a specifické zásady ovládající opravné řízení ve slovenské právní úpravě jsou také velice podobné s úpravou českou a proto jsem přesvědčena, že jim není třeba v této práci věnovat detailní pozornost.

6.1.2. Druhy opravných prostředků

Stejně jako v českém právním řádu je za opravný prostředek dle slovenské úpravy považován procesní úkon strany trestního řízení, která je oprávněna podat opravný prostředek. Jedná se o podnět, aby rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení přezkoumal (zpravidla) nadřízený orgán. Orgán rozhodující o opravném prostředku může nadané rozhodnutí zrušit a vydat nové rozhodnutí (apelační princip) nebo přikázat orgánu prvního stupně, aby ve věc znova projednal a rozhodl (kasační princip).

Slovenský právní řád rozlišuje opravné prostředky stejně na *řádné* a *mimořádné*. Mezi řádné mimořádné prostředky je zařazena *sťažnosť, odvolanie* a *odpor proti trestnému rozkazu*. Systém mimořádných opravných prostředků tvoří *zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní, dovolanie* a *obnova konania*.¹³⁸ Z výše uvedeného výčtu je zřejmé, že ve slovenské právní úpravě mimořádných opravných prostředků již není zahrnuta stížnost pro porušení zákona. Tato byla ve slovenské právní úpravě obsažena po dobu účinnosti trestného poriadku č. 141/1961 Zb., ale zavedením nového trestného poriadku č. 301/2005 byl tento opravný prostředek zrušen. Vzhledem k historii tohoto opravného prostředku, který byl zaveden jako doklad nadřazenosti exekutivy nad mocí soudní a byl inspirován sovětskou právní vědou, mohu konstatovat, že dle mého názoru by se český právní řád měl touto slovenskou změnou trestního práva procesního inspirovat a mělo by být zváženo zrušení stížnosti pro porušení zákona.¹³⁹

¹³⁸ V rozdělení řádných a mimořádných opravných prostředků byl použit název dle slovenské právní úpravy. Dosud byl v textu využíván překlad těchto názvů do českého jazyka a tento také bude v textu užíván i nadále.

¹³⁹ Podstatné změny v české úpravě stížnosti proti porušení zákona nastaly již nálezem pléna Ústavního soudu Pl. ÚS 15/01, nicméně vzhledem ke komparaci se slovenskou právní úpravou je možno říci, že tato omezení zavedená výše citovaným nálezem jsou jistě správná a respektující demokratické principy trestního řízení, ale stížnost pro porušení zákona již dle mého názoru nemá místo v trestněprávní úpravě. Tato problematika se však dotýká celé rekonstrukce českého trestního řádu a není možno řešit pouze zrušovacními ustanoveními či nálezy Ústavního soudu.

Z výše uvedené charakteristiky zásad a opravných prostředků dle slovenské právní úpravy je zřejmé, že léta Československé republiky se „podepsala“ na markantní podobnosti právní úpravy. Vzhledem k rekodifikaci trestního práva hmotného a procesního provedené Trestným zákonem č. 300/2005 Z.z. ve znění pozdějších předpisů a Trestným poriadkom č. 301/2005 Z.z. ve znění pozdějších předpisů je možno konstatovat, že slovenská právní úprava Českou republiku předběhla, neboť v České republice sice existuje věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád), který byl předložen mimo Plán legislativních prací na rok 2008 a který má zcela nahradit zák. č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, ale dle mého názoru je na určitou dobu zcela vyčerpána možnost změny v trestním právu a to přijetím nového trestního zákona č. 40/2009 Sb. a nepředpokládám v brzké době změnu v trestním právu procesním, která je však stejně důležitá jako změna trestního práva hmotného. Tato úvaha nepatří příliš tématicky do kapitoly o slovenské právní úpravě, ale vzhledem k tomu, že slovenský právní řád se již zcela vypořádal s rekodifikací trestního práva hmotného i procesního (s účinností od 1.1.2006), dovolila jsem si kritickou poznámku o tom, jak rekodifikace trestního práva probíhá v České republice.

6.2. Dovolání dle slovenské právní úpravy

Dovolání bylo do slovenské právní úpravy zavedeno v rámci rekodifikace trestního práva procesního a je tedy (stejně jako zrušení pravomocných rozhodnutí v přípravném řízení) novým mimořádným opravným prostředkem částečně nahrazujícím stížnost pro porušení zákona. Dovolání směřuje proti pravomocným rozhodnutím, je určeno k nápravě chyb právních, kdy se může jednat jak o porušení procesních ustanovení či hmotněprávních ustanovení týkajících se právní kvalifikace skutku či řízení mu předcházejícího. Podání dovolání představuje průlom do právní moci rozhodnutí a narušuje stabilitu konečného a vykonatelného rozhodnutí. Proto jako v případě všech mimořádných opravných prostředků musí převažovat zájem na zákonnosti postupu orgánu činných v trestním řízení a zákonnosti vydaného rozhodnutí nad zájmem na stabilitě a nezměnitelnosti napadeného rozhodnutí.

Dovolání je možnost podat pouze proti *pravomocným rozhodnutím soudu* (ust. § 368 trestného poriadku) a jen z *taxativně vymezených důvodů* (ust. § 371 trestného poriadku). Vzhledem k průlomu do právní moci může dovolání podat jen úzký okruh osob, v zákonem stanovené lhůtě, na přesně určeném místě a dovolání musí splňovat

obsahové náležitosti. O dovolání v rámci centrálního devolutivního účinku rozhoduje vždy Najvyšší súd SR. Suspenzivní účinek u dovolání není přiznán automaticky (viz. výše, dle ust. § 368 trestného poriadku), ale dle ust. § 380 odst. 4 trestného poriadku může ministr spravdnosti nebo generální prokurátor, po podání dovolání dovolací soud, rozhodnout o odložení nebo přerušení výkonu rozhodnutí. V ust. § 380 trestného poriadku je rovněž upraven i postup v případě, kdy je dovolání podáno v neprospěch obviněného a zároveň podá ministr spravdnosti nebo generální prokurátor návrh na zadržení obviněného a jeho vzetí do vazby. O vazbě rozhoduje dovolací soud a bere v potaz příslušná ustanovení o vazbě, tady zvažuje existenci vazebního důvodu, závažnost trestného činu a naléhavost vazebních důvodů.

6.2.1. Osoby oprávněné podat dovolání

Osoby oprávněné podat dovolání vymezuje ust. § 369 trestného poriadku. Těmito osobami jsou:

- a) *ministr spravdnosti* – tento není stranou v trestním řízení, ale u dovolání má širší oprávnění než u jiných opravných prostředků, neboť může podat dovolání i proti pravomocného rozhodnutí soudu prvního stupně. Podání dovolání ministrem spravdnosti je vázáno zpravidla na podnět od jiných osob. Ministr spravdnosti by měl vstupovat do řízení zásadně tehdy, pokud to vyžaduje společenský zájem na ochraně zákonnosti a spravdnosti.
- b) *generální prokurátor* – tento může podat dovolání proti kterémukoli výroku, nejčastěji z podnětu návrhu krajského prokurátora. Může však dovolání podat i bez podnětu a to jak ve prospěch tak v neprospěch obviněného. Generální prokurátor nemá tak široké oprávnění jako ministr spravdnosti, neboť v případě jeho podání musí být ze strany prokuratury využito právo podat proti napadenému rozhodnutí řádný opravný prostředek, o němž bylo rozhodnuto.
- c) *obviněný* – je oprávněn podat dovolání výhradně ve svůj prospěch proti výroku, který se ho přímo týká a to výhradně prostřednictvím obhájce. V případě, že je dovolání podáno samotným obviněným a není podán prostřednictvím obhájce, vyzve Najvyšší súd SR k nápravě vady a podání dovolání prostřednictvím obhájce. V případě, že v tomto stádiu obviněný požádá o ustanovení obhájce tak, aby mohl dovolání podat řádně, nemůže Najvyšší súd SR obhájce ustanovit, neboť řízení u dovolacího soudu je vždy vázané na samotné podání dovolání prostřednictvím

obhájce. V případě takového podání Nejvyšší soud SR dovolání odmítne bez přezkoumání věci.¹⁴⁰ Podání dovolání prostřednictvím obhájce má zaručit kvalifikovaný podnět, aby se jím mohl Nejvyšší soud zabývat.

- d) *další osoby* – i další osoby mohou podat dovolání ve prospěch obviněného s jeho písemným souhlasem. Jedná se o příbuzné v pokolení přímém, sourozence, osvojitele, osvojence, manžela a druha. V případě mladistvého obviněného, nebo obviněného zbaveného způsobilosti k právním úkonům (event. s omezenou způsobilostí k právním úkonům) je možno podat dovolání i proti vůli obviněného prostřednictvím zákonného zástupce nebo obhájce. U mladistvého má možnost podat dovolání i orgán péče o mládež (ust. § 345 odst. 1 trestného poriadku).

Dle ustanovení trestného poriadku je vyloučena možnost vzdát se dopředu práva podat mimořádný opravný prostředek, ale je možno vzít podané dovolání zpět a to výslovným prohlášením osoby, která jej podala do doby, dokud se dovolací soud neodebere na závěrečnou poradu. Pokud je dovolání podáno jinou oprávněnou osobou s písemným souhlasem obviněného, je zpětvzetí možné opět za písemného souhlasu obviněného, v případě podání proti vůli obviněného, není tento písemný souhlas nutný. Zpětvzetí dovolání bere na vědomí předseda senátu dovolacího soudu formou usnesení a v případě, kdy věc ještě nebyla Nejvyššímu soudu předložena, vydá toto usnesení předseda senátu prvostupňového soudu.

Poškozený, který byl v původním řízení stranou tohoto trestního řízení, nemá právo podat dovolání, neboť koncepce trestného poriadku stojí na premise, že poškozený se daleko rychleji domůže svého nároku cestou občanskoprávního řízení než podáváním mimořádného opravného prostředku, které by trestní řízení také mimořádně prodloužilo a snížilo tak i naplnění smyslu trestního řízení.

6.2.2. Dovolací důvody, lhůta a náležitosti dovolání

Důvody, pro které je možno podat dovolání, jsou stejně jako v české právní úpravě taxativně vymezeny v ust. § 371 trestného poriadku a je možno je aplikovat pouze na výrok rozhodnutí; dovolání proti odůvodnění rozhodnutí je nepřipustné. Dovolací důvody upravené v ust. § 371 odst. 1 trestného poriadku jsou následující:

- a) ve věci rozhodoval nepřislušný soud – např. porušení věcné a místní nepřislušnosti,

¹⁴⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu SR č.j. 5 Tdo 15/2009 ze dne 21.5.2009

- b) soud rozhodoval v nezákonném složení – např. rozhodoval samosoudce a měl rozhodovat senát,
- c) zásadním způsobem bylo porušeno právo na obhajobu – např. byl dán důvod povinné obhajoby a obviněný neměl obhájce,
- d) hlavní líčení nebo veřejné zasedání bylo konáno v nepřítomnosti obviněného, přestože na to nebyly splněny zákonné podmínky – tyto upravuje ust. § 252 trestního poriadku¹⁴¹,
- e) řízení ve věci vedl nebo rozhodl orgán činný v trestním řízení, soudce nebo přísedící, který měl být vyloučený z úkonů trestního řízení – tento důvod lze uplatit pouze tehdy, pokud o ní obviněný v původním řízení nevěděl, pokud o ní věděl a neuplatnil ji, nebo ji uplatnil, ale námitka akceptována nabyla, není možno opřít dovolání o tento důvod,
- f) trestní stíhání bylo vykonáno bez souhlasu poškozeného, přestože zákon jeho souhlas vyžaduje – upraveno v ust. § 211 trestního poriadku,
- g) rozhodnutí je založeno na důkazech, které nebyly soudem provedeny zákonným způsobem,
- h) byl uložen trest mimo zákonem stanovenou trestní sazbu, nebo byl uložený takový druh trestu, který zákon za projednávaný trestný čin nepřipouští,
- i) rozhodnutí je založeno na nesprávném právním posouzení zjištěného skutku, anebo na nesprávném použití jiného hmotněprávního ustanovení; správnost a úplnost zjištěného skutku však dovolací soud nemůže zkoumat a měnit,
- j) odvolací soud zamítl odvolání podle ust. § 316 odst. 1 trestního poriadku, přestože na to nebyli splněny zákonné důvody,
- k) před podáním obžaloby generální prokurátor zrušil pravomocné rozhodnutí prokurátora po uplynutí tří měsíců od právní moci napadeného rozhodnutí,
- l) obviněnému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí a soud rozhodl, že podmíněné propuštění z výkonu tohoto trestu není přípustné.

¹⁴¹ Řízení může být konáno v nepřítomnosti obviněného má-li soud za to, že věc je možno spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obviněného. Přitom musí být splněny následující podmínky – obžaloba byla obviněnému řádně doručena, obviněný měl možnost vyjádřit se ke skutku, který je předmětem obžaloby před orgánem činným v trestním řízení a byly dodržena ustanovení o vyšetřování (event. zkráceném vyšetřování) a obviněný byl upozorněn na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění (zkráceného) vyšetřování. Dále musel být obviněný upozorněn na možnost, že hlavní líčení bude provedeno v jeho nepřítomnosti a obhájce obviněného, který je zbaven nebo omezen na způsobilosti k právním úkonům prohlásí, že netrvá na osobním výslechu obviněného. Obviněný má možnost prohlásit, že žádá, aby bylo hlavní líčení konáno v jeho nepřítomnosti.

Mimo tyto taxativně vymezené důvody může podat ministr spravedlnosti dovolání i tehdy, pokud byla napadeným rozhodnutí porušena ustanovení trestného zákona nebo trestného poriadku o vazbě nebo podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu.

Nad rámec taxativně vymezených důvodů pro podání dovolání jsou osoby oprávněné podat dovolání (vyjma ministra spravedlnost) omezeny dvěma podmínkami – již využili své zákonné právo podat řádný opravný prostředek a o tomto opravném prostředku již bylo rozhodnuto. Dovolání ve prospěch obviněného je možno podat i tehdy (ze strany obviněného nebo osob k tomu oprávněných), pokud řádný opravný prostředek podal prokurátor nebo poškozený a odvolací soud rozhodl v neprospěch obviněného. Dovolání je přípustné pouze proti rozhodnutím soudu, které nabyly právní moci po 1.1.2006; u dříve pravomocných rozhodnutí soudu by byla tato dovolání jako nepřípustná odmítnuta.

Trestný poriadok rozlišuje dvojí lhůtu pro podání dovolání v případě, že je podáno ve prospěch nebo v neprospěch obviněného. V případě dovolání podávaného ve prospěch obviněného je možno jej podat ve lhůtě do 3 let od doručení rozhodnutí soudu, v případě dovolání v neprospěch obviněného je tato lhůta značně zkrácená na tři měsíce od doručení rozhodnutí soudu. O tom, o jaké rozhodnutí soudu se jedná, se trestný poriadok nezmiňuje, ale vzhledem k výše uvedenému výkladu podmínek, které jsou nutné k podání dovolání, se zcela jistě jedná o rozhodnutí soudu druhého stupně, který rozhodoval o řádném opravném prostředku. Ministru spravedlnosti běží lhůta k podání dovolání od toho doručení, které bylo učiněno nejdříve.

Obsahové náležitosti jsou v české i slovenské právní úpravě totožné. Dovolání je podáváno stejně jako v české právní úpravě u toho soud, který v řízení rozhodoval v prvním stupni, jehož úkolem je zabezpečit podklady pro rozhodování o dovolání. Úkony soudu prvního stupně vykonává předseda senátu soudu prvního stupně, ale o dovolání v žádném případě nerozhoduje, neboť jeho činnost spočívá v doručení dovolání ostatním stranám, které mohou být rozhodnutím dotčeny a upozorní je na možnost se k tomuto podanému dovolání v přiměřené lhůtě vyjádřit. Dovolání podané ministrem spravedlnosti je vždy doručováno generálnímu prokurátorovi. Po uplynutí lhůty k podání dovolání všem oprávněným osobám a po uplynutí lhůty na vyjádření se

k dovolání, předkládá soud prvního stupně spis k rozhodnutí o dovolání Nejvyššímu soudu.

6.2.3. Řízení u dovolacího soudu

Jak již bylo uvedeno, v rámci aplikace centrálního devolutivního účinku rozhoduje o dovolání vždy Nejvyšší soud SR v senátě složeném ze tří soudců.

Průběh řízení u dovolacího soudu je zpravidla následující:

- a) předběžné přezkoumání dovolání,
- b) řízení ve veřejném nebo neveřejném zasedání a
- c) rozhodnutí dovolacího soudu.

Předběžné přezkoumání dovolání slouží ke zjištění, zda podané dovolání trpí určitými odstranitelnými chybami, či je třeba provést šetření k objasnění určité skutečnosti nebo dochází k rozhodování o příkazu k zatčení nebo vzetí do vazby (viz. výše). Toto se děje vždy k návrhu ministra spravedlnosti nebo generálního prokurátora. O vazbě je rozhodováno také v případě, kdy dovolací soud zruší rozhodnutí, na jehož základě je obviněný ve výkonu trestu. Na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti nebo generálního prokurátora, po podání dovolání na základě rozhodnutí dovolacího soudu, může být výkon trestu odložen nebo přerušen.

Řízení ve veřejném či neveřejném zasedání je závislé na tom, jakým způsobem bude Nejvyšší soud rozhodovat, může dojít i ke kombinaci obou typů. V neveřejném zasedání dochází k odmítnutí dovolání, které bylo podáno opožděně, neoprávněnou osobou, nejsou splněny důvody dovolání dle ust. § 371 trestního poriadku a další podmínky dovolání, dovolání neobsahuje předepsané náležitosti ani po výzvě k jejich nápravě.

Veřejné zasedání je pravidelnou formou řízení, na kterém se důkazy zpravidla nevykonávají, krom výjimečných případů upravených v ust. § 379 odst. 2 trestního poriadku; dochází zde k přezkoumávání zákonnosti a odůvodněnosti výroků napadeného rozhodnutí a zákonnosti předcházejícího trestního řízení. Dovolací soud je vázán důvody dovolání vyjma ust. § 385 odst. 2 trestního poriadku; dovolací soud není vázán uvedenými důvody, pokud by důvod dovolání byl v neprospěch obviněného a dovolání je podáno v jeho prospěch.

6.2.5. Rozhodnutí dovolacího soudu

Najvyšší súd SR môže po prezkoumaní dovolání rozhodnout následujícím způsobem:

1. Rozsudkem vysloví porušení zákona – ust. § 386 odst. 1 trestného poriadku, a to v případě, kdy zjistí naplnění dovolacího důvodu dle ust. § 371 trestného poriadku. Součástí tohoto rozhodnutí je dle ust. § 386 odst. 2 trestného poriadku zrušení napadeného rozhodnutí nebo jeho části, nebo i vadného předcházejícího řízení. Podle okolností případu může dovolací soud rovněž zrušit i rozhodnutí soudu prvního stupně. Je možno zrušit pouze jen určitý výrok napadeného rozhodnutí, pokud pouze ten je vadný a je možno jej oddělit od ostatních, ale i v případě částečného zrušení výroku o vině, dochází ke zrušení výroku o trestu. Dochází rovněž také ke zrušení dalších rozhodnutí, která obsahově navazují na zrušení rozhodnutí, pokud vzhledem k tomuto zrušení pozbyli podklad.

2. Rozhodne usnesením bez vyslovení porušení zákona, nedojde ke zrušení napadeného rozhodnutí, ale přikáže soudu, o jehož rozhodnutí jde, aby rozhodl o chybějícím výroku nebo doplnil neúplný výrok, pokud vada rozhodnutí spočívá toliko v tom, že některý výrok chybí a je neúplný. Tento postup je upraven v ust. § 387 trestného poriadku.

3. Zamítne dovolání dle ust. § 392 trestného poriadku, pokud zjistí, že důvodu dovolání nejsou prokázány.

Proti rozhodnutí o dovolání není přípustný opravný prostředek.

Po zrušení napadeného rozhodnutí nebo některého z jeho výroku zpravidla Najvyšší súd přikáže soudu, o jehož rozhodnutí jde, aby věc znovu projednal a rozhodl. Je možné také přikázání, aby bylo rozhodováno v jiném složení senátu nebo aby rozhodoval jiný soudce; není rovněž vyloučeno přikázání jinému soudu téhož druhu a stupně. Pokud o to požádá generální prokurátor, může dovolací soud věc vrátit do přípravného řízení s výjimkou případu, kdy Najvyšší súd rozhodl o dovolání podaném ve prospěch obviněného a vrácení věci do přípravného řízení by bylo v jeho neprospěch (ust. § 389 odst. 2 trestného poriadku).

6.3. Komparace české a slovenské úpravy

Česká a slovenská úprava si je poměrně blízká, neboť právní úprava dovolání a opravných prostředků obecně je téměř totožná. V této chvíli se budu vyjadřovat toliko k dovolání, které je tématem této práce.

Specifické zásady uplatňované v řízení u dovolání jsou stejné jako v české právní úpravě, ovšem samotná úprava dovolání se poněkud liší. Dovolání v obou úpravách směřuje proti pravomocným taxativně vymezeným rozhodnutím, z taxativně vymezených důvodů a slouží k nápravě vad právních bez ohledu na to, zda se jedná o právo hmotné nebo procesní.

Jedním z výraznějších rozdílů je v případě slovenské právní úpravy okruh osob oprávněných podat dovolání, který je zde daleko širší. Česká právní úprava naprosto vylučuje, aby dovolání podaly osoby oprávněné podat ve prospěch obviněného odvolání, ale ve slovenské právní úpravě toto možné je ve prospěch obviněného a s jeho písemným souhlasem. Navíc další osoba oprávněna podat na Slovensku dovolání, ministr spravedlnosti, má možnost podat dovolání i proti pravomocnému rozhodnutí soudu prvního stupně v případě, kdy to vyžaduje společenský zájem na ochraně zákonnosti a spravedlnosti. Tento společenský zájem by měl být také podmínkou toho, kdy ministr spravedlnosti vůbec vstupuje do řízení. Širší okruh osob oprávněných podat dovolání by stál za zmínku i do české právní úpravy, neboť je možné, že po neúspěchu u odvolacího soudu se dostaví u obviněného pocit rezignace a i přesto, že by dovolání mělo naději na úspěch, tento se rozhodne jej nepodávat. Řešením těchto případů by jistě byla možnost rozšířit okruh oprávněných osob jako v případě odvolání. Na druhou stranu je zřejmé, že by se už tak velký počet podávaných dovolání ještě znásobil.

Dovolací důvody jsou v podstatě totožné a drobné rozdíly nejsou natolik zásadní, aby byl nutný jejich detailnější rozbor. Daleko podstatnější je dvojí lhůta k podání dovolání, kterou zná slovenská právní úprava. Přestože v české odborné literatuře převládá názor, že lhůta dvou měsíců je k podání dovolání více než dostačující, nemohu se s tímto názorem ztotožnit. Podání dovolání není jen sepsání tohoto podání, ale také zjištění mnoha různých okolností týkajících se jejich podání tak, aby mělo dovolání ve prospěch obviněného šanci na úspěch. Proto bych se v úvahách de lege ferenda přikláněla k tomu, aby byly lhůty k podání dovolání upraveny po vzoru slovenské právní úpravy. Ta rozlišuje dvojí lhůtu podle toho, zda je dovolání podáváno ve prospěch nebo v neprospěch obviněného. V jeho neprospěch je lhůta kratší, toliko tři

měsíce, ale v případě dovolání podávaného ve prospěch obviněného je prodloužena na tři roky od doručení rozhodnutí soudu druhého stupně. Ministru spravedlnosti tato lhůta běží od okamžiku toho doručení, které bylo učiněno nejdříve.

V ostatním je slovenská a česká úprava velice podobná a podrobný rozbor této problematiky již nespadá do tématu této rigorózní práce.

Závěr

Dovolání v trestním řízení představuje mimořádný opravný prostředek, který úzce vymezenému okruhu oprávněných osob umožňuje svou vlastní iniciativou vyvolat přezkumnou činnost Nejvyššího soudu. Závěr této práce nemá být teoretickým opakováním právní úpravy dovolání, ale spíše shrnutím celé problematiky, připomínek a možných návrhů de lege ferenda. Jen chci konstatovat, že po celou dobu psaní této práce jsem se snažila vyhnout se strohému teoretickému výkladu, který by připomínal poněkud rozsáhlejší učebnici o dovolání, přičemž to bylo na celé práci nejsložitější. Při tak teoretickém tématu je velice obtížné zcela se vyhnout popisným pasážím.

Právní úprava dovolání je ucelená a komplexní a představuje tak moderní právní úpravu obsaženou v poněkud zastaralém trestním řádu, který sice díky nesčetným novelizacím, které následovaly po roce 1989, má „tvář“ demokratického trestního řádu, ale v každém případě zůstává zákonem z roku 1961 s mnoha připomínkami minulého režimu. Jednou z těchto připomínek je právě úprava ostatních mimořádných opravných prostředků a to zejména stížnosti pro porušení zákona. Stížnost pro porušení zákona by mohla být z nového trestního řádu zcela vypuštěna a to za předpokladu, že dojde ke změně v právní úpravě dovolání tak, aby bylo možno na základě podaného dovolání přezkoumávat i takové právní vady, které jsou důsledkem nesprávného skutkového zjištění. Pak by ani Nejvyšší soud nemohl tak často odmítat dovolání s poukazem na vázanost zjištěným skutkovým stavem, neboť za přesně stanovených zákonných podmínek by tyto vady vzniklé na základě nesprávného skutkového zjištění byl povinen přezkoumat. Není možno říci, že skutkový stav zjištěný soudem prvního a druhého stupně musí být správný, neboť v žádné lidské činnosti není možno vyloučit riziko omylů. Vyjdu-li z předpokladu zákonodárce, že rozhodovací činnost soudu vyššího stupně by měla být zárukou kvalitnější činnosti, pak by přezkum právních vad vzniklých na základě nesprávného skutkového zjištění Nejvyšším soudem měl být zárukou toho, že dojde k opravdu důkladnému přezkoumání napadeného rozhodnutí a řízení mu předcházejícího tak, aby byl opravdu v co největší míře vyloučen omyl soudu nalézacího a odvolacího. Dosud platná úprava přezkumné činnosti Nejvyššího soudu tak, že je tento vázán skutkovým stavem dříve zjištěným, vyvolává dle mého názoru nežádoucí stav, který neumožňuje přezkoumat ty vady, které vznikly právě nesprávným skutkovým zjištěním soudu prvního stupně a potvrzeným soudem stupně druhého.

Jak již bylo na několika místech řečeno a často opakováno, dovolání je formalizovaným mimořádným opravným prostředkem, kterým je možno napadat jen taxativně vymezená rozhodnutí soudu druhého stupně, z taxativně vymezených dovolacích důvodů a učinit tak mohou pouze oprávněné osoby v zákonem stanovené lhůtě. Důvodem, proč i v závěru práce tuto stručnou charakteristiku dovolání opakuji, je ten, že bych se chtěla vyjádřit ke každým jednotlivým charakteristickým znakům. Možnost dovoláním napadnout pouze rozhodnutí soudu druhého stupně je zárukou, že již proběhlo řízení před soudem prvního stupně, jehož rozhodnutí bylo na základě řádného opravného prostředku přezkoumáno soudem druhého stupně. Neexistuje zde žádná možnost, aby bylo přezkoumáno rozhodnutí soudu prvního stupně a to i přesto, že by takový přezkum mohl být v zájmu ochrany zákonnosti a spravedlnosti. Na druhou stranu je zřejmé, že možnost podat dovolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně není možno ponechat na iniciativě stran trestního řízení, ani na nejvyšším státním zástupci. Ve slovenské právní úpravě je tato možnost ponechána ministru spravedlnosti, což podle mého názoru opět vyvolává nežádoucí ingerenci moci výkonné do činnosti moci soudní. Proto jsem přesvědčena, že platná právní úprava umožňující přezkoumávat toliko rozhodnutí soudu druhého stupně, je správná, zvláště v situaci, kdy na základě podaného dovolání je přezkoumáváno i řízení předcházející napadenému rozhodnutí, čímž se rozumí rozhodnutí soudu prvního stupně.

Taxativní výčet dovolacích důvodů je poměrně široký, obsahuje dovolací důvody, které vytykají vady hmotného a procesního práva, dovolací důvody kombinované a obecný dovolací důvod, který je podmíněn uložením trestu odnětí svobody na doživotí. I přesto, že trestní řád obsahuje třináct dovolacích důvodů, což se může jevit jako hodně, jsou tyto důvody často formulovány tak, že je jejich aplikace problematická. Nejspornějším dovolacím důvodem je důvod dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, neboť ten umožňuje opět přezkoumávat nesprávné právní posouzení skutku nebo jiné hmotněprávní posouzení a to opět za předpokladu, že je Nejvyšší soud vázán již dříve zjištěným skutkovým stavem. Opět k tomu musím zopakovat, že rozšíření přezkumné činnosti Nejvyššího soudu i na nesprávná skutková zjištění by bylo dle mého názoru vítanou a přínosnou změnou právní úpravy dovolání. Jsem o tomto přesvědčena navzdory tomu, že by toto rozšíření přezkumné činnosti Nejvyššího soudu zcela jistě vedlo ke zvýšení počtu podaných dovolání. Ale vzhledem k široké možnosti konat řízení u Nejvyššího soudu v neveřejném zasedání se

domnívám, že by i tento do jisté míry zvýšený počet podání dobu rozhodnutí o dovolání nijak radikálně neprodloužil.

Rovněž se domnívám, že i rozšíření zákonného okruhu osob oprávněných podat dovolání, by mohlo být návrhem de lege ferenda, neboť ve srovnání se slovenskou úpravu je okruh osob oprávněných podat dovolání příliš úzký. Možnost jiných osob, vyjma obviněného a nejvyššího státního zástupce, podat dovolání, je podmíněna buďto zbavením nebo omezením způsobilosti obviněného k právním úkonům, či jeho věkem, kdy v těchto případech mají možnost podat dovolání také zákonný zástupce, obhájce či orgán sociálně-právní ochrany dětí. Všechny osoby vyjma nejvyššího státního zástupce jsou povinny podat dovolání prostřednictvím obhájce s tím, že v opačném případě takové podání nebude považováno za dovolání. Jsem přesvědčena o tom, že tento okruh osob by měl být rozšířen stejně jako v případě odvolání tak, aby i další osoby měly právo dovolání podat. Nejsem si již zcela jistá tím, zda by toto oprávnění mělo být podmíněno výslovným souhlasem obviněného, neboť jak již jsem dříve nastínila, nechuť podat dovolání (i v případě, kdy by mohlo mít naději na úspěch) může být způsobena zklamáním z výsledku odvolacího řízení a může tak znemožnit i oprávněný přezkum napadeného rozhodnutí Nejvyšším soudem. Pokud by osoby oprávněné podat odvolání měly toto právo rozšířeno i na dovolání, zabránilo by se možným následkům nesprávné rozhodovací činnosti soudů nižších stupňů. Na druhou stranu, obvinění často zaměňují dovolání s třetím přezkumným stupněm a s rozšířením počtu osob oprávněných podat dovolání by se rozšířil současně i počet osob, které nejenže považují dovolání za třetí instanci, ale podávají i tento opravný prostředek. Opět ale musím konstatovat, že vzhledem k široké možnosti Nejvyššího soudu rozhodovat v neveřejném zasedání, by tato změna nevedla k přílišnému prodloužení doby potřebné k rozhodnutí o dovolání, neboť z praktické zkušenosti je již nyní zcela zřejmé, že o dovoláních podaných osobami oprávněnými podat odvolání by bylo nejčastěji rozhodováno odmítnutím. Povinnost obviněného (do budoucna i jiných oprávněných osob) podat dovolání prostřednictvím obhájce by měla být zachována, neboť podání obviněných (nebo účastníků civilního řízení), kterými se musí soudy někdy zabývat, mnohdy nesplňují ani základní požadavky zákonem na ně kladené a proto podání prostřednictvím obhájce je zárukou minimálně kvalitně podaného dovolání se všemi formálními a obsahovými náležitostmi, přičemž při tomto hodnocení pomímám fakt, jakou naději na úspěch podané dovolání má. Sporná může být otázka, zda další osoby oprávněné podat dovolání (nyní v případě zbavení či omezení způsobilosti obviněného

k právním úkonům či v případě mladistvého, do budoucna i jiných oprávněných osob), by měly podávat dovolání prostřednictvím obhájce obviněného či si zvolit vlastního obhájce nebo požádat o jeho ustanovení. Logické by bylo, kdyby bylo dovolání podáváno prostřednictvím původního obhájce obviněného (pokud jej měl), neboť ten je seznámen s celým průběhem trestního řízení. Pokud obviněný v původním řízení obhájce neměl, je třeba zvolit si obhájce jiného či požádat o jeho ustanovení. Jen pro úplnost uvádím, že se vždy bude jednat o advokáta, neboť pouze tento může vystupovat v trestním řízení jako obhájce. Dalším problémem může být, pokud jak obviněný tak ostatní oprávněné osoby budou chtít podat dovolání; je totiž zcela zřejmé, že pokud všechny tyto osoby budou podávat dovolání prostřednictvím téhož obhájce, bude se jednat pouze o opakování argumentace obsažené v „prvním“ dovolání. Jistou možností by bylo omezit oprávnění dalších osob podat dovolání pouze na případy, kdy by dovolání nepodával obviněný, neboť by se tak zamezilo totožným podáním. Faktem ovšem zůstává, že úzký okruh osob oprávněných podat dovolání zdůrazňuje mimořádný charakter opravného prostředku, který by však dle mého názoru zůstal zachován i v případě, kdy by se tento úzký okruh poněkud rozšířil. Kromě výše uvedených by se měl okruh osob oprávněných podat dovolání rozšířit rovněž na poškozeného, neboť tento má na výsledku trestního řízení také svůj zájem týkající se zejména náhrady škody a za současné právní úpravy nemá možnost podat dovolání, jen učinit podnět u státního zastupitelství, které tyto podněty v rámci dvouměsíční lhůty zasílají nejvyššímu státnímu zástupci, přičemž záleží pouze na něm, zda dovolání podá či nikoli.

Současná právní úprava dovolání zná jen jednu zákonnou lhůtu pro jeho podání bez ohledu na to, zda je dovolání podáváno ve prospěch či v neprospěch obviněného. Zavedení rozdílné lhůty podle toho, zda je dovolání podáváno ve prospěch či v neprospěch by jistě vedlo k posílení postavení obviněného v trestním řízení, ale současně by zde nedošlo k narušení rovnosti stran, neboť lhůta k nápravě chyby v trestním řízení, která je jednoznačně ve prospěch obviněného, by jistě měla být delší než jsou zákonné dva měsíce, které trestní řád dává oprávněným osobám k podání dovolání. Rovněž je sporná otázka stojící na pomezí mezi zákonnou lhůtou k podání dovolání a obsahovými náležitostmi dovolání, kdy není zachována rovnost dovolatelů v tom smyslu, že dle nálezů ústavního soudu musí soud prvního stupně v případě dovolání nesplňujícího obsahové náležitosti (např. neúplné nebo blanko dovolání) vyzvat dovolatele k odstranění vad a ten tak získá navíc dvoutýdenní lhůtu k doplnění vadného podání. Naopak dovolatel, jehož podání je bezvadné, je limitován dvouměsíční

lhůtou, po kterou jen může měnit rozsah a důvody dovolání. Z popisu tohoto stavu se zdá, že jsou paradoxně znevýhodněni ti dovolatelé, kteří podávají bezvadná dovolání. V praxi jsem se já osobně nesetkala ještě s nikým, kdo by riskoval podání blanko dovolání v poslední den zákonné lhůty a možnost odmítnutí pro nesplnění obsahových náležitostí a následné podání ústavní stížnosti. Na druhou stranu, ti dovolatelé, kteří podali dovolání splňující veškeré náležitosti, již svého práva na spravedlivý proces využili plně svým podáním a jen těžko by bylo možno jak od soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, tak od Nejvyššího soudu, požadovat, aby ve svém rozhodnutí vyčkával na změnu právní argumentace a dovolacích důvodů podaných po zákonné lhůtě. Faktem ovšem zůstává, že lhůta dvou měsíců k podání dovolání je v odborné literatuře považována za dostatečně dlouhou, ale prodloužení lhůty k podání dovolání ve prospěch obviněného, jak jsem již výše nastínila, by bylo přínosem zejména pokud se jedná o kvalitu podaného dovolání a shromáždění veškerých podkladů. Jsem přesvědčena, že zájem o nápravu těch nejzávažnějších vad napadeného rozhodnutí by měl převládnout nad zájmem o stabilitu a nezměnitelnost pravomocných rozhodnutí v trestní věci, neboť v případě trestního rozsudku se jedná o jeden z nejzásadnějších zásahů do práv a svobod obviněných.

Nechci, aby závěr mé práce vyzněl pouze jako kritika současné právní úpravy dovolání, neboť i přes možné návrhy de lege ferenda je zřejmé, že tato právní úprava plní svou funkci dobře a to i vzhledem k tomu, že od své účinnosti byla doposud novelizována jen jednou a to zákonem č. 200/2002 Sb., který se dotkl zejména úpravy dovolacích důvodů. Problémem je spíše samotný trestní řád, který i přes fakt, že od sametové revoluce uplyne letos 20 let, stále zůstává zákonem z roku 1961 a velkým přínosem by bylo schválení nového trestního řádu a nikoli jen neustále novelizace, které se snaží „zalepit“ to, co zbylo po socialistickém zákonodárství. Možná je tento můj názor příliš radikální, ale domnívám se, že by se již české právo mělo definitivně vzdát veškerých přežitků z minulé éry a vytvářet nové zákony tak, aby odpovídaly době, ve které současně žijeme.

Summary:

The topic of this advanced thesis is extraordinary appeal in prosecution and its characteristics as an extraordinary legal remedy not only separately, but also in the context of complaint of illegality, reopening of trial and constitutional complaint.

The introduction of the thesis briefly outlines the history of legal remedies from the Middle Ages to Act No 64/1956 Coll. - Penal Code, which was a direct predecessor of the current penal code from 1961. This chapter on the history is included in the volume in order to make the reader aware of the time required for the development of legal culture to attain review activities by higher level courts on the basis of both regular and extraordinary legal remedies. Extraordinary appeal as an extraordinary legal remedy is subject to the principles of criminal prosecution, not only to general ones going through the entire prosecution process, but also to specific ones, which are typical for legal remedies only; that is why this thesis includes also a chapter on principals of prosecution.

The core chapter of this thesis on extraordinary appeal is structured in subchapters following the sectional structure of the Penal Code and the theoretical explanation of this field includes also an overview of applicable practice by the Supreme Court and the Constitutional Court of the Czech Republic. The decisions by the two courts are often contradictory, this fact being implied by the enactment of extraordinary appeal as compared to that of constitutional complaint. Extraordinary appeal is intended for correction of most severe legal deficiencies of material or process law as opposed to correction of factual deficiencies. Also the extent of the reviewing activities by the Supreme Court is restricted in the sense of scope and grounds indicated in the presented complaint and also by the fact that the appeal court is limited to the factual description identified by the first instance and second instance courts. This is why in some instances extraordinary appeals rejected by the Supreme Court are reviewed on the basis of constitutional complaint by the Constitutional Court and declared null and void with an explanation that the interpretation of the legal regulation for extraordinary appeal by the Supreme Court is too restrictive, which implies an infringement on the constitutional rights of the accused. The thesis strives to point out these discrepancies in court approaches and attempts to find a solution of this contradiction, in particular in the chapter treating the relationship between extraordinary appeal, other extraordinary legal remedies and constitutional complaint.

In Slovak penal legislation, changes were made from Jan 1, 2006 both in material and process criminal law, as a new penal code and new penal proceedings became applicable. Slovak legislation related to extraordinary appeal and its comparison with Czech legislation is treated in chapter six and it can be stated that the result is rather unfavorable for Czech legislation.

The objective of this thesis is to describe comprehensively the legislation of extraordinary appeal not only theoretically, but also with regard to the practice in a law office, as implied by the applicable legislation for the Supreme and Constitutional Courts and in the context of the entire system of extraordinary legal remedies.

Klíčová slova:

dovolání – extraordinary appeal

opravné prostředky – legal remedies

judikatura – practice of the courts

Seznam literatury

Monografie:

1. Císařová, D. a kol.: *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Aspi, 2008
2. Fenyk, J.: *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004
3. Ivor, J.: *Trestné právo procesné*. 1. vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2006
4. Kühn, Z. a kol.: *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006
5. Sekvard, O.: *Dovolání*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Orac, s.r.o., 2004
6. Šámal, P. a kol.: *Trestní řád: komentář I. a II. díle*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008
7. Šámal, P.: *Opravné prostředky v trestním řízení: stížnost pro porušení zákona, obnova řízení*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1999
8. Šámal, P.: *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: Codex Bohemia, 1999

Články:

1. Císařová, D.: *K otázce dovolání podle trestního řádu*. Trestní právo 2002, č. 2
2. Grossmannová, M.: *Osoby oprávněné podat dovolání v trestní věci*. Bulletin advokacie 2007, č. 7-8
3. Hrachovec, P.: *Dovolání v trestním řízení – první rok v praxi*. Bulletin advokacie 2003
4. Hrachovec, P.: *Pátý rok dovolání v trestním řízení*. Bulletin advokacie 2006, č. 11-12
5. Kmec, J.: *Stížnosti na řízení před Ústavním soude České republiky*. Justiční praxe 2002, č. 7
6. Kratochvíl, V.: *Dovolání ve světle trestního řádu a zákona o Ústavním soudu*. Trestní právo 2002, č. 7
7. Mikule, V.: *Ústavní stížnost a dovolání (na okraj judikatury Ústavního soudu)*. Bulletin advokacie 1997, č. 8
8. Procházka, A.: *Dovolání jako poslední prostředek k ochraně práva*. Bulletin advokacie 1998, č. 6-7

Právní předpisy:

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
2. Sdělení č. 2/1993 Sb., Listina základních práva a svobod, ve znění pozdějších předpisů
3. Sdělení č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších předpisů
4. Zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
5. Zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
6. Zák. č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
7. Zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů
8. Zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Ostatní zdroje informací:

www.concourt.cz

www.nsoud.cz

www.psp.cz

www.senat.cz

www.vlada.cz

www.justice.cz

www.epravo.cz

www.epi.sk

system ASPI